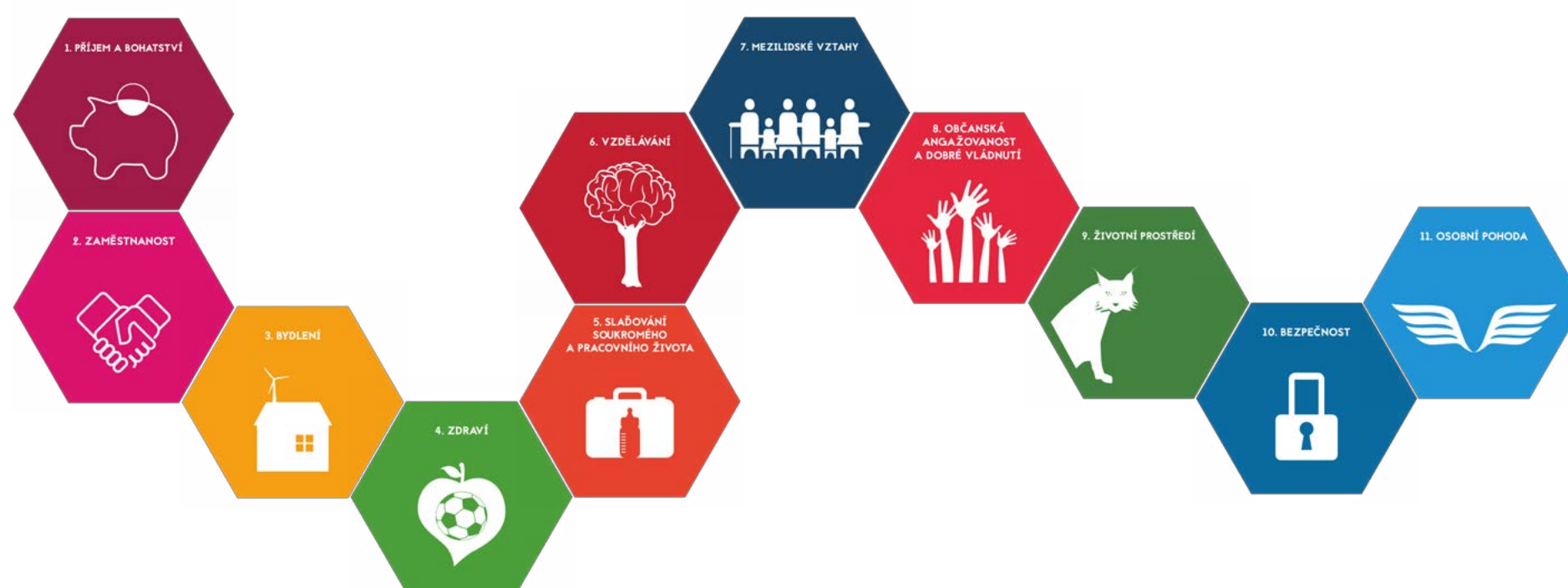

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Úřad vlády České republiky

SOUHRNNÁ ZPRÁVA O MĚŘENÍ KVALITY ŽIVOTA V ČR

ČESKÁ 2030
REPUBLIKA

Jana Maussen a kolektiv

Obsah

Vytvoření Souhrnné zprávy indikátorového rámce pro měření kvality života v České republice je výstupem projektu Systém dlouhodobých priorit udržitelného rozvoje ve státní správě, reg. č.: CZ.03.4.74/0.0/0.0/15_019/0002185, realizovaného od 1. dubna 2016 do 31. března 2018 Úřadem vlády České republiky.

Úřad vlády České republiky, Odbor pro udržitelný rozvoj

Vedoucí koordinátorka: Ing. Jana Maussen, MPA

Metodologie: Mgr. Blanka Mouralová

Garanti jednotlivých oblastí:

Garant v oblasti 1. Příjem a bohatství: PhDr. Jiří Malý, Ph.D.

Garant v oblasti 2. Zaměstnanost: Ing. Jaromír Janoš

Garant v oblasti 3. Bydlení: Mgr. Marek Hojsík

Garant v oblasti 4. Zdraví: PhDr. Zdeněk Kučera

Garantka v oblasti 5. Sladování pracovního a soukromého života (WLB): PhDr. Marta Vohlídalová, Ph.D.

Garant v oblasti 6. Vzdělávání: Mgr. Ivo Jupa

Garant v oblasti 7. Mezilidské vztahy: Doc. PhDr. Pavol Frič, Ph.D.

Garant v oblasti 8. Občanská angažovanost a dobré vládnutí: Mgr. Tomáš Tožička

Garant v oblasti 9. Životní prostředí: Mgr. Vojtěch Kotecký

Garant v oblasti 10. Bezpečnost: plk. Ing. Jarmil Valášek, Ph.D., MBA

Garant v oblasti 11. Osobní pohoda: Prof. PhDr. Marek Blatný, DrSc.

Redakce: Michaela Valentová

Grafika: Ing. Ondřej Holub

Elektronická verze: www.cr2030.cz

1. Úvod k závěrečné zprávě Indikátorového rámce pro měření kvality života v České republice

2. Manažerské shrnutí

3. Indikátory měření kvality života

3.1 Indikátory kvality života v oblasti příjmu a bohatství

3.2 Indikátory kvality života v oblasti zaměstnanosti

3.3 Indikátory kvality života v oblasti bydlení

3.4 Indikátory kvality života v oblasti zdraví

3.5 Indikátory kvality života v oblasti sladování pracovního a soukromého života (WLB)

3.6 Indikátory kvality života v oblasti vzdělávání

3.7 Indikátory kvality života v oblasti mezilidských vztahů

3.8 Indikátory kvality života v oblasti občanské angažovanosti a dobrého vládnutí

3.9 Indikátory kvality života v oblasti životního prostředí

3.10 Indikátory kvality života v oblasti bezpečnosti

3.11 Indikátory kvality života v oblasti osobní pohody (well-being)

4 Přílohy

4.1 Příloha - Seznam expertů participujících na projektu kvality života

4.2 Příloha - Souhrn indikátorů kvality života

1. Úvod k závěrečné zprávě Indikátorového rámce pro měření kvality života v České republice

Geneze a kontext vzniku Indikátorového rámce pro měření kvality života

Indikátorový rámec úzce souvisí s přípravou Strategického rámce Česká republika 2030 (dále jen „ČR 2030“). ČR 2030 je zastřešujícím strategickým dokumentem, který stanovuje strategické cíle směřující k udržitelnému a rovnoměrnému rozvoji země. Jeho naplnění by mělo zvýšit kvalitu života v České republice. Právě kvalita života obyvatel je v dlouhodobém horizontu základním smyslem veřejných politik. Rozvoj země vnímá v mnohem širším kontextu, než je hospodářský výkon a ekonomický růst. Zatímco strategický dokument ČR 2030 stanovuje prostřednictvím indikátorů měřitelné cíle, jež jsou závazné pro státní správu, koncept kvality života představuje možnost, jak zjistit, přispívá-li naplňování cílů veřejných politik skutečně k větší spokojenosti obyvatel. Zhodnocení kvality života se neobejde bez využití subjektivních indikátorů, tedy způsobů vnímání různých lidí či skupin obyvatel, ke kterému bývá veřejná správa často nedůvěřivá.

Proto bude indikátorový rámec pro měření kvality života v České republice využit při monitoringu naplánování ČR 2030 jako „zrcadlo“, resp. jako měřítko úspěšnosti naplňování cílů stanovených ve veřejných politikách. Zhodnocení kvality života v České republice doplní vyhodnocení 192 indikátorů přiřazených k 97 specifickým cílům ČR 2030 a stane se součástí Zprávy o kvalitě života a její udržitelnosti. Ta se má od roku 2020 vydávat ve dvouletém intervalu.

Aktivita věnovaná datovému zachycení kvality života v České republice vycházela z doporučení Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (dále jen „OECD“), jež byla adaptována pro podmínky České republiky. Takto konceptualizovanou kvalitu života navrhujeme měřit v 11 oblastech:

- 1) příjem a bohatství;
- 2) zaměstnanost;
- 3) bydlení;
- 4) zdraví;
- 5) sladování pracovního a soukromého života;
- 6) vzdělávání;
- 7) mezilidské vztahy;
- 8) občanská angažovanost a dobré vládnutí;
- 9) životní prostředí;
- 10) bezpečnost;
- 11) osobní pohoda.

Navazujeme tím na přístup doporučený OECD², který lze charakterizovat následujícími aspekty:

- Klást lidi (jednotlivce a domácnosti) do centra hodnocení, zaměřit se na životní podmínky a zkušenosti s kvalitou života.
- Preferovat výsledky týkající se dobrých životních podmínek – aspekty života, které jsou přímo a vnitřně důležité pro lidi – spíše než vstupy, investované k dosažení těchto výsledků.
- Zahrnout výsledky, které jsou objektivní (tj. pozorovatelné třetí stranou), ale také subjektivní (tj. kde pouze dotyčná osoba může o svých vnitřních pocitech a postojech referovat), uznává, že objektivní důkaz o životních podmínkách lidí může být užitečně doplněn informacemi o tom, jak lidé zažívají svůj život.
- Uvažuje o rozložení výsledků dobrých životních podmínek napříč obyvatelstvem jako o důležitém prvku, který se má promítnout v měření, včetně disparit spojených s věkem, pohlavím, vzděláním a příjmy.

Na rozdíl od Strategického rámce ČR 2030, který stanovuje konkrétní strategické cíle politiky a k měření jejich naplňování stanoví indikátory téměř výhradně z dat, které jednotlivé orgány statistické služby dnes zpracovávají, bylo zadání pro aktivitu věnovanou měření kvality života širší. V jejím rámci byla zpracována obecná metodika umožňující sledování a hodnocení oblastí kvality života v České re-

publice a vedle komplexní analýzy dostupných relevantních statistických dat i dat ze sociologických průzkumů byly formulovány návrhy na sběr některých klíčových dat, která nejsou pro ČR dnes dostupná. V tomto smyslu je uplatnění závěrů výstupu širší než jen v kontextu Strategického rámce ČR 2030.

Hlavní cíle

Hlavním cílem projektu je vysvětlit a obhájit koncepci sledování kvality života jako vodítka pro hodnocení stavu společnosti, a potažmo i jako jednoho z vodítek pro politické rozhodování. Jde o to, přispět k posunu důrazu od měření stavu společnosti měřítkem ekonomické produkce k měření kvality života lidí. Mj. jde o nahrazení měření celkové produkce na základě HDP měřením příjmu a spotřeby z perspektivy domácností a měření bohatství z hlediska zdrojů pro udržitelný rozvoj. Doplnují se významná mimoekonomická (netržní) hlediska (např. disponibilita volným časem). Práce přináší modifikovaný způsob prezentace statistických informací. Je zajištěna mezinárodní srovnatelnost ve vybraném počtu monitorovaných ukazatelů (indikátorů).

Struktura výstupů pro jednotlivé oblasti kvality života

Plné verze závěrečných zpráv za 11 sledovaných oblastí se skládají z těchto částí:

- I. Koncepční úvaha o tom, jak rozumět kvalitě života ve zpracovávané oblasti, představení a vysvětlení zvolených hlavních dimenzí, které jsme se rozhodli v dané oblasti sledovat.
- II. Rozpracování hlavních oblastí se sledovanými indikátory (cca 15 pro každou oblast) a způsobem jejich třídění.
- III. Přehled dostupných statistických dat relevantních z hlediska zvolených indikátorů. Případně návrhy na doplnění stávajících dotazníků, kde považujeme za reálnou možnost jejich rozšíření.
- IV. Návrh několika konkrétních skupin obyvatel, jejichž situace vzhledem ke sledované oblasti bude relevantním způsobem vypovídat o dopadech stávající politiky (modelové případy). Vysvětlení výběru a zpracování zadání pro odbornou studii.
- V. Stručné zhodnocení kvality života v dané oblasti v tom rozsahu, ve kterém je lze na základě dostupných informací udělat, ke zvoleným indikátorům uvést mezinárodní srovnání.
- VI. Návrhy na žádoucí úpravy při sběru a zpracování statistických dat.

Stručné verze zpráv zahrnují tyto vybrané body:

- I. Koncepční úvaha pro danou oblast
- II. Přehled vybraných indikátorů pro danou oblast
- III. Charakteristické výsledky pro Českou republiku
- IV. Požadavky na sledování nových indikátorů

Při zpracování závěrečných zpráv byla zohledněna provázanost mezi některými oblastmi kvality života. Zvláštním způsobem se to týká oblasti 1. Příjem a bohatství a oblasti 11. Osobní pohoda. Obě tyto oblasti jsou důležitými aspekty, které ovlivňují kvalitu života v podstatě ve všech dalších definovaných oblastech.

Zvláště při konceptualizaci osobní pohody narážíme velmi významně také na kulturní aspekt rámujiící naše chápání kvality života. Máme tím na mysli především kulturně daný způsob života, formativní vzory, sdílené systémy hodnot, tradice a přetrvávající přesvědčení. Ty velmi výrazně ovlivňují především naše subjektivní vnímání kvality života, životní očekávání a hodnocení vlastní situace. Ovlivňují v neposlední řadě například to, do jaké míry vyžadujeme i prostor pro rozvíjení vlastní odpovědnosti za kvalitu života, do jaké míry zohledňujeme dlouhodobější horizont našeho života, zda pojmáme kvalitu života převážně z individualistického hlediska nebo přirozeně zohledňujeme užší či širší společenství, ve kterém žijeme. Dosavadním výzkumem bylo prokázáno, že úroveň osobní pohody

1 The OECD Framework for Measuring Well-Being and Progress, dostupné zde: <http://www.oecd.org/statistics/measuring-well-being-and-progress.htm>.

2 How's Life? 2015 MEASURING WELL-BEING, OECD 2015.

významně souvisí i s osobnostními charakteristikami, zejména s temperamentovými, biologicky podmíněnými rysy osobnosti. Úroveň osobní pohody může být někdy ve větší míře podmíněna osobnostními rysy, než objektivními životními okolnostmi. Je proto vhodné kontrolovat i vliv osobnostních rysů na osobní pohodu.

Informace o řešitelích projektu

Na projektu pracovalo celkem 97 expertů převážně ze státních úřadů a akademických pracovišť³.

Užití výsledků projektu a cílové skupiny

Podle implementačního plánu Strategie ČR 2030 má být jednou za dva roky vládě předkládána Zpráva hodnotící naplňování nejen strategických cílů, ale i vývoj indikátorů pro 11 tematických oblastí měření kvality života. Tak by výsledky projektu a další práce na měření kvality života podle zpracované koncepce byly využitelné pro potřeby informovaného politického rozhodování, pro strategické plánování, i pro tvorbu politik a vyhodnocování jejich dopadů.

Nad rámec tohoto plánu považujeme za relevantní cílové skupiny odbornou obec, média, neziskové organizace a další politické činitele zaměřené na analýzu a kritiku politik, příp. na zpracování alternativních návrhů politického rozvoje společnosti v České republice.

Možné navazující projekty

1. Projekt, v rámci kterého bude v bezprostřední návaznosti na projekt Kvalita života zadáno zpracování modelových případů podle doporučení ze závěrečných zpráv pro jednotlivé oblasti. Šlo by o důležitý doplněk mapující kvalitu života úzce vymezených specifických skupin (např. situace matek samoživitelek z hlediska kombinace práce, soukromého života a rodičovství), kterou nelze komplexně postihnout na základě dostupných plošných statistických dat.
2. Nový komplexní projekt, který by si jako východisko vzal celé skupiny obyvatel, které se z hlediska většiny oblastí sledovaných z hlediska kvality života jeví jako výrazně znevýhodněné, a analyzoval provázanost negativních vlivů na kvalitu života průřezem všemi 11 tematickými oblastmi.
3. Projekt k regionální dimenzi kvality života. Rozdíly mezi různými skupinami obyvatel z hlediska kvality jejich života jsou významným způsobem ovlivněny regionálně. Jinak vnímají kvalitu svého života zástupci dané společenské vrstvy v krajském městě, jinak na venkově. Regionální dimenze kvality života je proto důležitým aspektem, bez něhož nebude možné komplexně zhodnotit kvalitu života obyvatel České republiky.
4. Zřízení portálu k propagaci a dalšímu rozpracování koncepce Kvality života v České republice.

2. Manažerské shrnutí

1. Příjem a bohatství

K měření kvality života v oblasti příjmu a bohatství bylo vybráno 14 indikátorů, které poskytují dlouhodobé časové řady každoročně zveřejňovaných mezinárodně srovnatelných údajů. Všechny indikátory jsou dostupné v databázi Eurostatu. V mezinárodním srovnání **je pro Českou republiku charakteristická výrazně nižší úroveň příjmů v porovnání s ekonomicky nejvyspělejšími zeměmi a také nižší úroveň příjmů v porovnání s řadou zemí, které mají podobnou, nebo dokonce nižší ekonomickou úroveň než ČR.** Tyto pro Českou republiku nepříznivé výsledky poskytují všechny vybrané indikátory měřící výši příjmů obyvatel. Na druhé straně **dosahuje Česká republika relativně dobrých výsledků v indikátorech příjmového rozdělení, respektive příjmové nerovnosti. Zjednodušeně lze tedy říci, že v porovnání se zeměmi EU jsou si obyvatelé České republiky rovni ve svých příjmech, které jsou však v mezinárodním srovnání nízké, tedy jsou si rovni ve své chudobě.** To z hlediska příjmu a bohatství nepředstavuje dobré vysvědčení pro kvalitu života v České republice.

2. Zaměstnanost

Kvalitní pracovní život je stále častěji spojován s konceptem důstojné práce. Důstojná práce v sobě zahrnuje několik vzájemně provázaných rovin – rovný přístup na trh práce, dostatek seriózní práce, spravedlivou odměnu a dobrou perspektivu práce. Celkem 15 indikátorů popisujících jednotlivé aspekty pracovního života lze rozdělit na ukazatele používané na mezinárodní úrovni (např. míra nezaměstnanosti) a na ukazatele národně specifické (např. podíl osob s překerními úvazky). Při výběru ukazatelů byl kladen velký důraz i na vyvážení objektivní a subjektivní roviny. Subjektivní ukazatele totiž mohou o kvalitě pracovního života vypovídat v konečném důsledku mnohem více než ukazatele objektivní. **Vysoká zaměstnanost automaticky neznamená kvalitní pracovní život, o čemž svědčí i výsledky průzkumů v této oblasti. Česká republika se z hlediska spokojenosti s prací řadí k evropskému průměru, i když je podle objektivních ukazatelů český trh práce v dobré kondici. Výsledky tak signalizují, že subjektivní vnímání kvality pracovního života nelze nadále opomíjet.**

3. Bydlení

Bydlení je z hlediska sociálního pilíře udržitelného rozvoje základní životní potřebou a nutným předpokladem pro kvalitní život a zapojení jedince do společnosti. Zpráva navrhuje sledovat vývoj kvality života v oblasti bydlení prostřednictvím 15 indikátorů, z nichž většina vychází z výběrového zjišťování ČSÚ v rámci celoevropského šetření EU SILC. Umožňuje se tak porovnávat situace a vývoj v rámci EU. Výdaje na pořízení, provoz a údržbu bydlení jsou pro většinu obyvatel největším pravidelným (celoživotním) výdajem. Vzhledem k významné preferenci zajištění vlastního bydlení nákupem nemovitosti do vlastnictví **v ČR rychle narůstá objem úvěrů na bydlení. Vysoký objem nově poskytovaných úvěrů je navíc v posledních letech podporován nízkým úročením, které je obecně považováno za dlouhodobě neudržitelné. Vysoký objem úvěrů na bydlení společně s předpokladem budoucího růstu průměrných úroků z tohoto typu úvěrů vytváří významné systémové riziko.**

4. Zdraví

Těsný vztah zdraví a kvality života je dán samotnou definicí zdraví jako „stavu plné tělesné, duševní a sociální pohody a nikoli jen jako nepřítomnost nemoci či vady“. V programu Světové zdravotnické organizace (WHO) „Zdraví 21“ se hovoří o posilování zdraví jako o snižování úmrtnosti, nemocnosti a postižení v důsledku zjištěných nemocí a poruch a nárůstu pocíťované úrovně zdraví. Na základě analýz je navrhováno sledování 17 indikátorů v oblasti zdraví. **V průběhu několika posledních dekád došlo v ČR k prodloužení střední délky života, nicméně délka života ve zdraví se prodlužuje jen minimálně, a to spíše u žen než u mužů.** Srovnání s nejlepšími zeměmi EU, především se skandinávskými, nevyznívá pro Českou republiku příznivě. **V konzumované zdravotní péči v první linii patří České republice dlouhodobě jedno z prvních míst mezi zeměmi EU i v širším mezinárodním srovnání. V prevalenci nadváhy se Česká republika řadí na špici zemí EU.**

5. Sladování pracovního a soukromého života (WLB)

Pro účel sledování kvality života v oblasti sladování pracovního a soukromého života byla navržena sada 15 indikátorů zahrnující: i) ukazatele času, který lidé tráví placenou i neplacenou prací, i volného času; ii) subjektivní hodnocení podmínek a spokojenosti s možnostmi sladování soukromého a pracovního života; iii) organizační a institucionální podmínky sladování soukromého a pracovního života

vytvářené zaměstnavateli a nástroji sociálního státu; iv) dimenzi dopadů politik sladování soukromého a pracovního života na muže a ženy. **Mezi největší úskalí pro kvalitu života v této oblasti patří vysoký počet odpracovaných hodin týdně v hlavním zaměstnání, malá dostupnost služeb péče o děti, rostoucí nedostupnost zařízení péče o staré a nemohoucí a také nepříliš velké rozšíření flexibilních pracovních režimů, které by lidem umožňovaly upravit svůj pracovní režim podle svých potřeb. Tento nepříznivý stav pak dopadá zejména na ženy, u nichž má péče o malé děti zásadní negativní dopady na zaměstnanost.**

6. Vzdělávání

Úroveň dosaženého vzdělání a úroveň získaných kompetencí výrazně ovlivňují řadu oblastí: uplatnění na trhu práce, příjem, sociální vazby, účast na životě občanské společnosti, zdraví apod. Proto navrhujeme sledování 10 indikátorů v oblasti vzdělávání. Důležité jsou informace o kompetencích školní mládeže i dospělých a o schopnosti učit se. **Účast na vzdělávání souhrnně popisuje podíl dospělé populace s dosaženým alespoň středoškolským vzděláním (v ČR je jeden z nejvyšších v EU)** a podíl dospělých, kteří se účastní dalšího vzdělávání. Podíl mladých, kteří se ani nevzdělávají a ani nejsou zaměstnáni, je v ČR jeden z nejnižších v EU. **Zdroje popisuje výše výdajů na vzdělávání jako podíl na HDP (v ČR jeden z nejnižších mezi zeměmi OECD)** a podíl učitelů, kteří se účastní dalšího vzdělávání. **Subjektivní pohled zachycuje podíl školáků, kteří mají rádi školu (v ČR je takových významně méně než v ostatních zemích EU)**, a podíl dospělých spokojených se svým životem. Kromě výše uvedených výjimek se Česká republika ve většině ukazatelů nachází zhruba na průměru sledovaných zemí (EU, OECD).

7. Mezilidské vztahy

Mezilidské vztahy a jejich kvalita významně ovlivňují životy všech občanů. V této oblasti se často hledají odpovědi na otázky: Jak vyjádřit kvalitu mezilidských vztahů? Jak vypadají zdravé mezilidské vztahy? Jak zlepšovat a udržovat dobré mezilidské vztahy? **Oblast mezilidských vztahů** je nahlížena ze sociálně psychologického i sociologického hlediska. **Soustřeďuje pozornost jak do mikrosvěta vztahů lidí v menších skupinách a komunitách (na síť přátel, sousedů, kolegů, spolužáků, známých...), tak do světa různých sociálních kategorií lidí, kteří sdílejí podobný osud, ale vzájemně se osobně neznají, tj. na hromadné víceméně anonymní vztahy mezi spoluobčany.** Odkrývá sedm hlavních dimenzí mezilidských vztahů na obou úrovních: důvěra, solidarita, sociální distance, sociální napětí, tolerance, sociální opora v okolí a sdílení hodnot. Všech 12 vybraných indikátorů v této oblasti pochází z opakovaných reprezentativních výzkumů české populace a umožňuje podrobnou segmentaci dat podle standardních socio-demografických znaků.

8. Občanská angažovanost a dobré vládnutí

Občanská angažovanost a dobré vládnutí jsou podle Boston Consultancy Group hned po snižování nerovnosti příjmů nejdůležitějšími faktory kvality života. **Hrají významnou roli při zajišťování celospolečenské inkluze, jejíž vyšší úroveň umožňuje lépe využít bohatství země ve prospěch vyšší kvality života všech obyvatel.** Rozvinutá občanská společnost zvyšuje odolnost proti extrémním výkyvům ve veřejné oblasti a je efektivní při řešení krizí. Důležité je také rovné zapojení žen do všech sfér a úrovní života, aby jejich potenciál nebyl ztracen a přispíval adekvátně k rozvoji společnosti. Vybraných 10 indikátorů zjišťuje, do jaké míry se lidé podílejí na aktivitách občanské společnosti i veřejného života, do jaké míry důvěřují důležitým společenským aktérům a jaká je genderová vyváženost v této oblasti. Pokud jde o situaci **v České republice, lze říci, že lidé přesouvají své aktivity z veřejné angažovanosti – volby, dobrovolnictví, do sféry soukromé – vzájemná podpora uvnitř malých komunit. Patrný je také přesun od společenské angažovanosti na dobrovolné bázi k profesionalizaci této činnosti.**

9. Životní prostředí

Prostředí, ve kterém žijeme, je důležitou součástí kvality života. Čistý vzduch, voda ke koupání i zeleň ve městech, estetika ulic nebo krajiny a živá příroda kolem nás společně skládají velkou část našich každodenních prožitků. Navržených 14 indikátorů sleduje tři hlavní rozměry. Dimenze environmentálního zdraví zahrnuje znečištění vzduchu a úmrtnost na smog, dále extrémní hluk a pitnou vodu v krajině. Kvalita území zkoumá dostupnost veřejné zeleně, čistotu vody v řekách, množství živé přírody kolem nás nebo frekvenci tropických veder. Rozměr subjektivních prožitků prověřuje spokojenost se zelení, veřejným prostorem či stavem přírody, čas strávený venku nebo pocit environmentálních obav. **Desítky procent Čechů a Češek žijí v místech, kde koncentrace některých látek v ovzduší překračuje hygienické normy. Na znečištění mikročásticemi prachu umírá v ČR několik tisíc lidí ročně. Česká republika patří v EU do skupiny států s výrazně nadprůměrnou úmrtností na znečištění ovzduší.**

10. Bezpečnost

Bezpečnost je chápána jako soubor opatření pro ochranu a rozvoj chráněných zájmů, který vytváří základnu pro veškerý rozvoj. Bezpečnost se týká prakticky každého jednotlivce i společnosti jako celku. Pocit míry bezpečnosti má vliv na osobní život i pracovní a další společenské činnosti. Navrhovaných 14 indikátorů v oblasti bezpečnosti charakterizuje objektivní i subjektivně vnímaný stav bezpečnosti. Podíl výdajů na obranu na HDP se v ČR dlouhodobě pohybuje pod průměrem EU i pod požadovanou úrovní pro členské státy NATO. Naopak **podíl výdajů na veřejný pořádek a bezpečnost na HDP je v ČR dlouhodobě vyšší než průměr EU. Hodnota indikátoru zaznamenaných trestných činů se v ČR dlouhodobě pohybuje kolem průměru EU. Od roku 2002 do roku 2017 vzrostl podíl obyvatel, kteří se v ČR cítí bezpečně, ze 45 % na 86 %. Pocit bezpečí v místě bydliště má dokonce ještě vyšší podíl obyvatel ČR.** Nejvíce se čeští občané obávají terorismu, uprchlíků, mezinárodního organizovaného zločinu a radikálních náboženských hnutí.

11. Osobní pohoda

Pojem osobní pohoda je užíván od 50. let 20. století jako jeden z indikátorů kvality života. Ačkoliv lidé žijí v objektivně definovaných životních podmínkách, je to jejich subjektivní vnímání světa, které do značné míry určuje, jak se budou chovat, jak budou prožívat životní události a jak budou reagovat na životní výzvy. Ke sledování této oblasti jsou vybrány 4 indikátory. Měřitelnými složkami (indikátory) osobní pohody jsou životní spokojenost (kognitivní aspekt), objem pozitivních a negativních emocí (emoční aspekt) a eu-daimonická pohoda (aspekt smysluplnosti života). Dosavadním výzkumem bylo prokázáno, že úroveň osobní pohody významně souvisí s osobnostními charakteristikami, zejména s temperamentovými, biologicky podmíněnými rysy osobnosti. **Úroveň osobní pohody tedy může být ve větším míře podmíněna osobnostními rysy než objektivními životními okolnostmi.** Je proto vhodné sledovat a vyhodnocovat vliv osobnostních rysů na osobní pohodu.

3. 1 Indikátory kvality života v oblasti příjmu a bohatství

a) Kvalita života z hlediska příjmu a bohatství

Příjmy a bohatství obyvatel, respektive domácností, a jejich vliv na kvalitu života můžeme posuzovat z mnoha různých hledisek. **Kvalitu života mohou ovlivňovat následující charakteristiky příjmů a bohatství obyvatel, respektive domácností:**

- průměrná a mediánová úroveň příjmů obyvatel;
- úroveň příjmů různých skupin obyvatel, respektive domácností;
- rozdíly v úrovni příjmů mezi různými skupinami obyvatel, respektive domácností (nerovnost příjmového rozdělení);
- vertikální mobilita mezi různými příjmovými skupinami (rozsah a frekvence přechodů obyvatel do vyšších nebo nižších příjmových skupin);
- příjmový a hmotný nedostatek u různých skupin obyvatel (ohrožení chudobou a sociálním vyloučením);
- zadlužení domácností, schopnost domácností splácet dluhy;
- dlouhodobý vývoj příjmů, příjmových rozdílů a dalších ukazatelů příjmu a bohatství;
- vývoj příjmů, příjmových rozdílů a dalších ukazatelů příjmu a bohatství v mezinárodním srovnání.

Individuální pocit spokojenosti s dosaženou úrovní příjmů nebo bohatství je velmi variabilní a ne vždy pevně souvisí se skutečnou úrovní příjmů a bohatství. Individuální vnímání spokojenosti s dosaženou úrovní příjmů nebo bohatství se liší mezi jednotlivými zeměmi, protože z důvodů historických, kulturních, ekonomických a dalších v nich panují odlišné představy o dostatečné, respektive uspokojivé úrovni příjmů nebo bohatství. Individuální hodnocení velikosti příjmu nebo bohatství, která je považována za dostatečnou z hlediska zvyšování kvality života, navíc závisí na již dosažené úrovni příjmů nebo bohatství.

Zjednodušeně lze říci, že **z pohledu příjmu a bohatství kvalita života roste, jestliže:**

- dlouhodobě roste průměrná a mediánová úroveň příjmů obyvatel;
- dlouhodobě roste úroveň příjmů různých skupin obyvatel, respektive domácností;
- zmenšují se rozdíly v úrovni příjmů mezi různými skupinami obyvatel, respektive domácností (klesá nerovnost příjmového rozdělení);
- existuje dostatečná vertikální příjmová mobilita směrem do vyšších příjmových skupin;
- zmenšují se skupiny obyvatel zasažené příjmovým a hmotným nedostatkem (klesá ohrožení chudobou a sociálním vyloučením);
- snižuje se zadlužení domácností, domácnosti jsou schopny bez problémů splácet dluhy;
- ve sledované zemi se příjmy, příjmové rozdíly a další ukazatele příjmu a bohatství vyvíjejí příznivě i v mezinárodním srovnání.

b) 14 vybraných indikátorů pro oblast příjmu a bohatství

Pro posouzení vlivu příjmů a bohatství na kvalitu života ve sledované zemi je důležité **sledování dlouhodobého vývoje ukazatelů příjmu a bohatství a jeho mezinárodní srovnání**. V rámci toho je rovněž důležité zaměřit se na **porovnání ukazatelů příjmu a bohatství ve sledované zemi a v zemích s podobnou ekonomickou úrovní**.

Tabulka 14 indikátorů pro oblast příjmu a bohatství¹

Číslo	Indikátor	Měřicí jednotka	Definice	Periodicita zveřejňování dat	Zdroj dat
1	Náhrady zaměstnancům	% HDP, v běžných cenách	Celkové hrubé mzdy a platy zaměstnanců v peněžích i nepeněžním plnění a příspěvky na sociální zabezpečení placené zaměstnavatelem v poměru k hrubému domácímu produktu v běžných cenách.	1 rok	Eurostat
2	Průměrné celkové hodinové náklady práce	EUR	Celkové roční náklady práce (tj. hrubé mzdy a platy, příspěvky na sociální zabezpečení a další náklady práce placené zaměstnavatelem) vydělené počtem hodin odpracovaných průměrným ročním počtem zaměstnanců přepočteným na ekvivalent plného pracovního úvazku.	1 rok	Eurostat
3	Průměrný hrubý hodinový výdělek	EUR	Celkové roční mzdy a platy před zdaněním a dalšími odvody vydělené počtem hodin odpracovaných průměrným ročním počtem zaměstnanců přepočteným na ekvivalent plného pracovního úvazku.	1 rok	Eurostat
4	Hrubá měsíční minimální mzda	EUR	Měsíční minimální mzda před zdaněním a dalšími odvody platná k 1. lednu daného roku. V zemích, které stanovují hodinovou nebo týdenní minimální mzdu, jsou údaje přepočteny na měsíční minimální mzdu. V některých zemích není minimální mzda zavedena.	1 rok	Eurostat
5	Poměr hrubé měsíční minimální mzdy a průměrného hrubého měsíčního výdělku	%		1 rok	Eurostat
6	Gender pay gap v neupravené podobě	%	Rozdíl mezi průměrným hrubým hodinovým výdělkem zaměstnance (muže) a zaměstnankyně (ženy) v poměru k průměrnému hrubému hodinovému výdělku zaměstnance (muže). Zahrnuti jsou podniky s 10 a více zaměstnanými osobami. 1 rok	1 rok	Eurostat
7	Celkový náhradový poměr		Poměr mediánu individuálních hrubých penzí osob ve věku 65-74 let k mediánu individuálních hrubých výdělků osob ve věku 50-59 let, bez ostatních sociálních transferů.	1 rok	Eurostat
8	Průměrný čistý disponibilní příjem	EUR, PPS	Čistý disponibilní příjem je celkový hrubý disponibilní příjem (tj. mzdy a platy, soukromé příjmy z podnikání, investic a vlastnictví, přijaté sociální transfery v peněžích včetně starobních důchodů) po zdanění a dalších odvodech, který je k dispozici na výdaje a spoření.	1 rok	Eurostat
9	Mediánový čistý disponibilní příjem	EUR, PPS		1 rok	Eurostat
10	Míra ohrožení chudobou	%	Podíl osob s ekvivalizovaným disponibilním příjmem nižším než 60 % národního mediánu ekvivalizovaného disponibilního příjmu (po sociálních transferech).	1 rok	Eurostat
11	Míra ohrožení chudobou zaměstnanců	%	Podíl zaměstnaných osob ve věku 18 a více let s ekvivalizovaným disponibilním příjmem nižším než 60 % národního mediánu ekvivalizovaného disponibilního příjmu (po sociálních transferech).	1 rok	Eurostat
12	Koeficient příjmové nerovnosti (S80/S20)		Poměr celkových ekvivalizovaných disponibilních příjmů dosahovaných v nejvyšším a nejnižším příjmovém kvintilu v populaci.	1 rok	Eurostat
13	Giniho koeficient		Souhrnná míra příjmové nerovnosti nabývající hodnot od 0 (absolutní rovnost příjmů) do 100 (absolutní nerovnost příjmů). Vyjadřuje míru nerovnosti v rozdělení ekvivalizovaných disponibilních příjmů v populaci. Čím vyšší je hodnota Giniho koeficientu, tím vyšší je nerovnost v rozdělení příjmů.	1 rok	Eurostat
14	Přechody mezi příjmovými decily během tří let	%	Přechod o jeden nebo více příjmových decilů nahoru. Přechod o jeden nebo více příjmových decilů dolů. Setrvání ve stejném příjmovém decilu.	1 rok	Eurostat

¹ Pramen: zpracováno na základě databáze Eurostatu

Indikátory kvality života 1. Příjem a bohatství

Značná variabilita individuálního vnímání spokojenosti s dosaženou úrovní příjmů nebo bohatství **limituje možnosti použití měkkých dat** v oblasti příjmu a bohatství.

Naopak **jako vhodné se** pro oblast příjmu a bohatství **jeví použití tvrdých dat, která splňují následující kritéria:** dlouhodobé časové řady, roční periodicitu dat, dostupnost údajů pro velký počet zemí, mezinárodní srovnatelnost dat (jejich stejná nebo podobná definice a metodika sběru a zpracování), členění dat podle různých hledisek (například podle pohlaví, věku, dosaženého vzdělání, typu domácnosti, ekonomické aktivity, typu pracovní smlouvy, pracovního úvazku, příjmového kvantilu, státního občanství nebo země narození).

Protože budeme vyhodnocovat vliv příjmů a bohatství na kvalitu života v České republice, lze za nejvhodnější region pro mezinárodní srovnání považovat takový, na nějž má Česká republika nejsilnější ekonomické, sociální, kulturní, historické a jiné vazby, tj. **Evropu, respektive EU**. Další regiony by měly být do srovnání zařazeny spíše okrajově.

Z důvodu používání mezinárodně srovnatelných dat především pro evropské země se jeví jako nejvhodnější **využívat databázi Eurostatu**.

Z množství indikátorů příjmu a bohatství, které vyhovují výše uvedeným kritériím, jsme vybrali skupinu **14 indikátorů, které navrhuje dlouhodobě sledovat**. Jsou uvedeny v tabulce včetně jejich měřících jednotek, definic, periodicity zveřejňování dat a zdrojů dat.

c) Charakteristické výsledky pro Českou republiku

Pro Českou republiku je charakteristická výrazně nižší úroveň příjmů v porovnání s ekonomicky nejvyspělejšími zeměmi a také nižší úroveň příjmů v porovnání s řadou zemí, které mají podobnou, nebo dokonce nižší ekonomickou úroveň než ČR. Tyto výsledky poskytují všechny vybrané indikátory měřící výši příjmů obyvatel.

Náhrady zaměstnancům tvoří v ČR dlouhodobě zhruba 40 % HDP, zatímco průměr EU-28 činí více než 47 % HDP. V nejvyspělejších zemích EU (Německo, Francie, Belgie, Dánsko, Spojené království, Nizozemsko, Rakousko, Finsko, Švédsko) je tento poměr kolem 50 % HDP. I v řadě států s nižší ekonomickou úrovní (nižším HDP na obyvatele v paritě kupní síly), než má ČR, jsou náhrady zaměstnancům v poměru k HDP vyšší než v České republice (Portugalsko, Maďarsko, Slovinsko, Chorvatsko, Estonsko, Litva, Lotyšsko, Kypr).

Průměrné celkové hodinové náklady práce představovaly v roce 2016 v České republice zhruba 10 EUR, v průměru EU-28 přibližně 25 EUR. **Mezera v tomto ukazateli mezi ČR a průměrem EU zůstává od roku 2008 stejná, Česká republika je na úrovni zhruba 40 % průměru EU-28.** V nejvyspělejších zemích EU (Německo, Francie, Belgie, Nizozemsko, Rakousko, Dánsko, Finsko, Švédsko) byl v roce 2016 tento indikátor na úrovni 33–42 EUR, tedy trojnásobný až čtyřnásobný v porovnání s ČR. Také některé státy s nižší ekonomickou úrovní než ČR měly v roce 2016 průměrné celkové hodinové náklady práce vyšší než Česká republika (Portugalsko, Řecko, Kypr, Slovinsko, Estonsko, Slovensko).

Podobná je situace v případě **průměrného hrubého hodinového výdělku**. Ten v roce 2016 v České republice činil zhruba 7 EUR, v průměru EU-28 přibližně 19 EUR. **Mezera v tomto ukazateli mezi ČR a průměrem EU zůstává od roku 2008 stejná, Česká republika je na úrovni zhruba 40 % průměru EU-28.** V nejvyspělejších zemích EU (Německo, Francie, Belgie, Nizozemsko, Rakousko, Dánsko, Finsko, Švédsko, Spojené království) byla v roce 2016 hodnota tohoto indikátoru 22–36 EUR, tedy trojnásobná až pětinasobná v porovnání s ČR. Také řada států s nižší ekonomickou úrovní než ČR měla v roce 2016 průměrné hrubé hodinové výdělky vyšší než Česká republika (Portugalsko, Řecko, Kypr, Slovinsko, Chorvatsko, Estonsko, Slovensko).

Přes postupný nárůst v posledních letech zůstává v České republice velmi nízká hrubá měsíční minimální mzda. V roce 2016 dosahovala 366 EUR, byla tedy pátá nejnižší v rámci 22 členských zemí EU, které mají minimální mzdu zavedenu. Nejvyšší hrubé měsíční minimální mzdy přesahující 1400 EUR měly v roce 2016 v rámci EU Německo, Francie, Belgie, Nizozemsko, Lucembursko, Irsko a Spojené království. I řada zemí s nižší ekonomickou úrovní než ČR (Portugalsko, Řecko, Polsko, Slovinsko, Chorvatsko, Estonsko, Lotyšsko, Slovensko) měla v roce 2016 vyšší minimální mzdu než ČR. **Poměr hrubé měsíční minimální mzdy a průměrného hrubého měsíčního výdělku byl v České republice v roce 2015 necelých 35 %, tedy nejnižší ze všech 22 členských zemí EU, které mají minimální mzdu zavedenu.** Ve většině z těchto zemí uvedený poměr přesahuje 40 %, v Lucembursku a Slovinsku se pohybuje kolem 50 %.

V porovnání s průměrem EU je v České republice větší rozdíl úrovně mezd a platů mezi muži a ženami (gender pay gap). Dlouhodobě mají v ČR muži průměrný hrubý hodinový výdělek zhruba o 22 % vyšší než ženy. V průměru EU-28 je tento rozdíl dlouhodobě 16–17 % ve prospěch mužů. **Vyšší hodnotu gender pay gap než ČR má v EU pouze Estonsko,** podobnou úroveň tohoto indikátoru jako ČR má Německo, Rakousko a Spojené království.

Celkový náhradový poměr se v České republice až do roku 2014 pohyboval zhruba na úrovni průměru EU, avšak v roce 2015 výrazněji klesl na hodnotu 0,51, čímž se dostal hlouběji pod průměr EU, který činil 0,57. Nižší celkový náhradový poměr než Česká republika mělo v roce 2015 12 zemí EU s různou ekonomickou úrovní (Německo, Belgie, Dánsko, Irsko, Spojené království, Kypr, Slovinsko, Chorvatsko, Estonsko, Lotyšsko, Litva, Bulharsko). Mezi státy, které měly v roce 2015 celkový náhradový poměr vyšší než Česká republika, byly i některé země s nižší ekonomickou úrovní než ČR (Portugalsko, Řecko, Polsko, Maďarsko, Rumunsko, Slovensko).

Průměrný čistý disponibilní příjem představoval v roce 2015 v České republice zhruba 8300 EUR, v průměru EU-28 přibližně 18 500 EUR. **Mezera v tomto ukazateli mezi ČR a průměrem EU se od roku 2012 zvětšovala – v roce 2015 byla Česká republika na úrovni 45 % průměru EU-28.** V nejvyspělejších zemích EU (Německo, Francie, Belgie, Nizozemsko, Rakousko, Dánsko, Finsko, Švédsko, Spojené království) byl v roce 2015 tento indikátor na úrovni 23 500–31 500 EUR, tedy zhruba trojnásobný až čtyřnásobný v porovnání s ČR. Také některé státy s nižší ekonomickou úrovní než ČR měly v roce 2015 průměrný čistý disponibilní příjem vyšší než Česká republika (Portugalsko, Řecko, Kypr, Slovinsko, Estonsko).

Podobná je situace v případě **mediánového čistého disponibilního příjmu**. Ten v roce 2015 v České republice činil zhruba 7400 EUR, v průměru EU-28 přibližně 16 200 EUR. **Mezera v tomto ukazateli mezi ČR a průměrem EU se od roku 2012 zvětšovala – v roce 2015 byla Česká republika na úrovni 46 % průměru EU-28.** V nejvyspělejších zemích EU (Německo, Francie, Belgie, Nizozemsko, Rakousko, Dánsko, Finsko, Švédsko, Spojené království) byla v roce 2015 hodnota tohoto indikátoru 20 700–28 400 EUR, tedy zhruba trojnásobná až čtyřnásobná v porovnání s ČR. Také některé státy s nižší ekonomickou úrovní než ČR měly v roce 2015 mediánový čistý disponibilní příjem vyšší než Česká republika (Portugalsko, Řecko, Kypr, Slovinsko, Estonsko).

Na rozdíl od indikátorů měřících výši příjmů obyvatel, které pro Českou republiku v mezinárodním srovnání nevyznívají příznivě, **dosahuje Česká republika relativně dobrých výsledků v indikátorech příjmového rozdělení, respektive příjmové nerovnosti.**

Míra ohrožení chudobou je v České republice dlouhodobě nejnižší ze všech členských zemí EU. V roce 2015 byla míra ohrožení chudobou v ČR na úrovni 9,7 %, průměr EU-28 činil 17,3 %. Podobně příznivé výsledky vykazovala Česká republika i v ukazateli **míra ohrožení chudobou zaměstnanců**. Hodnota tohoto indikátoru je v České republice dlouhodobě druhá nejnižší ze všech členských zemí EU, mírně lepších výsledků než ČR dosahuje Finsko. V roce 2015 byla míra ohrožení chudobou zaměstnanců v ČR na úrovni 4 %, nejlepší Finsko dosahovalo hodnoty 3,5 % a průměr EU-28 představoval 9,5 %. Určitým nedostatkem těchto dvou ukazatelů však je, že hranice chudoby je definována pro každou zemi odlišně, protože je stanovena jako 60 % národního mediánu ekvivalizovaného disponibilního příjmu (po sociálních transferech). To omezuje mezinárodní srovnatelnost tohoto indikátoru.

Rovněž **koeficient příjmové nerovnosti (S80/S20),** který udává nerovnost příjmového rozdělení mezi 20 % obyvatel s nejvyššími příjmy a 20 % obyvatel s nejnižšími příjmy, **má Česká republika v rámci EU dlouhodobě nejnižší.** V roce 2015 byla hodnota koeficientu příjmové nerovnosti v ČR 3,5, Slovensko vykazovalo stejnou hodnotu 3,5, Slovinsko a Finsko dosahovaly úrovně 3,6, Švédsko 3,8 a průměr EU-28 činil 5,2.

Také souhrnný ukazatel příjmové nerovnosti – **Giniho koeficient** – vyznívá pro Českou republiku příznivě. Hodnota tohoto indikátoru je v České republice dlouhodobě třetí nejnižší ze všech členských zemí EU, mírně lepších výsledků než ČR dosahuje Slovensko a Slovinsko, podobných výsledků jako ČR pak Finsko a Švédsko. V roce 2015 byla hodnota Giniho koeficientu v ČR 25, nejlepší Slovensko dosahovalo hodnoty 23,7, Slovinsko pak 24,5, Finsko a Švédsko 25,2 a průměr EU-28 představoval 31.

Zajímavé výsledky poskytuje rovněž indikátor sledující vertikální příjmovou mobilitu, tedy přechody mezi příjmovými decily během tří let. Ukazuje posuny obyvatel do vyšších nebo nižších příjmových decilů, nebo naopak setrvání obyvatel ve stejném příjmovém decilu. **V letech 2007–2015 došlo téměř ve všech zemích EU včetně České republiky k nárůstu podílu osob, které setrvávají během tří let ve stejném příjmovém decilu. Došlo tedy ke snížení vertikální příjmové mobility.** V roce 2015 dosahoval podíl osob, které během tří let zůstaly ve stejném příjmovém decilu, v České republice 33,3 %, v průměru EU-28 to bylo 34,7 %. Vyšší hodnotu tohoto indikátoru než ČR

mělo v roce 2015 14 zemí EU s různou ekonomickou úrovní (Německo, Francie, Nizozemsko, Lucembursko, Rakousko, Dánsko, Finsko, Švédsko, Itálie, Španělsko, Portugalsko, Kypr, Slovinsko, Rumunsko).

I když indikátory příjmového rozdělení, respektive příjmové nerovnosti, vyznívají pro Českou republiku relativně příznivě, indikátory měřící výši příjmů vypovídají o výrazně nižší úrovni příjmů obyvatel v České republice v porovnání s ekonomicky nejvyspělejšími zeměmi a také o nižší úrovni příjmů obyvatel v České republice v porovnání s řadou zemí, které mají podobnou, nebo dokonce nižší ekonomickou úroveň než ČR. **Ve zjednodušené zkratce lze říci, že v porovnání se zeměmi EU jsou si obyvatelé České republiky rovni ve svých příjmech, které jsou však v mezinárodním srovnání nízké. To nepředstavuje dobré vysvědčení pro kvalitu života v České republice z hlediska příjmu a bohatství.**

d) Požadavky na sledování nových indikátorů

Pro oblast příjmu a bohatství nepožadujeme sledování nových indikátorů Českým statistickým úřadem nebo jinými institucemi.

3.2 Indikátory kvality života v oblasti zaměstnanosti

a) Kvalita života z hlediska zaměstnanosti

Pracovní život ovlivňuje významným způsobem celkovou kvalitu života i životní spokojenost. **Kvalitní pracovní život** je možné definovat různými způsoby. S ohledem na účel tohoto materiálu bude nadále kvalitní pracovní život chápán v souladu s agendou **důstojné práce**, kterou zastřešuje Mezinárodní organizace práce (ILO). ILO definuje důstojnou práci jako „příležitosti ... získat slušnou a produktivní práci v podmínkách svobody, rovnoprávnosti, bezpečnosti a lidské důstojnosti“. Koncept důstojné práce byl v roce 2006 formálně přijat i na evropské úrovni a byl zařazen i mezi cíle rozvojové spolupráce (Development Cooperation Instrument). Výhodou tohoto pojetí kvalitního pracovního života je jeho snadná uchopitelnost a statistická měřitelnost i vysoký potenciál z hlediska mezinárodní srovnatelnosti.

Na základě výše uvedeného byly identifikovány **4 základní pilíře důstojné práce**: rovný přístup na trh práce, dostatek seriózní práce, spravedlivá odměna a dobrá perspektiva práce.

Rovný přístup na trh práce lze vymezit jako **právo na rovné zacházení a zákaz diskriminace** ve věcech přístupu k zaměstnání a jiné závislé činnosti, včetně odměňování, přístupu k povolání, podnikání a jiné samostatné výdělečné činnosti, členství a činnosti v odborových organizacích, radách zaměstnanců, organizacích zaměstnavatelů a profesních komorách, včetně výhod, které tyto organizace svým členům poskytují, sociálního zabezpečení, přiznání a poskytování sociálních výhod apod. Nediskriminační přístup na trh práce je však z hlediska hodnocení kvality života v oblasti zaměstnanosti nedostačujícím pojetím. Rovný přístup na trh práce je proto nutné rozšířit o dimenzi svobodného rozhodování. **Právo na svobodné rozhodování** o vlastním pracovním životě představuje především právo na svobodný výběr povolání, postavení na trhu práce (ve smyslu zaměstnání, nebo samostatná výdělečná činnost) a doby působení na trhu práce.

Kvalitní pracovní život ovlivňuje **dostupnost seriózní práce**. Seriózní práce by měla splňovat dva základní požadavky – musí zaměstnanci zakládat přiměřenou sociální ochranu a nabízet přiměřené sociální prostředí. Kvalitu pracovního života ovlivňuje **kvalita samotné práce, příp. pracovního místa**. Struktura pracovních míst je odrazem odvětvové struktury národního hospodářství. Na českém trhu práce jsou proto poptávány jak vysoce kvalifikované duševní profese, tak ve velké míře i profese manuální. Existují rozdíly ve složitosti, odpovědnosti i namáhavosti vykonávané práce. Kvalitu pracovního života však ovlivňuje nejen **charakter samotné práce**, ale i **právní forma zaměstnávání**. Z hlediska sociální ochrany obyvatel hraje klíčovou roli to, zda jsou osoby zaměstnávány v souladu s legislativou, nebo pracují částečně nebo zcela mimo regulérní trh práce (v šedé nebo černé ekonomice). Velkou pozornost si však zasluhuje i zaměstnávání v souladu s platnými právními předpisy. Z hlediska sociální ochrany zaměstnance je totiž klíčové, zda je zaměstnanec v pracovním poměru, nebo zda pracuje na dohody o pracích konaných mimo pracovní poměr. Výhodnost zaměstnávání v režimu dohod totiž může být výhodné pro obě strany. Z pohledu zaměstnavatele hraje primární roli úspora nákladů, z pohledu zaměstnance krátkodobý efekt v podobě vyššího příjmu. Z dlouhodobého hlediska však může být negativně ovlivněna budoucí příjmová situace dané osoby, a to se všemi důsledky vč. pádu do pastí chudoby.

Kvalita pracovního místa je často ovlivňována i podmínkami, které jsou na jednu stranu v souladu se zákonem, ale na druhou stranu bývají vnímány jako znevýhodnění. To se týká ve velké míře **pracovní doby**. Práce v nesociální pracovní dobu (tj. večer, v noci, o víkendu, o státních svátcích) ovlivňuje výrazným způsobem nejen způsob života daného pracovníka, ale může komplikovat i sladování pracovního a soukromého života. Důležitý je i způsob rozvržení pracovní doby – délka pracovního týdne, rovnoměrné či nerovnoměrné rozvržení pracovní doby, pracovní režim (1směnný, 2směnný, 3směnný či nepřetržitý), počátek a konec pracovních směn, délka nepřetržitého odpočinku mezi směnami, pracovní pohotovost atd. Délku odpočinku ovlivňuje v širším kontextu i týdenní pracovní doba. Velkou roli hraje to, zda stanovená týdenní pracovní doba odpovídá zákonné maximální hranici, nebo zda má zaměstnanec zkrácenou pracovní dobu (tj. týdenní pracovní doba je zkrácena bez snížení mzdy). V souvislosti s odpočinkem je však nutné zmínit i zaměstnanecké benefity, které přímo souvisí s pracovním volnem, ať už je to rozsah dovolené, možnost využívat dny zdravotního volna (sick days), či dny volna v případě dalších překážek na straně zaměstnance (free days, dny volna v případě péče o dítě či rodinného příslušníka, přestěhování, vlastní svatba apod.). Všechny uvedené benefity zvyšují kvalitu pracovního místa, přičemž z pohledu zaměstnance není nutné rozlišovat, zda jsou zaměstnavateli poskytovány na základě zákona, či dobrovolně.

Z pohledu zaměstnance je mzda často chápána jako sociologicky strukturovaný pojem, přičemž zaměstnanci většinou neusilují o nejvyšší možnou mzdu, ale o dosažení **spravedlivé mzdy**. Spravedlnost je v tomto ohledu velmi subjektivní a závisí na tom, jak se zaměstnanec vymezí vůči svým spolupracovníkům či ostatním členům společnosti. Práce by měla v ideálním případě fungovat jako prostředek k tomu, aby se konkrétní osoba **vyhnula nejen příjmové chudobě, ale i materiální deprivaci**. Mzdy a platy tvoří v České republice velkou část příjmů domácností. Přesto však v současné době existují osoby, které pracují, a přesto jsou příjmovou chudobou ohroženy. Tyto tzv. **pracující chudé** je možné sledovat z hlediska jednotlivců nebo domácností. Spravedlivá odměna za práci je sice jedním z pilířů kvalitního pracovního života, nicméně je součástí i další oblasti kvality života, konkrétně příjmů a bohatství. Proto nebudou ukazatele popisující tento pilíř součástí ukazatelů kvality života v oblasti zaměstnanosti.

Dobrá perspektiva práce je čtvrtým pilířem kvalitního pracovního života. Práce s dobrou perspektivou umožňuje lidem dosáhnout sebe-realizace, (sebe)rozvoje, potřeby uznání, šance na kariérní postup, hrdosti na svou práci nebo práci pro konkrétní podnik. Všechny tyto aspekty ovlivňují nejen spokojenost s pracovním životem, ale i vnímání důležitosti práce v životě.

b) 15 vybraných indikátorů pro oblast zaměstnanosti

Na základě diskuse expertů bylo vytipováno 15 ukazatelů, které poskytují komplexní pohled na kvalitu pracovního života. Ukazatele jsou rozděleny do dvou základních skupin podle toho, zda umožňují měřit kvalitu pracovního života z objektivního, či subjektivního hlediska. Navrhovaná sada indikátorů včetně jejich definice je uvedena v tabulce.

Pro hodnocení kvality pracovního života je možné využít několik **datových zdrojů**: Výběrové šetření pracovních sil v gesci ČSÚ, Životní podmínky (EU-SILC) v gesci ČSÚ, Informační systém o průměrném výdělku v gesci MPSV, statistiku nezaměstnanosti v gesci MPSV, statistiku absolventů v gesci MŠMT, statistiku smrtelných pracovních úrazů, pracovních úrazů a nemocnosti v gesci VÚBP, MPSV a ČSÚ, International Social Survey Programme v gesci Sociologického ústavu Akademie věd ČR, European Working Conditions Survey v gesci Eurofoundu, European Social Survey.

Indikátory kvality života

2. Zaměstnanost

Tabulka 15 indikátorů pro oblast zaměstnanosti

Indikátor	Definice
Objektivní hledisko	
Míra zaměstnanosti	Míra zaměstnanosti vyjadřuje podíl počtu zaměstnaných na počtu všech osob 15letých a starších.
Míra nezaměstnanosti	Obecná míra nezaměstnanosti vyjadřuje podíl počtu nezaměstnaných na celkové pracovní síle (v procentech), kde čitatel i jmenovatel jsou ukazatele konstruované podle mezinárodních definic a doporučení aplikovaných ve VŠPS.
Míra dlouhodobé nezaměstnanosti	Míra dlouhodobé nezaměstnanosti vyjadřuje podíl počtu nezaměstnaných jeden rok a déle na celkové pracovní síle (v procentech), kde v čitateli je počet nezaměstnaných jeden rok a déle a ve jmenovateli je celkový počet osob s jediným nebo hlavním zaměstnáním plus celkový počet nezaměstnaných.
Podzaměstnanost	Podzaměstnaní jsou všechny osoby v placeném zaměstnání nebo osoby pracující ve vlastním podniku, ať již byly nebo nebyly v referenčním týdnu v práci, které pracují na částečný úvazek nebo obvykle méně než 40 hodin týdně a přitom by si přály pracovat větší počet hodin.
Podíl překvalifikovaných zaměstnanců	Podíl zaměstnanců, kteří vykonávají zaměstnání s nižšími nároky, než jaká je jejich úroveň vzdělání (vertikální nesoulad na trhu práce).
Podíl osob s překerními úvazky	Podíl osob pracujících na dohody (DPP, DPČ), s pracovní smlouvou na dobu určitou, agenturních pracovníků, pomáhajících rodinných příslušníků a nedobrovolných sebezaměstnaných.
Podíl zaměstnaných osob bez hmotného zajištění v rámci sociální ochrany	Složený ukazatel, který vyjadřuje podíl osob, které byly dříve zaměstnané a nyní nemají nárok na daný typ podpory. Konkrétně se jedná o podíl nezaměstnaných bez nároku na podporu v nezaměstnanosti a podíl osob, které dosáhly statutárního důchodového věku a nemají nárok na starobní důchod.
Skutečně poskytnuté placené pracovní volno	Počet čerpaných hodin dovolené (položka ABSDOVOL) a důležitých překážek v práci na straně zaměstnance vč. dnů zdravotního volna (sick days) a free days s náhradou či nekrácením mzdy.
Počet smrtelných pracovních úrazů	Počet nově hlášených případů smrtelných pracovních úrazů v daném roce, k nimž došlo na území ČR (tj. vč. cizinců).
Subjektívni hledisko	
Jste spokojeni se svým profesním, pracovním životem?	Podíl osob, které na otázku odpoví "ANO" a "SPÍŠE ANO".
Jste spokojeni se odměnou za práci?	Podíl osob, které na otázku odpoví "ANO" a "SPÍŠE ANO".
Seberealizace	Podíl osob, které odpoví "ANO" a "SPÍŠE ANO" na 2 následující podotázky v rámci otázky Q12 (ISSP): - Mám velké možnosti pracovního postupu. - Mám zajímavé zaměstnání. - Mohu pracovat samostatně. - Ve svém zaměstnání mohu pomáhat jiným lidem. - Moje zaměstnání je pro společnost užitečné.
Jste spokojeni se vztahy na pracovišti?	Podíl osob, které na otázku odpoví "ANO" a "SPÍŠE ANO".
Považujete svoji profesi za perspektivní vzhledem k probíhající změnám?	Podíl osob, které na otázku odpoví "ANO" a "SPÍŠE ANO".
Setkali jste se v posledním roce se znevýhodněním v pracovním životě? (nábor, povýšení, ohodnocení)	Podíl osob, které na otázku odpoví "ANO" a "SPÍŠE ANO".

Plná mezinárodní srovnatelnost ukazatelů kvality života je v oblasti zaměstnanosti možná u těch indikátorů, jejichž definice vychází z mezinárodně uznávaných standardů a kvantifikace je prováděna z harmonizovaných šetření. Na roční (příp. i čtvrtletní) bázi je možné srovnávat následující ukazatele: míra zaměstnanosti, míra nezaměstnanosti, míra dlouhodobé nezaměstnanosti a míra podzaměstnanosti. Plná mezinárodní srovnatelnost je možná i u vybraných subjektivních ukazatelů, nicméně zde je nutné zohlednit delší (většinou 5-10letou) periodu opakování šetření – příkladem těchto ukazatelů je spokojenost se vztahy na pracovišti, spokojenost s pracovní dobou (resp. s možností sladit práci se soukromým životem) a podíl osob, které se setkaly ve svém pracovním životě s diskriminací. Mezinárodní srovnání subjektivních ukazatelů umožňuje alespoň částečně ad hoc modul Životní pohoda (Well-being), který byl součástí šetření Životní podmínky (EU SILC) v roce 2013.

V některých případech však existují určité překážky, např. větší legislativní odlišnosti mezi jednotlivými zeměmi, které mezinárodní srovnání do jisté míry omezují. Do skupiny ukazatelů s částečnou, ale pravidelnou mezinárodní srovnatelností patří podíl osob s rekerními úvazky, podíl překvalifikovaných zaměstnanců, míra ohrožení nezaměstnaností a podíl zaměstnaných osob bez nároku na hmotné zajištění v rámci sociální ochrany.

Pro vybrané ukazatele je charakteristická velmi omezená mezinárodní srovnatelnost. Omezení jsou nejčastěji dvojího typu: šetření bylo sice harmonizováno v rámci EU, ale proběhlo jednorázově (tj. je srovnatelný údaj pouze za vybraný časový okamžik), nebo šetření nikdy neproběhlo. Příkladem ukazatele s omezenou mezinárodní srovnatelností může být celková spokojenost s profesním/pracovním životem a hodnocení perspektivy profese.

Důležitým hlediskem při hodnocení kvality života pomocí zvolených indikátorů je možnost výpočtu specifického ukazatele pro vybrané skupiny obyvatel. Pro účely hodnocení kvality života byly identifikovány skupiny osob, které jsou znevýhodněny jak při snaze o vstup na trh práce, tak při snaze o setrvání na tomto trhu. Zvýšená pozornost by měla být věnována následujícím skupinám: méně zastoupené pohlaví, rodiče s vyživovanými dětmi, absolventi a mladé osoby, osoby v předdůchodovém a důchodovém věku, osoby s nízkou kvalifikací, osoby ohrožené digitalizací, zdravotně znevýhodněné osoby, sociálně vyloučené osoby, prostorově vyloučené osoby, cizinci, zaměstnanci nepokrytí kolektivní smlouvou a vybrané profesní skupiny. Pro některé z těchto skupin obyvatel je vhodné realizovat samostatné případové studie se zohledněním jejich specifík, protože pro tyto skupiny obyvatel jsou obtížně dostupná data (buď je nelze v takové podrobnosti získat ze stávajících datových zdrojů, nebo je pro danou skupinu typická vysoká neochota se statistických šetření účastnit).

c) Charakteristické výsledky pro Českou republiku

Komplexní hodnocení kvality života v oblasti zaměstnanosti není v současné době v České republice možné, neboť není zavedena kompletní sada ukazatelů navržených v tomto materiálu. Na základě dostupných datových zdrojů však lze říci, že kvalita pracovního života je v České republice – ve srovnání s ostatními evropskými zeměmi – průměrná. Kolem evropského průměru totiž oscilují jak hodnoty objektivních ukazatelů (např. míry zaměstnanosti), tak hodnoty ukazatelů subjektivních.

Kvalitou života v oblasti zaměstnanosti se zabýval ad hoc modul Životní pohoda (Well-being), který byl součástí šetření Životní podmínky (EU SILC) v roce 2013. Tento modul se bude opakovat až v roce 2018, nicméně i první vlna poskytla základní datový rámec pro sledovanou oblast v České republice. V rámci tohoto šetření bylo potvrzeno, že se úroveň spokojenosti s prací liší mezi jednotlivými sociodemografickými skupinami. Zásadní roli v tomto ohledu hraje výše příjmů, úroveň vzdělání, zaměstnání a ekonomický status (zaměstnanec, nebo sebezaměstnaný). Na druhou stranu nebyly na evropské úrovni prokázány rozdíly ve spokojenosti z hlediska věku či pohlaví. Nižší spokojenost s pracovním životem byla identifikována u osob, které se potýkají s bariérami při vstupu na trh práce (a v důsledku toho je pro ně charakteristická nízká pracovní intenzita). Nižší spokojenost však nebyla statisticky významná u podzaměstnaných osob (tj. u osob, které by se rády na trhu práce zapojily intenzivněji).

Výsledky šetření EU-SILC z hlediska spokojenosti s prací (resp. pracovním místem) ukazují, že výsledek za Českou republiku odpovídá v této oblasti evropskému průměru. Dalším ukazatelem, který je z hlediska zaměstnanosti důležitý, je dojíždka do práce. Výsledky z hlediska spokojenosti s dojíždkou do práce jsou v České republice rovněž na úrovni evropského průměru.

d) Požadavky na sledování nových indikátorů

Na základě podrobné rešerše datových zdrojů i dostupných ukazatelů doporučujeme:

1) **Rozšířit baterii otázek Výběrového šetření pracovních sil** (příp. šetření Životní podmínky – EU SILC) tak, aby bylo možné kvantifikovat všechny ukazatele podle definice navržené expertním týmem.

Rozšíření se týká **2 objektivních ukazatelů**:

Podíl osob s prekérními úvazky. Je nutné doplnit dílčí otázky týkající se agenturního zaměstnávání a nedobrovolnosti sebezaměstnání. U nedobrovolně podnikajících by bylo vhodné inspirovat se u šetření European Working Condition Survey, kde byla v roce 2015 zařazena otázka Q10: Když jste se stal(a) OSVČ, bylo to zejména z důvodu Vaší osobní preference, nebo protože jste neměl(a) lepší možnost práce?

Podíl zaměstnaných osob bez hmotného zajištění v rámci systému sociální ochrany. Pro kvantifikaci tohoto indikátoru bude nezbytné zjistit 2 dílčí ukazatele:

- podíl nezaměstnaných bez nároku na podporu v nezaměstnanosti,
- podíl osob, které dosáhly statutárního důchodového věku a nemají nárok na starobní důchod.

Rozšíření se týká rovněž **3 subjektivních ukazatelů**:

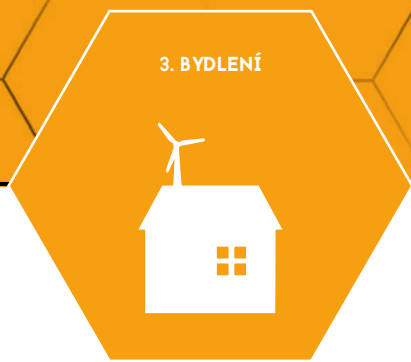
Jste spokojeni se svým profesním, pracovním životem?

Jste spokojeni s odměnou za práci?

Považujete svoji profesi za perspektivní vzhledem k probíhajícím změnám?

2) **Rozšířit větu v Informačním systému o průměrném výdělku** tak, aby bylo možné kvantifikovat ukazatel **skutečně poskytnuté placené pracovní volno**. ISPV bude nutné rozšířit o položku v podobě **počtu čerpaných hodin z titulu důležitých překážek v práci na straně zaměstnance vč. dnů zdravotního volna (sick days) a free days s náhradou či nekrácením mzdy**. Tato položka je v současné době součástí položky ABSPLAC a nelze ji samostatně kvantifikovat.

3) **Častěji sledovat subjektivní ukazatele zjišťované v rámci sociologických průzkumů.** To se týká především ukazatelů hodnotících seberealizaci, spokojenost se vztahy na pracovišti a zkušenosti se znevýhodněním na trhu práce.

3.3 Indikátory kvality života v oblasti bydlení

a) Kvalita života z hlediska bydlení

Bydlení je z hlediska sociálního pilíře udržitelného rozvoje základní životní potřebou a nutným předpokladem pro kvalitní život a zapojení jedince do společnosti. Absence bydlení nebo jeho nestabilita a nekvalita (bezdomovectví, vyloučení z bydlení) je obvykle spojena také s extrémním sociálním vyloučením. Výdaje na pořízení, provoz a údržbu bydlení jsou pro většinu obyvatel největším pravidelným (celoživotním) výdajem.

Spotřeba energie nebo neobnovitelných zdrojů spojená s bydlením je významnou součástí ekologické stopy společnosti. Bydlení/obydlí je zároveň prostředím, ve kterém lidé tráví podstatnou část svého života, a kvalita tohoto prostředí proto ovlivňuje psychické i fyzické zdraví. Vedle „objektivních“ indikátorů je proto vhodné sledovat také subjektivní spokojenost obyvatel s jejich bydlením, která je významnou součástí kvality života. Svým komplexním charakterem je bydlení úzce provázáno s dalšími dimenzemi kvality života a udržitelného rozvoje (sociální nerovnosti, zdraví apod.).

Ekonomický pilíř

Indikátory v ekonomickém pilíři jsou navrženy jak pro sledování celkových nákladů bydlení a jejich dopadů na životní úroveň domácností, tak pro zachycení různých vlastnických forem bydlení. Forma vztahu k bydlení (nájemní, družstevní, vlastnické) totiž významně ovlivňuje flexibilitu bydlení, možnosti mobility i faktickou dostupnost bydlení pro různé typy domácností.

Pro zachycení diverzity vlastnických forem je možné sledovat **podíl domácností, které žijí v nájemním bydlení**. V mezinárodních srovnáních se používá poměr vlastnického a nájemního bydlení jako nejčastější indikátor, přičemž vyšší podíl nájemního bydlení podle některých studií koreluje s ekonomickou výkonností země. V tomto indikátoru nebude zahrnuto družstevní bydlení, a to z důvodu jeho spíše kvazivlastnického charakteru. Dále bude sledován celkový počet nájemních bytů ve vlastnictví obcí, jakožto bytový fond, který může být využíván pro účely sociálního bydlení.

Pro agregátní sledování nákladů na bydlení je standardně sledován **podíl výdajů na bydlení na celkových příjmech domácností**, který je součástí indikátorové soustavy šetření EU SILC. Výdaji na bydlení se rozumí nejen náklady na bydlení a služby (energie) spojené s bydlením, ale také náklady na vybavení domácnosti, údržbu a drobné opravy.

Pro zachycení diference ekonomické zátěže bydlení na jednotlivé domácnosti bude sledován **podíl domácností, které na bydlení vynakládají více než 40 % svých příjmů**. Hranice 40 % je v evropském kontextu využívána jako míra extrémního zatížení domácnosti náklady na bydlení. Pro účely monitorování udržitelného rozvoje budou samostatně sledovány pouze domácnosti v nájemním bydlení, které vynakládají na bydlení více než 40 % svých příjmů; tento indikátor umožňuje v kombinaci s indikátorem sledujícím podíl domácností v nájemním bydlení vyhodnocovat, do jaké míry představuje nájemní bydlení skutečnou alternativu pro vlastnické bydlení z hlediska ekonomické zátěže.

Vzhledem k dominantnímu podílu vlastnického bydlení a významné preferenci zajištění vlastního bydlení nákupem nemovitosti do vlastnictví rychle narůstá objem úvěrů na bydlení, s pomocí kterých domácnosti nákup nebo rekonstrukci bydlení financují – hypotečních úvěrů a úvěrů ze stavebního spoření. Podle statistik České národní banky je aktuálně spláceno zhruba 800 tisíc hypotečních úvěrů (tj. téměř každý pátý byt je zatížen úvěrem). Vysoký objem nově poskytovaných úvěrů je navíc v posledních letech podporován nízkým úročením, které je obecně považováno za dlouhodobě neudržitelné. Vysoký objem úvěrů na bydlení společně s předpokladem budoucího růstu průměrných úroků z tohoto typu úvěrů vytváří významné systémové riziko. Zvýšení úroků a snížení příjmů, které může nastat paralelně v době ekonomické recese, může způsobit problémy významnému počtu domácností. Pro sledování tohoto rizika je vhodné sledovat **celkový objem aktivních úvěrů na bydlení** (úvěry ze stavebního spoření, hypoteční úvěry domácnostem) a pro mezinárodní srovnání také poměr těchto úvěrů k HDP.

Environmentální pilíř

Indikátory v environmentálním pilíři by měly zachytit bydlení ze dvou částečně odlišných perspektiv: z hlediska kvality obytného prostředí (standarty kvality bydlení) a z hlediska environmentálních dopadů bydlení (ekologická stopa, příspěvek ke klimatické změně).

Tradičními indikátory kvality obytného prostředí jsou informace o **vybavenosti bytů splachovací toaletou, koupelnou nebo teplou vodou**. Vzhledem k poměrně nízkému procentu bytů, které v Česku toto vybavení nemají (jednotky procent), je k diskusi, nakolik je pro účely sledování udržitelného rozvoje vhodné tyto údaje sledovat. Dále je možné použít **indikátory závažného bydlení sledované v šetřeních EU SILC** (neschopnost udržet v zimě teplo v bytě, závady střechy, oken, plísňe apod.), které v Česku dosahují obdobně nízkých hodnot.

Kvalita obytného prostředí je vedle charakteristik týkajících se vybavenosti/standardu bytu ovlivněna také obsazeností bytu – počtem jeho obyvatel vůči obytné ploše nebo počtu obytných místností. **Přelidněnost** bytu je indikátorem nevhodného bydlení (nedostatku prostoru a soukromí). Mezinárodní kritérium pro identifikaci přelidnění bytů je však předmětem kritiky některých odborníků jako kulturně podmíněné. Velikost bytu může představovat také opačný problém: domácnosti využívající **příliš rozsáhlé byty**. Nadměrná spotřeba představuje problém s ohledem na náročnost bydlení na spotřebu zdrojů a ekonomickou neudržitelnost pro domácnosti. Stanovení prahové hodnoty rozlohy bytu, která již bude považována za příliš rozsáhlou, je však obtížné – v řadě evropských zemí je totiž výrazně vyšší **průměrná obytná plocha na jednoho obyvatele** a lze předpokládat, že se zvyšující se životní úroveň bude také v Česku tento indikátor narůstat. Z těchto důvodů se spíše než objektivní kritéria velikosti bytů bude sledovat subjektivní spokojenost s podmínkami bydlení. Šetření EU SILC obsahuje indikátor spokojenosti se životem celkově a také s jednotlivými oblastmi života včetně bydlení, a to na škále od 0 do 10. **Spokojenost s bydlením** je proto možné sledovat jako vývoj průměrné spokojenosti, nebo jako podíl osob, které jsou se svým bydlením nespokojené, tj. podíl odpovědí hodnotících bydlení známkami 0-3.

Environmentální dopady sektoru bydlení je možné sledovat agregátně pomocí spotřeby energie/energetické náročnosti sektoru bydlení. V souvislosti s povinností zpracovávat průkazy energetické náročnosti budov vzniká také administrativní databáze těchto průkazů, která by měla výhledově umožnit sledovat strukturu bytů podle tříd energetické náročnosti (A–G), tj. podle spotřeby energie na m² bytu.

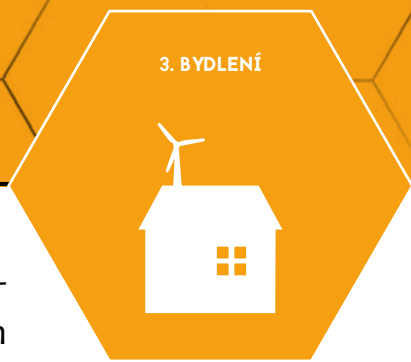
Environmentální dopady bydlení ovlivňuje také celkové urbanistické uspořádání výstavby. Dlouhodobě problematická je zejména nekoordinovaná výstavba (především) rodinných domů na okrajích velkých měst, jejíž výsledkem je fragmentovaná krajina s řadou malých zastavěných území, nízkou hustotou zástavby, nutností výstavby a údržby rozsáhlé infrastruktury (komunikace, vodovody, kanalizace), nemožností efektivního obslužení veřejnými službami a z toho vyplývající závislostí těchto území a jejich obyvatel na individuální automobilové dopravě. Za žádoucí je naopak považována taková výstavba, která svou velikostí a hustotou vytváří předpoklady pro obslužení veřejnou dopravou (s preferencí velkokapacitní kolejové dopravy), vybavenost školami, školkami a dalšími službami. V rámci rozvojových oblastí bude sledován **podíl nově postavených bytů v obcích, které nemají zajištěné následující (veřejné) služby – dopravní obslužnost železniční dopravou, mateřská škola, základní škola (úplná), ordinace praktického lékaře – nebo mají méně než 500 obyvatel**.

Sociální pilíř

Protože materiální a finanční charakteristiky bydlení jsou obsaženy v environmentálním, resp. ekonomickém pilíři, sociální pilíř se zaměřil na sociální nerovnosti v přístupu k bydlení.

Z hlediska sociálních nerovností je v oblasti bydlení podstatné zachytit podíl domácností v různých formách bytové nouze. Pro mezinárodní srovnání je vhodné využít kategorie podle Evropské typologie bezdomovectví a vyloučení z bydlení (ETHOS). **Počet osob v bytové nouzi** podle jednotlivých kategorií ETHOS (bez střechy, bez bytu, nejisté bydlení, nevhodné bydlení) je pro rok 2015 k dispozici v podobě kvalifikovaných odhadů ve výzkumu MPSV. V českém kontextu představují specifickou skupinu osob v bytové nouzi osoby a domácnosti žijící dlouhodobě v ubytovacích zařízeních (tzv. ubytovnách) vlastněných soukromými osobami nebo samosprávami.

Specifické požadavky na vhodnost/kvalitu bydlení mají také osoby se zdravotním postižením. Tyto údaje však nejsou v potřebném detailu evidovány v datech o stavu budov.

Z hlediska možností (kapacit) veřejného sektoru účinně reagovat na problémy bytové nouze jsou podstatné jak nástroje na straně nabídky bydlení – počet a podíl bytů vlastněných státem a obcemi na celkovém bytovém fondu, tak nástroje na straně nabídky – dávky na bydlení (celkový finanční objem dávek určených na podporu bydlení a počet domácností, který je těmito dávkami podporován). Byty ve vlastnictví veřejného sektoru však nejsou za současné právní úpravy specificky určeny k sociálnímu bydlení nebo řešení problémů bytové nouze, nicméně vzhledem k probíhajícím diskusím o legislativě sociálního bydlení je **podíl bytů ve vlastnictví obcí nebo státu** relevantním indikátorem.

Z hlediska udržitelného rozvoje je smysluplné sledovat také trendy v rezidenční segregaci – a to jak segregaci zranitelných skupin, tak skupin privilegovaných. Důsledkem je oslabování koheze společnosti a růst sociálního napětí. Metodiku identifikace segregovaných lokalit certifikovalo MPSV (Sýkora a kol. 2015) a ověřilo ji na skupině osob v hmotné nouzi. Pro dlouhodobé sledování trendů v rezidenční segregaci je možné sledovat **celkový podíl obyvatel žijících v segregovaných lokalitách** (tj. vymezit lokality, které jsou segregované a sledovat počet všech obyvatel v nich žijících, bez ohledu na další charakteristiky), nebo sledovat podíl specifických skupin obyvatel, které žijí v segregovaných lokalitách (tj. podíl zranitelných obyvatel, kteří žijí v segregovaných lokalitách, ze všech zranitelných obyvatel, a stejně pro privilegované obyvatele).

Průřezovým tématem na pomezí sociálního, environmentálního a ekonomického pilíře je dojíždka jako prostorový vztah mezi místem bydliště a místem pracoviště. Ekonomické náklady dojíždky snižují reálné disponibilní příjmy domácností. Zejména dojíždka individuální automobilovou dopravou je spojena s negativními environmentálními dopady, znečištěním ovzduší ve velkých aglomeracích a zvyšováním ekologické stopy. Dojíždka také snižuje rozsah volného času, který může být tráven s rodinou, přáteli nebo využíván k občanské angažovanosti. Význam dojíždky navíc v posledních desetiletích vzrůstá. Dojíždka je sledována ve sčítání lidu. Sbíraná data umožňují sledovat jak **celkový objem dojíždky** (počet osob cestujících za prací nebo studiem do jiné obce a jejich podíl na populaci), tak **průměrnou dobu strávenou dojíždkou** (v minutách) a obvyklý způsob dojíždky – dopravní prostředek (auto, nemotorová doprava, veřejná doprava).

b) 15 vybraných indikátorů pro oblast bydlení

Na základě diskuse expertů bylo vybráno 15 ukazatelů týkajících se kvality života v oblasti bydlení, které souvisejí s výše uvedenými třemi pilíři.

Tabulka 15 indikátorů pro oblast bydlení

Indikátor	Definice
Počet obecních nájemních bytů	Počet bytů ve vlastnictví obcí s více než 1000 obyvateli
Domácnosti v nájemním bydlení	Podíl domácností žijících v nájemním bydlení na všech domácnostech
Podíl domácností s extrémní ekonomickou zátěží z bydlení	Podíl domácností, které na bydlení vynakládají více než 40 % svých čistých disponibilních příjmů
Podíl domácností v nájemním bydlení s extrémní ekonomickou zátěží z bydlení	Podíl domácností žijících v nájemním bydlení, které na bydlení vynakládají více než 40 % svých čistých disponibilních příjmů, na všech domácnostech
Celkový objem aktivních úvěrů na bydlení	Celkový objem úvěrů na bydlení: úvěry ze stavebního spoření, hypoteční úvěry domácnostem
Poměr úvěrů na bydlení na HDP	Poměr celkového objemu úvěrů na bydlení (úvěry ze stavebního spoření, hypoteční úvěry domácnostem) na HDP
Domácnosti v závadném bydlení	Podíl domácností, které žijí v závadném bydlení (neschopnost udržet v zimě teplo v bytě, závady střechy, oken, plísně apod.)
Subjektivní spokojenost s úrovní svého bydlení	Podíl osob, které jsou se svým bydlením nespokojené (hodnoty 0-3)
Průměrná spotřeba energie na m2 bytu	Průměrná celková dodaná energie na vstupu do budovy na plochu bytů ročně
Podíl nově postavených bytů v obcích bez dostupných veřejných služeb	Podíl nově postavených bytů v obcích, které nemají zajištěné vybrané veřejné služby (dopravní obslužnost železniční dopravou, mateřská škola, úplná základní škola, ordinace praktického lékaře) nebo mají méně než 500 obyvatel
Počet osob bez střechy	Počet osob v bytové nouzi spadajících do kategorie ETHOS „bez střechy“ (osoby přežívající venku a osoby v noclehárně)
Počet osob bez bytu	Počet osob v bytové nouzi spadajících do kategorie ETHOS „bez bytu“ (osoby v ubytovně pro bezdomovce, pobytových zařízeních pro ženy, ubytovnách pro migranty, osoby před opuštěním instituce a uživatelé dlouhodobější podpory – typicky v azylovém domě)
Podíl bytů přístupných pro osoby se zdravotním postižením	Podíl bytů, které jsou přístupny pro osoby se zdravotním postižením (zcela bezbariérové byty nebo byty s omezenými bariérami)
Sociální segregace	Celkový podíl (zranitelných) obyvatel žijících v segregovaných lokalitách
Průměrná doba dojíždění do zaměstnání	Průměrná doba strávená vyjíždkou a dojíždkou do/ze zaměstnání a do/ze škol týdně

c) Charakteristické výsledky pro Českou republiku

Podle údajů ČSÚ představovaly v roce 2016 výdaje na bydlení a energie největší část výdajů domácností v ČR, konkrétně 20,8 %; dalších 6,1 % pak představovaly výdaje na vybavení a opravy bytů a na zařízení domácnosti.

Podle údajů Eurostatu žilo v roce 2016 v nájemním bydlení v ČR 21,8 % ze všech domácností, zatímco (odhadovaný) průměr za EU byl 30,7 %. Zároveň v ČR pokračoval pokles rozsahu obecního bytového fondu, který se v průběhu let 2010-2014 zmenšil přibližně o třetinu, přičemž významným důvodem tohoto poklesu je privatizace obecních bytů. Podle údajů ČSÚ představoval obecní bytový fond v roce 2010 440 163 bytů a na konci roku 2014 už jen 262 143 bytů. V průběhu let 2011-2015 bylo privatizováno 50 897 bytů, což představuje 11,56 % z bytového fondu na konci roku 2010.

Podíl domácností v ČR, které na bydlení vynakládají více než 40 % svých čistých disponibilních příjmů, se podle údajů Eurostatu v posledních letech snížil (na 9,5 % v roce 2016) a dostal se pod průměr EU (11,1 % v roce 2016). Extrémní zatížení (více než 40 %) se týká nejvíce domácností žijících v komerčním nájemním bydlení a méně domácností ve vlastním bydlení nebo v bydlení se sníženým nájemným, kterým je typicky veřejné bydlení.

Co se týče domácností žijících v závadném bydlení (neschopnost udržet v zimě teplo v bytě, závady střechy, oken, plísňe apod.), v ČR jich žije méně, než je průměr EU, a jejich podíl má klesající tendenci. Na druhé straně ale dle šetření EU SILC z roku 2012 bylo v ČR se svým bydlením velmi nespokojených 5,1 % respondentů, zatímco v rámci celé EU bylo velmi nespokojených jen 3,7 % respondentů.

Podle zdrojů uváděných Konceptí sociálního bydlení ČR 2015-2025 byl odhadovaný počet osob bez přístřeší v ČR 30 000 osob. Data MPSV o vyplácených příspěvcích na živobytí z roku 2017 zahrnují přibližně 7,4 tisíce příjemců (počet společně posuzovaných osob může být vyšší), kteří mají v databázích uvedeno, že jsou bez přístřeší. Podle studie Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí z roku 2015 v nejrůznějších formách nestandardního bydlení v prosinci 2014 žilo 29 108 příjemců doplatku na bydlení, což představuje 48 445 osob. Přibližně 22 000 domácností příjemců doplatku na bydlení žilo v tomto období na ubytovnách.

d) Požadavky na sledování nových indikátorů

Pro sledování kvality života v oblasti bydlení se navrhuje nová vykazování těchto indikátorů:

1. Průměrná spotřeba energie na m² bytu: vykazování MPO na základě v současnosti dostupných dat.
2. Počet osob bez střechy: vykazování MPSV na základě v současnosti dostupných dat po vytvoření standardizované metodiky.
3. Počet osob bez bytu: vykazování MPSV na základě v současnosti dostupných dat po vytvoření standardizované metodiky.
4. Sociální segregace: vykazování MPSV na základě v současnosti dostupných dat po vytvoření standardizované metodiky.
5. Podíl nově postavených bytů v obcích bez dostupných veřejných služeb: sběr dat a vykazování MMR.
6. Podíl bytů přístupných pro osoby se zdravotním postižením: sběr dat a vykazování MMR a/nebo ČSÚ.

3.4 Indikátory kvality života v oblasti zdraví

a) Kvalita života z hlediska zdraví

Zkoumání **vztahu kvality života** a zdraví je třeba začít **definicí zdraví**, jak bylo vymezeno v ustavujícím dokumentu Světové zdravotnické organizace (WHO) v roce 1946. Zdraví je definováno jako „stav plné tělesné, duševní a sociální pohody a nikoli jen jako nepřítomnost nemoci či vady“. Z této definice vyplývá, že měření zdraví a efektů zdravotní péče musí zahrnovat nejen sledování účinků změn ve frekvenci a závažnosti onemocnění, ale také hodnocení pohody, kterou lze posuzovat měřením zlepšení kvality života vztážen ke zdravotní péči.

Definice osobní pohody ovšem představuje výzvu. Podle Dodgeové a spolupracovníků se většina autorů soustředí na měření atributů osobní pohody, aniž by si příliš lámali hlavu s definicí samotného pojmu. Specifický způsob měření osobní pohody poskládáním retrospektivně hodnocených jednotlivých momentů v průběhu dne metodou DRM (Day Reconstruction Method) navrhli Kahneman a Krueger.

Podle Dragomirecké a Bartoňové (2006) se kvalita života stala „jedním z nejčastěji používaných pojmů současné medicíny. V současné době, pro kterou je charakteristické prodloužení délky života a převaha chronických, dlouhotrvajících nemocí nad nemocemi infekčními, se za hlavní cíl medicíny nepovažuje zdraví nebo prodloužení života samo o sobě, ale zachování nebo zlepšení kvality života.“

Patrně nejznámějšími a nejužívanějšími nástroji **měření kvality života** se staly 100položkový dotazník WHOQOL, případně WHOQOL-BREF o 26 položkách. Tyto dotazníky byly vytvořeny spoluprací WHO spolu s patnácti spolupracujícími centry z celého světa a byly standardizovány rovněž pro Českou republiku.

Na měření vztahu zdraví a kvality života se specificky zaměřuje velice populární metodologie HR-QOL, která byla vyvinuta v Centers for Disease Control (CDC). Je využívána především k **měření dopadů nemoci, případně handicapu na kvalitu života**. Těsný vztah pojmů zdraví, osobní pohoda, spokojenost se životem, štěstí a kvalita života vedl Atkinsonovou ke konstatování, že tyto pojmy jsou navzájem zaměňovány.

V **programu WHO Zdraví pro všechny do roku 2000** (Health for All, HFA), který byl přijat v roce 1977, se objevila doplňující charakteristika zdraví jako schopnosti vést sociálně a ekonomicky produktivní život.

K dalšímu posunu dochází v novém **programu WHO Zdraví pro všechny v 21. století** (HFA 21, Zdraví 21), který byl přijat v roce 1999 a přináší definici zdraví, která z praktických důvodů vymezuje zdraví jako „snížení úmrtnosti, nemocnosti a postižení v důsledku zjištěných nemocí a poruch a nárůst pociťované úrovně zdraví“. Dokument též mluví o zdravotním potenciálu jako o nejvyšším stupni zdraví, kterého může jednotlivec dosáhnout. Potenciál zdraví každého člověka je určován možností starat se o sebe a o druhé a jeho schopností samostatně se rozhodovat a uchovat si kontrolu nad svým životem. Společnost má vytvářet podmínky k tomu, aby lidé mohli potenciál zdraví uplatnit. Tato definice tedy odkazuje ke zdraví měřitelnému úrovní mortality a morbidity, dále k subjektivnímu zdravotnímu stavu a konečně ke schopnosti kontroly nad svým životem a schopnosti pomáhat druhým.

Na základě analýz provedených relevantními autory a institucemi a diskusí uskutečněných v rámci expertní skupiny navrhuje sledovat následujících **5 dimenzí vztahu zdraví a kvality života**:

1. délka života a délka života ve zdraví;
2. zdravotní stav obyvatel;
3. úroveň zdravotní péče;
4. zdravotní chování a zdravotní gramotnost;
5. ekvita ve zdraví.

V dimenzi délka života a **délka života ve zdraví** se zaměříme jak na prodloužení střední délky života obecně, tak na prodloužení délky života ve zdraví. Jako důležitou vidíme snahu snižovat předčasnou úmrtnost, a to jak obecně, tak ve vztahu k příčinám; konečně je vhodné sledovat úmrtnost z některé specifické příčiny. Délku života považujeme za důležitý aspekt kvality života, její prodloužení i prodloužení délky života ve zdraví považujeme za faktor zlepšování kvality života.

Dimenze **zdravotní stav obyvatel** bude sledovat zdravotní stav jak objektivní, tj. nemocnost (morbidita), tak subjektivní (subjektivní hodnocení vlastního zdraví), protože se jedná o velice důležitý faktor kvality života. Morbidita bude sledována u vybraných diagnóz.

V dimenzi **úroveň zdravotní péče** budeme sledovat udržitelnost či zlepšování úrovně zdravotní péče, jednak s pomocí objektivních ukazatelů, jednak s využitím subjektivních faktorů spokojenosti se službami.

Dimenze **zdravotní chování a zdravotní gramotnost** je spojena s hodnocením adekvátního zdravotního chování a zvyšování zdravotní gramotnosti jako cesty ke zdraví a zprostředkovaně i ke zlepšování kvality života.

Dimenze **ekvita ve zdraví** by měla pomoci odhalit, jestli dochází ke zvyšování ekvity ve zdraví, tj. k odstraňování rozdílů ve zdraví podmíněných především socioekonomickými faktory a vzděláním. To je jedním z nejdůležitějších faktorů zlepšování kvality života v souvislosti se zdravím.

b) 17 vybraných indikátorů pro oblast zdraví

Na základě diskusí uskutečněných v rámci expertní skupiny bylo ke každé dimenzi vztahu zdraví a kvality života přiřazeno několik indikátorů, které danou dimenzi charakterizují. Celkově bylo vybráno 17 ukazatelů, které poskytují průřezový pohled na vztah zdraví a kvality života. Sada indikátorů včetně zdrojů dat v členění podle jednotlivých dimenzí vztahu zdraví a kvality života je uvedena v tabulce.

Převážná většina dat vztahujících se k demografickým proměnným, k morbiditě a objektivním ukazatelům systému zdravotní péče je dostupná ve statistikách Ústavu zdravotnických informací a statistiky ČR (ÚZIS) a Českého statistického úřadu (ČSÚ). Tato data jsou zasílána rovněž do WHO, Eurostatu a OECD. Na stránkách těchto organizací je možno u většiny indikátorů získat komparativní data. U dalších proměnných, získávaných zpravidla dotazníkovými šetřeními, jsou zdroji dat další instituce a organizace, které taková šetření realizují. Jedná se např. o Evropské výběrové šetření o zdraví (European Health Interview Survey – EHIS).

Tabulka 17 indikátorů pro oblast zdraví

Indikátor	Zdroj dat
Délka života a délka života ve zdraví	
Střední délka života (při narození a v 65 letech)	ÚZIS, dostupné jsou komparace v rámci EU
Délka života ve zdraví (při narození a v 65 letech)	ÚZIS, dostupné jsou komparace v rámci EU
Kojenecká úmrtnost	ÚZIS, dostupné jsou komparace v rámci EU
Předčasná úmrtnost (úmrtnost do 65 let)	ÚZIS
Sebevražednost	ÚZIS, dostupné jsou komparace v rámci EU
Zdravotní stav obyvatel	
Subjektivní zdravotní stav	EHIS
Incidence duševních chorob	ÚZIS, dostupné jsou komparace v rámci EU
Úroveň zdravotní péče	
Počet lékařů na 100 000 obyvatel	ÚZIS, dostupné jsou komparace v rámci EU
Počet všeobecných sester a porodních asistentek na 100 000 obyvatel	ÚZIS, dostupné jsou komparace v rámci EU
Počet návštěv v domácím prostředí	ÚZIS
Výdaje na zdravotnictví v poměru k HDP	ČSÚ, dostupné jsou komparace v rámci EU
Zdravotní chování a zdravotní gramotnost	
Prevalence denních kuřáků	EHIS
Prevalence rizikových konzumentů alkoholických nápojů	EHIS
Prevalence nadváhy a obezity	EHIS
Frekvence fyzické aktivity v průběhu týdne	EHIS
Úroveň zdravotní gramotnosti	Data z mezinárodního komparativního výzkumu zdravotní gramotnosti
Ekvita ve zdraví	
Provázání vybraných ukazatelů morbidity a mortality s údaji o vzdělání, socioekonomickém statusu a úrovni příjmů	Data nejsou aktuálně dostupná, jedná se o požadavek na ÚZIS a zdravotní pojišťovny; měření ekvity představuje stále velkou metodologickou výzvu

Pro účely hodnocení vztahu zdraví a kvality života bylo rovněž identifikováno šest specifických sociodemografických skupin, které mohou být **znevýhodněny** při přístupu ke zdravotní péči nebo mohou mít ve vztahu ke zdravotní péči určité **specifické potřeby**. Jedná se o následující skupiny: děti a mládež, senioři, zdravotně znevýhodněné osoby, skupina LGBT, osoby ze sociálně vyloučených lokalit a migranti.

V případě dětí a mládeže není třeba realizovat samostatnou případovou studii, vhodným zdrojem dat je studie HBSC (Health Behavior of School Aged Children) s čtyřletou periodicitou. V několika modulech studie nabízí data týkající se zdravotního stavu, zdravotního chování a kvality života.

Pro ostatních pět specifických sociodemografických skupin (senioři, zdravotně znevýhodněné osoby, skupina LGBT, osoby ze sociálně vyloučených lokalit a migranti) jsou však mnohdy obtížně dostupná data (buď je nelze získat ze stávajících datových zdrojů, nebo je pro danou skupinu typická vysoká neochota se statistických šetření účastnit). Proto je pro tyto skupiny obyvatel vhodné realizovat **samo-
statné případové studie** se zohledněním jejich specifík.

c) Charakteristické výsledky pro Českou republiku

Střední délka života (naděje dožití při narození) se v České republice v průběhu posledních tří dekad podstatně prodloužila a přesáhla průměr EU-28, nicméně zaostávání za nejlepšími zeměmi Evropské unie stále přetrvává. Navíc v posledních letech dochází ke zpomalení tempa prodloužení střední délky života v ČR. Obdobný trend zaznamenáváme i u očekávané délky dožití ve věku 65 let: délka se prodlužuje, zaostávání za nejlepšími zeměmi EU přetrvává.

V průběhu několika posledních dekad došlo v ČR k prodloužení střední délky života, nicméně **délka života ve zdraví** se prodlužuje jen minimálně, a to spíše u žen než u mužů. Srovnání s nejlepšími zeměmi EU, především se skandinávskými, opět nevynívá pro Českou republiku příznivě.

Jedním z ukazatelů kvality zdravotní péče, zejména pak péče pediatrické, je **míra kojenecké úmrtnosti**, která je v České republice dlouhodobě jedna z nejnižších mezi zeměmi evropského regionu.

Poměrně vysoký je v ČR ukazatel zkrácení délky dožití **úmrtními před dosažením 65. roku života**. I v tomto ukazateli Česká republika zaostává za nejlepšími zeměmi EU, byť je lepší než průměr EU-28.

Pokud jde o ukazatel **sebevražednosti**, je její výskyt v ČR přibližně průměrný, nicméně za zeměmi EU s nejnižší mírou incidence Česká republika podstatně zaostává.

V porovnání **subjektivního zdravotního stavu** se čeští muži i ženy řadí mezi země, jejichž obyvatelé udávají výrazně častěji špatný, nebo dokonce velmi špatný zdravotní stav.

Pokud jde o **incidenci duševních poruch**, ponecháme-li stranou psychózy, je Česká republika pod průměrem výskytu depresí způsobených chronickým stresem.

Počty lékařů na 100 000 obyvatel v České republice jsou vyšší, než je průměr EU-28, navzdory obavám z jejich úbytku. Mezi zeměmi, u nichž se sleduje **hustota sítě** jednotek primární péče, se Česko řadí na první místo. Pokud jde o počty praktických lékařů, pak hustota sítě jejich ordinací je v ČR mírně pod průměrem zemí EU-28, ale výrazně nad úrovní EU-15 (členské země před rokem 2004). V konzumované zdravotní péči v první linii patří České republice dlouhodobě jedno z prvních míst mezi zeměmi EU i v širším mezinárodním srovnání.

Pokud jde o **výdaje na zdravotnictví v poměru k HDP**, v roce 2015 se Česká republika s hodnotou 7,8 % HDP nacházela pod průměrem EU-28, konkrétně na 18. místě z 28 členských zemí Evropské unie.

V **prevalenci kuřáctví** (denní kouření) se Česká republika řadí mezi země s úrovní kuřáctví přesahující 20 % populace. Jedná se sice o úroveň pod průměrem EU-28, nicméně ve statistikách úmrtnosti na nemoci způsobené kouřením se Česko řadí mezi země s nejvyšším výskytem.

Ze statistik konzumace i sociologických dat vyplývá vysoká úroveň **konzumace alkoholických nápojů**, zjišťovaná jak objemem konzumovaného čistého alkoholu na hlavu, tak udávanou frekvencí pití alkoholických nápojů. Mimořádně znepokojuje je srovnání prevalence

užívání alkoholických nápojů, kuřáctví a zneužívání jiných návykových látek ve věkové skupině školáků. Ve všech těchto ukazatelích patří čeští školáci mezi děti nejvíce ohrožené rizikovým chováním.

V **prevalenci nadváhy** se v roce 2014 Česká republika zařadila na špici zemí EU-28 s 63,4 % osob starších 18 let s nadváhou.

Úroveň zdravotní gramotnosti byla sledována v několika zemích Evropské unie v komparativním sociologickém šetření, k němuž se později připojila i Česká republika. Z našich dat vyplývá zaostávání za průměrem vybraných zemí EU ve všech dimenzích zdravotní gramotnosti.

Pokud jde o **ekvitu ve zdraví**, jsme pochopitelně schopni sledovat souvislost ukazatelů mortality a morbidity např. s úrovní HDP v zemích EU, ale komparace různé míry podmíněnosti těchto dat ukazateli socioekonomickými zatím není možná. Cestou je získání dat od zdravotních pojišťoven.

d) Požadavky na sledování nových indikátorů

V rámci expertní skupiny se objevily následující podněty pro **nová statistická zjišťování nebo jejich úpravy**:

- Pokud bychom měli sledovat v celé populaci nerovnosti ve zdraví či ekvitu, bylo by žádoucí třídění ukazatelů morbidity a mortality kombinovaným znakem socioekonomického statusu (vzdělání, zaměstnání, příjem).
- Oproti některým zemím (zejm. mimoevropským) není v českých statistikách sledována etnicita, která byla některými experty navrhována ke sledování.
- Ve všech statistikách by měla být sledována „země původu“ respondenta.
- Pokud jde o „měkká“ data, doporučujeme periodické sledování úrovně zdravotní gramotnosti.

3.5 Indikátory kvality života v oblasti slad'ování pracovního a soukromého života (WLB)

a) Kvalita života z hlediska slad'ování pracovního a soukromého života

Podmínky slad'ování pracovního a soukromého života (work life balance dále jen WLB) mají přímou návaznost na spokojenost s pracovním životem a se zaměstnáním (Howard, Donofrio, Boles, 2004; Hughes, Boziones, 2007 aj.). Kromě toho však mají také hluboké přesahy daleko za tuto úroveň – k životní spokojenosti, ke spokojenosti s rodinným a soukromým životem (viz např. Greenhaus & Collins, 2003; Poulouse & Sudarsan, 2014 aj.) a potažmo i k celkové kvalitě života (Guest, 2002; OECD, 2015). WLB se tak právem stává jednou z klíčových oblastí zahrnutých do měření kvality života (viz např. OECD, 2015).

Lze předpokládat, že významnost podmínek a kvality WLB pro celkovou kvalitu života v budoucnosti ještě poroste. Možnosti uspokojivé kombinace práce a dalších sfér života se totiž mohou dostávat do ohrožení v důsledku intenzifikace a zrychlování pracovního života, ke kterému dochází spolu s proměňujícími se technologiemi (Guest, 2002). Tyto procesy podle Guesta (2002) právem vyvolávají obavy z ničení rodinného a soukromého života v důsledku stále intenzivnějšího zasahování práce do těchto životních sfér.

Možných definic toho, co je WLB, je řada. Přes tuto odlišnost znamená WLB nejčastěji absenci konfliktu (Poulouse & Sudarsan, 2014), nebo srovnatelnou míru a intenzitu, s jakou vstupuje práce do soukromého a rodinného života nebo rodinný život do života pracovního (Greenhaus et al., 2003).

Pro účel stanovení indikátorů kvality života v oblasti WLB vycházím z předpokladu, že přetížení v jedné oblasti (ať už pracovní nebo soukromé) je spojeno s rizikem konfliktu zájmů a snížením životní pohody a kvality života. Jako stav WLB chápu situaci, kdy jsou pracovní a nepracovní složky života v určité rovnováze a harmonii, kdy jsou lidé s uspořádáním pracovních a nepracovních životů a jejich kombinací spokojeni a kdy existují účinné nástroje, které lidem usnadňují takového stavu dosáhnout.

Pracovní život chápu širěji, a to nejen jako placené zaměstnání, včetně případných přesčasů, ať už jsou placené nebo ne, ale v úvahu беру také další aktivity s prací spojené, jako např. dobu strávenou dojížděním do práce. Jako rodinný a soukromý život chápu v tomto případě aktivity mimo placenou pracovní činnost, zejména pak vztahy a povinnosti péče (péče o děti, péče o staré, péče o domácnost, péče o sebe), ale také soukromý život v jeho širším pojetí, které zahrnuje volný čas, koníčky a další aktivity, jako např. trávení času s rodinou a přáteli, které výrazně přispívají k posilování celkové kvality života (Guest, 2002).

b) 15 vybraných indikátorů pro oblast slad'ování pracovního a soukromého života

Pro účel sledování kvality života v oblasti WLB navrhuji po konzultaci s expertní skupinou pro oblast WLB sledovat následující 4 hlavní dimenze, které zahrnují jak objektivní, tak subjektivní ukazatele:

1) Čas a časová dimenze

Dimenze zahrnuje indikátory tzv. time-use – týkající se placené, neplacené práce a volného času. Počty hodin strávených placenou prací a dalšími aktivitami poskytují základní výchozí bod pro uvažování o možnostech a zdrojích WLB v životě lidí, který jako jedna z hlavních složek figuruje ve většině přístupů k měření a operacionalizaci WLB (viz např. Greenhaus et al., 2003; Guest, 2002; Poulouse & Sudarsan, 2014 aj.). Příliš mnoho času stráveného placenou prací může vést k problémům se sladěním práce se soukromým životem. Nejen velice vysoká pracovní aktivita, ale také extrémně nízká míra pracovního nasazení (spojená s nezaměstnaností) přitom může vést k nepohodě, stresu a může negativně zasahovat do soukromého a rodinného života (viz Poulouse & Sudarsan, 2014). Stres a pocity nepohody pak může vyvolávat i přetížení domácími povinnostmi a péčí.

2) Subjektivní dimenze hodnocení WLB

Dimenze zahrnuje ukazatele reflektující individuální hodnocení a spokojenost s WLB. WLB je často spojen s pocity spokojenosti, vyrovnanosti apod. Kromě čistě osobnostních charakteristik hraje roli také rodinná situace, vztahy a povinnosti péče, způsob uspořádání rolí v domácnosti, nároky spojené s trávením volného času, pracovní ambice a aspirace a další (Greenhouse et al., 2003).

3) Organizační a institucionální podmínky WLB

Indikátory kvality života 5. Slad'ování pracovního a soukromého života

Ukazatele sledují organizační a institucionální podmínky pro WLB a představují klíčové faktory, které ovlivňují možnosti lidí volit uspořádání práce a soukromého života podle svých potřeb. Mezi tyto podmínky lze zařadit:

- i) podmínky, které vytvářejí zaměstnavatelé (umožňující pozitivní flexibilitu)
- ii) podmínky, které vytváří sociální stát a jeho nástroje (např. dostupnost péče o děti a o staré a nemohoucí lidi apod.).

4) Dopady politik WLB

Ukazatele mapují reálné dopady politik WLB na muže a ženy. Státní a zaměstnanecké politiky týkající se WLB ovlivňují mj. stav genderové rovnosti ve společnosti (Křížková, Vohlídalová, 2009), protože tyto politiky spolu determinují způsob rozdělení rolí v domácnosti a výrazně ovlivňují praxi kombinaci práce a péče (viz např. Hašková, 2011; Krüger & Lévy, 2001). Oblast péče je totiž tradičně spojována se ženami.

Tabulka: přehled indikátorů a jejich zdrojů

Indikátor	Specifikace/definice	Zdroj
1. Čas a časová dimenze WLB		
Počet odpracovaných hodin v placeném zaměstnání	Průměrné počty odpracovaných hodin týdně v hlavním zaměstnání a podíly lidí pracujících průměrně do 20h, 21-30h, 31-39h, 40h, 41-45h, 46-50h, více než 50 hodin týdně	Výběrové šetření pracovních sil (VŠPS) ČSÚ
Počet hodin strávený neplacenou prací v domácnosti a péčí o druhé (děti, nesoběstačné členy rodiny), péčí o sebe	Průměrné počty hodin týdně strávené neplacenou prací v domácnosti, péčí o děti, o další nesoběstačné členy rodiny a péčí o sebe (zvláště za každou z těchto aktivit)	Jednorázová výběrová dotazníková šetření
Počet hodin volného času týdně	Průměrné počty hodin volného času týdně (bez času na spánek)	Jednorázová výběrová dotazníková šetření
2. Dimenze subjektivního hodnocení spokojenosti s WLB		
Míra pocíťovaného stresu a napětí v oblasti pracovního a soukromého života	Indikátor je možné měřit různými bateriemi otázek. Např: Můžete mi prosím říct, do jaké míry souhlasíte nebo nesouhlasíte s následujícími výroky? (Odpovědi: Rozhodně souhlasí, spíše souhlasí, spíše nesouhlasí, rozhodně nesouhlasí, nevím, netýká se) - Vaše práce v zaměstnání Vás často vyčerpává. - Váš partnerský a rodinný život Vás často vyčerpávají. Můžete prosím uvést, jak často jste se během posledních tří měsíců setkal s následujícími situacemi: (Odpovědi: týdně, měsíčně, jednou či dvakrát během posledních 3 měsíců, nikdy/téměř nikdy, netýká se) - Přišel jste z práce domů tak unavený, že jste nebyl schopen udělat v domácnosti a rodině věci, které by byly potřeba. - Přišel jste kvůli rodinným záležitostem do práce tak unavený, že jste nebyl schopen udělat v práci věci, které bylo potřeba. (Zdroj otázek: šetření Životní a pracovní dráhy 2010, SOÚ AV ČR)	Jednorázová výběrová dotazníková šetření;

Indikátory kvality života
5. Slad'ování pracovního a soukromého života

Indikátor	Specifikace/definice	Zdroj
Spokojenost s časem na i) práci, ii) rodinu (včetně péče o druhé) a iii) pro sebe (spánek, volný čas, koníčky apod.).	Indikátor je možné měřit různými bateriemi otázek. Je třeba sledovat spokojenost zvlášt' za každou z těchto oblastí. Příkladem otázek na měření tohoto indikátoru je např. následující baterie: Do jaké míry jste spokojeni s časem, který máte na: - práci - rodinu - péči o děti a o druhé - na spánek a odpočinek - koníčky a aktivní odpočinek (odpovědi: velmi spokojen, spíše spokojen, ani spokojen-ani nespokojen, spíše nespokojen, rozhodně nespokojen, nevím, netýká se)	Jednorázová výběrová dotazníková šetření
3. Dimenze institucionálních a organizačních podmínek WLB		
Spokojenost s kvalitou, prostorovou a časovou dostupností, finanční dostupností a nabídkou služeb péče o děti předškolního věku a mladšího školního věku	Je třeba sledovat spokojenost zvlášt' za každou z těchto oblastí. Indikátor je možné mapovat např. následujícími otázkami: Do jaké míry jste spokojen s následujícími aspekty služeb péče o děti do 3 let? - s kvalitou - s jejich nabídkou/dostupností - s finanční dostupností - s prostorovou dostupností - s časovou dostupností Do jaké míry jste spokojen s následujícími aspekty služeb péče o předškolní děti ve věku mezi třemi a šesti lety věku? - s kvalitou - s jejich nabídkou/dostupností - s finanční dostupností - s prostorovou dostupností - s časovou dostupností Do jaké míry jste spokojen s následujícími aspekty služeb péče o děti mladšího školního věku? - s kvalitou - s jejich nabídkou/dostupností - s finanční dostupností - s prostorovou dostupností - s časovou dostupností (Varianty odpovědí: velmi spokojen, spíše spokojen, ani spokojen-ani nespokojen, spíše nespokojen, rozhodně nespokojen, nevím, netýká se)	Zpravidla se nesleduje, výjimečně se objevují otázky na spokojenost s dostupností služeb péče ve výběrových šetřeních (např. Ad hoc modul WLB VŠPS 2010)

Indikátor	Specifikace/definice	Zdroj
Spokojenost s kvalitou, dostupností, prostorovou dostupností, finanční dostupností a nabídkou služeb péče o seniory a další nesoběstačné členy rodiny, včetně služeb pro lidi s vážným zdravotním/tělesným/smyslovým hendikepem	Je třeba sledovat spokojenost zvlášt' za každou z těchto oblastí. Indikátor je možné měřit např. následujícími otázkami: Do jaké míry jste spokojen s následujícími aspekty služeb péče o seniory? - s kvalitou - s celkovou nabídkou/výběrem - s finanční dostupností - s prostorovou dostupností Do jaké míry jste spokojen s následujícími aspekty služeb péče o lidi s vážným zdravotním/tělesným/smyslovým hendikepem? - s kvalitou - s celkovou nabídkou/výběrem - s finanční dostupností - s prostorovou dostupností - s časovou dostupností Varianty odpovědí: velmi spokojen, spíše spokojen, ani spokojen-ani nespokojen, spíše nespokojen, rozhodně nespokojen, nevím, netýká se	Zpravidla se nesleduje, výjimečně se objevují otázky na spokojenost s dostupností služeb péče ve výběrových šetřeních (např. Ad hoc modul WLB VŠPS 2010)
Děti v zařízeních formální péče o děti (mateřské školy, jesle/mini školky/dětské skupiny apod.)	1) Podíl dětí mladších 3 let v dané věkové skupině v zařízeních formální péče 2) podíl dětí 3-6 let z dané věkové skupiny v zařízeních formální péče	Data jsou sbírána v rámci EU-SILC
Počet odmítnutých žádostí o umístění do školky	Počet odmítnutých žádostí o umístění do školky v absolutních počtech podle jednotlivých krajů a věku dítěte	Sbírá MŠMT ČR, publikace Výkonové ukazatele školství (předškolní vzdělávání)
Počet odmítnutých žádostí o umístění do domovů pro seniory a domovů pro osoby se zdravotním postižením a čekací doba na umístění do domu s pečovatelskou službou/do domova seniorů (sledovat zvlášt' pro každou z těchto oblastí)	1) Počet odmítnutých žádostí o umístění do domovů pro seniory podle jednotlivých krajů (v absolutních počtech); průměrná čekací doba na umístění do domova seniorů podle jednotlivých krajů. 2) Počet odmítnutých žádostí o umístění do zařízení péče o lidi s vážným zdravotním/mentálním hendikepem podle krajů (v absolutních počtech); čekací doba na umístění do těchto zařízení podle krajů.	Data sbírá MPSV ČR a publikuje ČSÚ; data týkající se čekací doby na umístění lidí v těchto zařízeních se nesledují
Finanční náročnost služeb péče o děti- náklady pro rodiny na umístění dítěte v jeslích/dětské skupině/v státní a soukromé školce	Průměrné měsíční náklady rodin na jedno dítě umístěné: 1) ve státní školce 2) v soukromé školce 3) v zařízeních péče o děti do 3 let (za jednotlivé kraje)	většinou se nesleduje; výjimečně bylo sledováno v rámci specifických výběrových šetření (např. VÚPSV v R. 2009)
Finanční náklady pro jednotlivce/rodiny na umístění seniora v domově s pečovatelskou službou, v domově pro seniory a náklady na služby péče pro lidi s vážným zdravotním/tělesným/smyslovým hendikepem	Průměrné měsíční náklady pro rodiny/jednotlivce na: 1) pobyt osoby v domově pro seniory 2) pobyt osoby v domově s pečovatelskou službou 3) pobyt osoby v zařízeních péče o lidi se závažným mentálním/zdravotním/smyslovým hendikepem 4) nákup služeb péče o člověka s vážným zdravotním/tělesným/smyslovým hendikepem či seniory v jeho domácnosti	nesleduje se
Možnost úpravy pracovní doby a pracovní režim (ve smyslu pozitivní flexibility)	Podíl lidí, kteří uvádějí, že mají možnost upravit si pracovní dobu podle svých potřeb (např. mají zcela flexibilní režim, možnost vybrat si z několika pevných pracovních režimů, možnost upravit si pracovní dobu v rámci určitého rozmezí apod.)	Pouze jednorázová výběrová šetření

Indikátor	Specifikace/definice	Zdroj
Podíl lidí pracujících v nesociální pracovní době (práce večer, v noci, o víkendech)	Podíl lidí, kteří pracují v rozmezí 19-23 h, po 23. hodině, v soboru a v neděli ze všech ekonomicky aktivních a pracujících lidí (zaměstnanců, podnikatelů a osob pracujících na ŽL); Sledovat každou z těchto charakteristik zvlášť.	Sleduje se v rámci VŠPS/LFS (ČSÚ), data dostupná na webu Eurostatu
4. Dimenze reálných dopadů podmínek WLB		
Dopady rodičovství na zaměstnanost žen a mužů s dětmi	Rozdíl v zaměstnanosti žen ve věku 25-49 let s dětmi do 6 let a bez nich; Rozdíl v zaměstnanosti mužů ve věku 25-49 let s dětmi do 6 let a bez nich	Indikátor lze spočítat z dat VŠPS/LFS

c) Charakteristické výsledky pro Českou republiku

Mezi největší úskalí pro kvalitu života v oblasti WLB v ČR patří zejména **vysoký počet odpracovaných hodin týdně, malá dostupnost služeb péče o děti**, rostoucí **nedostupnost zařízení péče o seniory a malé rozšíření flexibilních pracovních režimů**, které by lidem umožňovaly upravit svůj pracovní režim tak, aby lépe odpovídal jejich potřebám.

ČR vykazovalo v roce 2016 ve srovnání s EU-28 **nadprůměrný počet odpracovaných hodin** strávený týdně v hlavním zaměstnání (40,3 h; průměr pro EU-28 činil 37,1 hodin). Hlavní podíl na tom, že ČR dosahuje vysokých hodnot odpracovaných hodin, má zejména **nízký podíl částečných úvazků na celkové zaměstnanosti** (na částečný úvazek pracovalo v roce 2016 10,1 % žen a 3,1 % mužů, v EU-28 to bylo 24,6 % žen a 7,4 % mužů) a také relativně **vysoký počet hodin, který lidé odpracují v rámci částečných úvazků**. 60,6 % lidí celkem (64,3 % mužů a 47,7 % žen) odpracuje v průměru více než 40 hodin týdně (ČSÚ 2017b). Zejména kvůli **výrazným genderovým rozdílům v zapojení do péče o domácnost a její členy mají ženy menší množství volného času** než muži. Největší rozdíly jsou patrné v rodinách s malými dětmi.

Vysoké pracovní nasazení české populace (a to jak v případě placené, tak, zejména v případě žen, i neplacené práce a péče) se odráží také v subjektivním hodnocení lidí. **Více než třetina dotázaných pociťuje pravidelný nedostatek času a stres**. Ve věkových skupinách 35–44 let a 45–54 let je to dokonce zhruba každý druhý. **Vysoká míra stresu se ukazuje také mezi nezaměstnanými** (cca 45 %). S počtem odpracovaných hodin se podíl lidí, kteří pociťují stres, zvyšuje (SOÚ AV ČR, 2016: 16).

Možnosti volby formy uspořádání práce a péče přitom příliš neusnadňuje **nízký podíl zaměstnanců, kteří mohou spolurozhodovat o rozvržení své pracovní doby** (takovou možnost má pouze cca čtvrtina zaměstnanců/kyň) (OECD 2015b), ani **malá dostupnost služeb péče o děti i seniory**. V případě dětí ve věkové kohortě 0–2 roky bylo v ČR v roce 2016 pokryto zařízeními formální péče o děti jen 5,6 % (v EU-28 to bylo 33,7 %). U dětí ve věku 3–5 let bylo pokrytí vysoké (80,5 %), avšak stále podprůměrné ve srovnání s EU-28 (85 %) (viz OECD Family Database). **Ve školním roce 2016/2017 nebylo vyhověno více než pětině (20,6 %) všech žádostí o umístění dítěte do školky. Nejhorší je situace v Praze, kde bylo odmítnuto více než 34 % žádostí, Jihomoravský kraj s 33 % odmítnutých žádostí a Středočeský kraj s 7 % odmítnutých žádostí**. Na své limity pak naráží i nabídka péče o seniory. **V roce 2015 bylo odmítnuto celkem 64 058 žádostí o umístění do domovů pro seniory**. Od roku 2007 přitom se přitom počet odmítnutých žádostí neustále zvyšuje (ČSÚ 2017a).

Důsledky stavu, který příliš efektivně neumožňuje kombinovat pracovní a soukromý život, pak dopadají zejména na ženy, což je ve srovnání s muži znevýhodňuje na trhu práce. Rodičovství a péče o malé děti předškolního věku zásadní negativní dopady na zaměstnanost i na odměnu za práci. Zatímco v rámci EU-28 je zaměstnanost žen ve věku 25-49 let s dětmi do 6 let věku pouze o 14,4 procentního bodu nižší než u těch, které takové děti nemají, v ČR činí tento rozdíl celých 42,6 procentního bodu, což je hned po Maďarsku druhá nejvyšší hodnota v EU. Právě v rámci věkových skupin 35–39 let a 40–44 let, tedy v období, kdy řada žen pečuje o děti, dosahuje svého maxima také genderový mzdový rozdíl nejvyšší hodnoty (28 % a 30 %) oproti průměrným 22,5 %.

d) Požadavky na sledování nových indikátorů

1) Zahrnout do sledování v rámci pravidelných šetření VŠPS kromě počtu hodin věnovaných placené práci také práci neplacenou a čas věnovaný péči o sebe (zejména u lidí s hendikepem či jinými zdravotními problémy).

2) Zahrnout do tohoto pravidelného šetření také otázku na možnost lidí upravit si pracovní dobu a režim podle svých potřeb (viz např. ad hoc modul VŠPS z r. 2010).

3) Rozšířit standardně sledované sociodemografické charakteristiky tak, aby obsahovaly následující proměnné: pohlaví, věková skupina, vzdělání, region (kraj), velikost místa bydliště, počet závislých dětí, s nimiž člověk žije ve společné domácnosti, věk nejmladšího dítěte v domácnosti (pouze závislé děti), složení domácnosti (sólo rodiče v čele s matkou, otcem, dvourodičovské rodiny s dětmi, partnerské domácnosti bez dětí, domácnosti jednotlivců; domácnosti společně žijících nepříbuzných osob); socio-ekonomická skupina (nezaměstnaný, student, zaměstnanec, v důchodu, v invalidním důchodu, na rodičovské nebo mateřské, živnostník bez zaměstnanců, podnikatel se zaměstnanci), vážný zdravotní/tělesný/smyslový hendikep; zda jde o dlouhodobě pečující/ho o starého či nesoběstačného člena rodiny (kromě závislých dětí); zda jde o člověka s migračním pozadím (+ typ pobytu); (subjektivní) životní úroveň domácnosti + interakce mezi pohlavím a všemi výše zmiňovanými charakteristikami.

4) Veřejně publikovat tato data včetně podrobného třídění na webu.

5) Rozšířit pravidelně sledované statistiky o ukazatele zaměřené na měkké/subjektivní proměnné týkající se:

- spokojenost s WLB, s časem na práci, rodinu a volný čas
- spokojenost s finanční a prostorovou dostupností a s kvalitou zařízení péče o děti a o seniory

6) Sledovat finanční dopady péče o děti a seniory pro rodiny (tj. průměrnou cenu za umístění dítěte v zařízení péče soukromého/státního charakteru, v zařízení péče o seniory, domovy s pečovatelskou službou) a finanční náročnost péče pro lidi s vážným zdravotním/tělesným/smyslovým hendikepem.

7) Sledovat další charakteristiky týkající se dostupnosti péče o staré a nemohoucí členy rodiny (čekací doba na umístění v domě pro seniory/v domě s pečovatelskou službou).

8) Sledovat spokojenost s finanční a prostorovou dostupností a kvalitou služeb péče o děti a o seniory i lidí s vážným zdravotním/tělesným/smyslovým hendikepem.

3.6 Indikátory kvality života v oblasti vzdělávání

a) Kvalita života z hlediska vzdělávání

Vzdělávání není pouze jednou z mnoha oblastí, ale právě tou oblastí, která zásadním způsobem podmiňuje směřování České republiky k udržitelnému rozvoji. Úroveň dosaženého vzdělání a úroveň kompetencí, kterými jedinec disponuje, je výraznou determinantou přiměřeného fungování v řadě dalších oblastí: uplatnění na trhu práce, příjem, rozsah kulturního života, sociální vazby a kontakty, účast na životě občanské společnosti, zdraví apod. **Kvalitní vzdělání je tedy jedním z klíčových předpokladů dosažení co nejvyšší kvality života.**

Proto je možné do značné míry ztotožnit termíny kvalita života z pohledu vzdělávání a kvalitní vzdělávání. U některých jednotlivců je samozřejmě možné si představit, že subjektivně budou v oblasti vzdělávání spokojenější, pokud nebude příliš kvalitní a hlavně nebude na ně klást přílišné nároky. To se ale velmi pravděpodobně projeví v dalších oblastech, ve větší pravděpodobnosti stát se nezaměstnaným, mít nižší příjmy, dostat se do situace vyloučeného z různých oblastí života. Vyšší je i nemocnost a naopak nižší je doba dožití.

Vzhledem ke kvalitě vzdělávání je třeba zohlednit, že globalizovaný svět bude přinášet nové výzvy a lidé v něm budou potřebovat širší záběr a schopnost orientace. V rychle se měnícím světě se rychle proměňuje a vyvíjí skladba potřebných znalostí a dovedností a narůstá potřeba přenositelných kompetencí. Na jedné straně např. vzrůstá potřeba rozvoje digitální gramotnosti, na druhé straně schopností vztahujících se k nakládání s reálným světem (přírodovědných, environmentálních, polytechnických, jazykových a finančních).

Smysl vzdělávání nesmí být zužován na přípravu pracovní síly pro trh práce, nebo dokonce pouze pro aktuální potřeby zaměstnavatelů. Jeho cílem v 21. století musí být rozvoj kompetencí pro celý aktivní osobní, občanský i profesní (jako je např. občanská participace, iniciativa a podnikavost, kreativita, komunikace a spolupráce či řešení konfliktů a problémů a jiné měkké dovednosti). Musí být zaměřeno na rozvoj celoživotních kompetencí. Potřeba distribuovat kvalitu života do co nejširší části společnosti ale jasně vede k potřebě umožnit všem rovný přístup ke vzdělávání, tj. tak, aby každý mohl dosáhnout co nejlepšího vzdělání v závislosti právě jen na svých schopnostech, možnostech i motivacích.

Důležitá je **podpora celoživotního vzdělávání** u celé populace, a to zájmového (včetně občanského) i profesního, včetně zapojení skupin, které mají tendenci neparticipovat na organizovaných formách (odpadlíci ze vzdělávání, nezaměstnaní, věková skupina 55/65+). Systém celoživotního učení by měl být založen na možnosti volby různých vzdělávacích cest a jejich horizontální a vertikální prostupnosti, aby byly redukovány slepé vzdělávací cesty a následná marginalizace.

Zásadním předpokladem realizace výše uvedených cílů je podpora vzdělavatelů a vzdělavatelek. Pro veřejný vzdělávací systém musí být zajištěny dostatečné zdroje odpovídající vyspělým státům.

b) 10 vybraných indikátorů pro oblast vzdělávání

Ukazatelů pro téma kvalitní vzdělávání je k dispozici velké množství (OECD, Eurostat, národní statistiky), není třeba hledat nové, ale spíše podívat se na ukazatele, které o vzdělávání různým způsobem vypovídají, novým pohledem.

Koncepční rámec pro další úvahy byl vybrán ze studie EU¹, která vychází z potřeby naplnit 3 základní globální cíle:

- Zlepšování kvality a účinnosti systémů vzdělávání,
- usnadnit všem přístup ke vzdělávání a
- otevření vzdělávacích systémů širšímu světu.

Koncepční rámec je původně strukturován do čtyř oblastí:

Dovednosti, kompetence, postoje (A): Klíčová oblast, míra relevance je vysoká. Jestliže přijmeme tezi OECD, že je potřeba se soustředit především na dosažené dovednosti a kompetence, je zřejmé, že systém ukazatelů o kvalitě života z pohledu vzdělávání musí obsahovat informace o tom jakými znalostmi a kompetencemi lidé disponují, jak rovnoměrně jsou tyto kompetence distribuovány mezi různé skupiny obyvatel tak, aby nedocházelo v tomto smyslu k vylučování některé z nich.

Přístup ke vzdělávání a účast na něm (B): Jakkoli se zvyšuje význam neformálního vzdělávání a informálního učení, je zřejmé, že bez přístupu ke vzdělávání (příležitost) a dostatečné účasti na něm (využití této příležitosti) se šance na dosažení takové úrovně kompe-

tencí, které vedou ke kvalitnímu životu, významně snižuje. Důležité opět je, jak dalece jsou přístup a účast otevřeny různým způsobem vyloučených, znevýhodněných či diskriminovaných skupin obyvatel. Jedná se o vysoce relevantní oblast.

Zdroje pro vzdělávání (C): Význam ukazatelů z této skupiny pro kvalitu života z pohledu vzdělávání je více zprostředkovaný, než u předchozích dvou skupin, míra relevance je tedy nižší. Nicméně bez dostatečných a efektivně využitých zdrojů je dosažení kvalitního vzdělávání přinejmenším problematické. Tato skupina vypovídá především o tom, do jaké míry společnost vzdělávání oceňuje reálně a ne pouze proklamativně.

Strategická a systémová podpora: Ukazatele zařazení do této skupiny (Strategie ČZU, Relevantní nabídka ČZU, Poradenství, Akreditace a certifikace, Hodnocení kvality) jsou svým charakterem výrazně zprostředkující povahy. Zjednodušeně lze konstatovat, dobré nastavení témat, které tyto ukazatele popisují, většinou vede (samozřejmě ne vždy nutně) k dobrým výsledkům v oblasti přístupu, účasti a kompetencí. Je tedy mnohem vhodnější se zaměřit na výsledky, než na konkrétní podobu systémového rámce. Relevance této skupiny je proto malá, dále se jí nezabýváme.

V koncepčním rámci tohoto dokumentu byla proto pro naše úvahy čtvrtá oblast EU dokumentu vyřazena a nově vyhrazena pro ukazatele subjektivní povahy (pocity, postoje), téma postoje tedy bylo z první skupiny přeřazeno do skupiny čtvrté.

Ukazatele subjektivní povahy (D): Ukazatelů subjektivní povahy především není v dostupných zdrojích na výběr ani zdaleka tolik, jako těch objektivních, většinou tvoří určitý doplněk realizovaných šetření.

Vybrané ukazatele podle uvažovaného koncepčního rámce:

A. Dovednosti, kompetence, postoje

Koncepčně nejpropracovanější jsou v tomto ohledu dvě šetření organizovaná OECD: PISA a PIAAC. Z využití těchto zdrojů je patrné i rozdělení na ukazatele, které se zabývají kompetencemi školní mládeže na konci povinné školní docházky (PISA) a kompetencemi dospělých (PIAAC). Velkým pozitivem šetření PISA je jeho koncepční propracovanost a pravidelnost (každé 3 roky). U šetření PIAAC je bohužel frekvence nižší (předpokládá se 10 let), vypovídací schopnost ukazatelů proto nutně klesá.

Kognitivní dovednosti 15letých studentů, průměrná úroveň čtenářské, matematické a přírodovědné gramotnosti podle šetření PISA (OECD How's Life, Figure 2.25)

PISA dlouhodobě měří úroveň čtenářské, matematické a přírodovědné gramotnost. Všechny jsou měřeny na stejné referenční škále, je proto možné vytvořit souhrnný ukazatel. Jedná se o klíčovou informaci o úrovni základních kompetencí mladých lidí.

Schopnost dále se učit, procentní podíl studentů v dané zemi v dolních 25 % celkové výkonnosti v indexu PISA „strategie zpracování“ (European report on quality indicators...)

Schopnost dále se učit je specifická kompetence, která má význam pro schopnost zlepšovat kompetence ve všech dalších oblastech. Umožňuje každému jednotlivci rozvíjet už dosažené a vyrovnávat se s měnícími nároky okolního světa a společnosti.

Řešení problémů v technologicky bohatých prostředích (Předpoklady úspěchu v práci a v životě, Výsledky mezinárodního výzkumu dospělých OECD PIAAC, Tab 2.8)²

Ukazatel představuje průsečík dovedností, které se někdy označují jako „počítačová gramotnost“ (tj. schopnost používat prostředky a nástroje informačních a komunikačních technologií - ICT), a kognitivních dovedností, které jsou potřebné k řešení problémů. Nejedná se tedy o obdobu ukazatele „Learning-to-learn Skills“ pro 15 leté, byť souvislost je patrná. Schopnost řešit problémy a využívat k tomu dostupné technologie je v současném světě téměř nezastupitelná.

B. Přístup ke vzdělávání a účast na něm

Základní ukazatele popisují účast na vzdělávání, jsou standardně každoročně sledovány a jsou běžně k dispozici. Jak mezinárodní srovnatelnost, tak i možnost sledovat vývoj v čase v této oblasti nepředstavují žádný problém. Je možné sledovat syntetické ukazatele typu očekávaná doba vzdělávání, tak specifický pohled podle různých definovaných kategorií (gender, věk apod.). To je důležité pro sledování distribuce přístupu a účasti mezi různé skupiny obyvatel.

¹ EVROPSKÁ KOMISE (2002) European report on quality indicators of lifelong learning. Fifteen quality indicators. [Report based on the work of the working Group on qualitz indicators.] Brussels.

² OECD (2013) Předpoklady úspěchu v práci a v životě. Výsledky mezinárodního výzkumu dospělých OECD PIAAC. Dům zahraniční spolupráce, Praha 2013

Dosažené vzdělání dospělé populace v produktivním věku, procentní podíl osob ve věku 25–64 let s dosaženým alespoň vyšším sekundárním vzděláním (OECD How's Life, Figure 2.24)
Dosažení středoškolského vzdělání je určitým předělem mezi - zjednodušeně řečeno – úspěšné a neúspěšné (jakkoli to neplatí sto procentně). Ukazatel tedy kvantifikuje zejména rozsah skupin (mezi dospělou populací), které na jedné straně (ti, kteří dosáhli alespoň středoškolského vzdělání) mají dobré šance podílet se na kvalitním životě ve společnosti a na straně druhé (ti, kteří středoškolského vzdělání nedosáhli) jsou s vysokou mírou pravděpodobnosti vystaveni různým rizikům a vyloučení.

Účast dospělé populace na celoživotním vzdělávání v posledních 4 týdnech (ČR 2030, 4.4.1, EU report)
Vybraný ukazatel (vycházející z LFS) má velkou výhodu v maximální mezinárodní srovnatelnosti i dostupnosti dlouhé časové řady a pravidelné každoroční aktualizaci. Jeho nevýhodou je ale, že neposkytuje dostatečný obraz o skutečné účasti na dalším vzdělávání, protože zachycuje situaci pouze 4 týdny před šetřením.

Mladí lidé, kteří nejsou zaměstnaní ani se neúčastní vzdělávání nebo odborné přípravy, procentní podíl ve věkové skupině 15-19 let (EAG Table C5.3 (L), OECD How's life, Figure 4.20)
Ukazatel měří podíl těch, kteří ani nepracují (nemají zaměstnání) a ani se nevzdělávají (NEET= not in employment or in education and training) ve věku 15–19 let (v EAG se měří pro věkovou skupinu 16–29). Patří sem tedy nejen ti, kteří jsou nezaměstnaní, ale také ti, kteří zaměstnání aktivně nehledají. Ukazatel zaznamenává neúspěšnost ve škole, délku přechodů z práce do školy a význam nezaměstnanosti mládeže. Všechny tyto prvky mají vážné dopady na individuální kvalitu života a ekonomickou výkonnost. Ukazuje na podíl mladých lidí, kteří se už na počátku své životní dráhy mohou ocitnout ve vážných problémech.

C. Zdroje

Zařazený ukazatel, přes svou jednoduchost, dobře vypovídá o váze, kterou vzdělávání v kontextu s dalšími oblastmi, ve společnosti má. Je velmi srozumitelný a je aktualizován každoročně. Dobré či špatné prostředí pro vzdělávání je do značné míry určováno kvalitou učitelů. Ukazatel, který by kvalitu učitelů měřil přímo, k dispozici není. Ale míra účasti učitelů na dalším vzdělávání ukazuje na jejich ochotu zvyšovat svoje kompetence.

Výdaje na vzdělávání, výdaje na vzdělávací instituce v % HDP, podle úrovně vzdělání (EU report, EAG Table B2.1)
Výše výdajů na vzdělávání je ovlivněna velikostí školní populace, počtem studentů, úrovní platů učitelů a organizací a realizací výuky. Tento ukazatel představuje míru výdajů na vzdělávací instituce v poměru k národnímu bohatství.

Vzdělávání učitelů, procentní podíl učitelů, kteří absolvovali vzdělávání nebo odbornou přípravu v posledních 4 týdnech (EU report)
Do jaké míry jsou učitelé schopni a ochotni se kontinuálně vzdělávat, nezůstávat u zavedených postupů a vyrovnávat se s novými výzvami, které okolní svět přináší, může, alespoň jako určité přiblížení, vypovídat ukazatel o jejich účasti na dalším vzdělávání.

D. Ukazatele subjektivní povahy

Ukazatel pro školní mládež je přímo zaměřen na spokojenost se vzděláváním (se školou). Ukazatel pro dospělé je obecnější povahy a referuje o celkové spokojenosti se životem. Protože je členěn podle úrovně dosaženého vzdělání, je dobrým indikátorem toho, jak dosažené vzdělání tento subjektivní pocit ovlivňuje.

Děti, které rády chodí do školy, procentní podíl dětí ve věku 11, 13 a 15 let, které uvádějí, že rády chodí do školy (OECD How's life, Figure 4.26)

Spokojenost se životem dnes a za 5 let, podle dosaženého vzdělání (EAG 2016, Table A8.3a)³
Ukazatel spokojenosti se životem je založen na datech Gallup World Poll a představuje podíl dospělých (25–64), kteří ohodnotili spokojenost se svým životem stupněm 6 nebo vyšším na desetibodové škále. Společnost Gallup provádí průzkumy World Poll s pololetní, roční či dvouletou frekvencí.

Seznam doporučených indikátorů + přiřazení k oblastem A-D tohoto dokumentu:

Kód	Ukazatel	Oblast
Strategický rámec ČR 2030, Příloha 1		
4.4.1	Účast dospělé populace na celoživotním vzdělávání v posledních 4 týdnech	B
How's Life? 2015 MEASURING WELL-BEING		
Figure 2.24	Dosažené vzdělání dospělé populace v produktivním věku, procentní podíl osob ve věku 25-64 let s dosaženým alespoň vyšším sekundárním vzděláním	B
Figure 2.25	Kognitivní dovednosti 15letých studentů, průměrná úroveň čtenářské, matematické a přírodovědné gramotnosti podle šetření PISA	A
Figure 4.20	Mladí lidé, kteří nejsou zaměstnaní ani se neúčastní vzdělávání nebo odborné přípravy, procentní podíl ve věkové skupině 15-19 let	B
Figure 4.26	Děti, které rády chodí do školy, procentní podíl dětí ve věku 11, 13 a 15 let, které uvádějí, že rády chodí do školy	D
EUROPEAN REPORT ON QUALITY INDICATORS OF LIFELONG LEARNING		
	Schopnost dále se učit, procentní podíl studentů v dané zemi v dolních 25 % celkové výkonnosti v indexu PISA „strategie zpracování“	A
	Vzdělávání učitelů, procentní podíl učitelů, kteří absolvovali vzdělávání nebo odbornou přípravu v posledních 4 týdnech	C
Education at a Glance 2016		
Table A8.3a	Spokojenost se životem dnes a za 5 let, podle dosaženého vzdělání	D
Table B2.1	Výdaje na vzdělávání, výdaje na vzdělávací instituce v % HDP, podle úrovně vzdělání	C
Předpoklady úspěchu v práci a v životě, Výsledky mezinárodního výzkumu dospělých OECD PIAAC		
Tab 2.8	Řešení problémů v technologicky bohatých prostředích	A

c) Charakteristické výsledky pro Českou republiku

Při zaměření na subjektivní vnímání zjistíme například, že české děti vykazují v mezinárodním srovnání nízkou oblibu školy (patří k nejméně motivovaným pro vzdělávání, „nerady chodí do školy“, „ve škole se nudí“). Zároveň český vzdělávací systém doposud dělí děti již v poměrně útlém věku na talentované a netaalentované a směřuje je do různých typů škol.

d) Požadavky na sledování nových indikátorů

Pro oblast vzdělávání nepožadujeme sledování nových indikátorů Českým statistickým úřadem nebo jinými institucemi.

3.7 Indikátory kvality života v oblasti mezilidských vztahů

a) Kvalita života z hlediska mezilidských vztahů

Mezilidské vztahy (MLV) jsou už dlouho předmětem veřejné diskuse v České republice a jejich kvalita významně ovlivňuje životy všech občanů. Akademický diskurs na toto téma často obsahuje hledání odpovědí na otázky: Jak vyjádřit kvalitu mezilidských vztahů? Jak vypadají zdravé MLV? Jak zlepšovat MLV? Jak udržovat dobré MLV? Většinou však probíhá v oblasti personálního řízení a managementu. V sociologii toto téma není nijak obzvlášť intenzivní a MLV se zde spíše používá jako laický pojem, který není potřeba nějak speciálně vysvětlovat. Navzdory tomu i sociologie má svoji perspektivu vidění MLV, která se od té sociálně-psychologické (používané v personalistice) liší.

Sociálně psychologické hledisko nám umožňuje vidět jak lidé mezi sebou „vycházejí“ v menších skupinách, jestli jsou jejich vzájemné vztahy harmonické, panuje v nich pohoda a spokojenost (uznání, štěstí) anebo naopak jsou plné konfliktů, nedorozumění, napětí a trápení. Z tohoto hlediska by každý chtěl mít dobré přátele, šťastné manželství, hodné příbuzné, vstřícné kolegy a známé, slušné sousedy a zároveň každý usiluje o respekt a uznání ve svém okolí. Opak vyvolává napjaté skupinové klima, stres, nižší pracovní výkon a pocity nenaplněného života.¹

Sociologické hledisko soustřeďuje pozornost na různé skupiny a kategorie lidí, kteří sdílejí podobný osud a zároveň upozorňuje na rozdíly mezi těmito skupinami z hlediska jejich sociability, sociálního kapitálu, sociální soudržnosti a integrace do společnosti. Zaměřuje se na vztahy těch, kteří se osobně ani neznají, tj. na hromadné víceméně anonymní vztahy mezi spoluobčany. Tyto občanské mezilidské vztahy ovšem nemusí mít vždy pozitivní charakter a představují potenciál možného ohrožení dalšího vývoje uvnitř různých sociálních celků a celých (moderních demokratických) společností. Pokud jsou tyto vztahy zdravé, inkluzivní, nediskriminační a nevytvářejí sociální napětí, umožňují snadnou komunikaci, efektivní kooperaci a nebrzdí společenský rozvoj. Opak vyvolává meziskupinové napětí, společenskou nestabilitu a politické turbulence.

Oporu při mapování a hodnocení významu dimenzí MLV představují hodnotově zakotvené protiklady (dichotomie) obsažené jak v sociálně-psychologické, tak i v sociologické perspektivě (viz např. důvěra – nedůvěra, solidarita – sobectví, sociální začlenění – sociální vyloučení, tolerance – xenofobie ...). Za jednotlivými dimenzemi a dichotomiemi MLV lze tušit a hledat jejich obecnější strukturu. Celkem přirozeně se nabízí následující strukturace dle velikosti okruhu vztahů a dle kolektivní identity.

Okruhy MLV

1. Mikrosvět = partnerské / rodinné vztahy
2. Malý svět = komunitní vztahy (sítě přátel, sousedů, kolegů, spolužáků, známých)
3. Velký svět = občanské vztahy (mezi navzájem si cizími lidmi v ČR)
4. Megavět = vztahy s lidmi mimo ČR

Skupiny či kategorie lidí, u nichž lze předpokládat odlišné nároky a představy ohledně MLV

Staří – mladí; Děti – dospělí; Ženy – Muži; Chudí – bohatí; Elity – veřejnost; Majorita - minority (Romové, Židé, homosexuálové ...)

KRITÉRIA VÝBĚRU DIMENZÍ MLV A HLEDÁNÍ TEMATICKÝCH PRIORIT

1. Nepřekrývat s dimenzemi v jiných skupinách
2. Pokrytí základní struktury MLV z hlediska okruhů i kolektivních identit
3. Význam pro vyjádření podstaty MLV ze sociálně-psychologického i sociologického hlediska

VYBRANÉ DIMENZE MEZILIDSKÝCH VZTAHŮ

1. Důvěra
2. Solidarita
3. Sociální distance
4. Sociální napětí
5. Tolerance
6. Sociální opora v okolí
7. Sdílení hodnot

b) 12 vybraných indikátorů pro oblast mezilidských vztahů

1. Důvěra: Jako reprezentant této dimenze byl navržen a schválen fenomén „Generalizované důvěry“, který v mezinárodních výzkumech indikují dvě otázky:

INDIKÁTOR 1. „Podívejte se na tuto kartu. Celkově vzato, řekl(a) byste, že většině lidí se dá věřit, nebo že v jednání s druhými lidmi opatrnosti nikdy nezbyvá?“

Odpovědi na škále od 0 do 10, přičemž 10 znamená největší důvěru.

Zdroj dat: European Social Survey, European Value Survey, European Union Statistics on Income and Living Conditions (EU-SILC) – modul Well-being 2013.

INDIKÁTOR 2. „Podívejte se na tuto kartu. Myslíte si, že většina lidí by se vás pokusila podvést, kdyby měli příležitost, nebo by se snažili chovat poctivě?“

Odpovědi na škále od 0 do 10, přičemž 10 znamená největší důvěru.

Zdroj dat: European Social Survey, European Value Survey, European Union Statistics on Income and Living Conditions (EU-SILC)

2. Solidarita

Za reprezentanta této dimenze byl navržen a v diskusi potvrzen jev individuálního dárcovství a pomoci, který je indikován dvěma otázkami:

INDIKÁTOR 3. „Daroval(a) jste minulý měsíc peníze na dobročinné účely?“

Odpovědi: ano, ne.

Zdroj dat: World Giving Index, od r. 2010 každoročně konstruovaný na základě výsledků Gallup's World View World Poll, N=1000 za každou zemi.

INDIKÁTOR 4. „Pomohl(a) jste minulý měsíc cizinci, nebo někomu koho neznáte, který potřeboval pomoc?“

Odpovědi: ano, ne.

Zdroj dat: World Giving Index, od r. 2010 každoročně konstruovaný na základě výsledků Gallup's World View World Poll, N=1000 za každou zemi.

3. Sociální distance

Za reprezentanta této dimenze byl navržen a potvrzen jev negativních sousedských preferencí, resp. subjektivních sociálních distancí (index intolerance), týkajících se různých skupin obyvatelstva, který je indikován otázkou:

INDIKÁTOR 5. „Které skupiny osob byste nechtěl/a mít za sousedy?“

Odpovědi se týkají následujících skupin: lidi závislé na drogách, lidi závislé na alkoholu, lidi s kriminální minulostí, psychicky nemocné lidi, lidi jiné barvy pleti, cizinci žijící v ČR, lidi s homosexuální orientací, kuřáky, bohaté lidi, lidi jiného náboženského přesvědčení, chudé lidi, tělesně hendikepované, staré lidi, lidi jiného politického přesvědčení, mladé lidi.

¹ „People who have close friends and confidants, friendly neighbours and supportive co-workers are less likely to experience sadness, loneliness, low self-esteem and problems with eating and sleeping... Subjective well-being is best predicted by the breadth and depth of one's social connections' (Helliwell and Putnam, 2004).

Indikátory kvality života 7. Mezilidské vztahy

Z odpovědí je možné sestavit složený indikátor, který jedním číslem vyjádří fenomén negativních preferencí.

Zdroj dat: CVVM, za léta 2003 – 2017, sledováno každý (druhý) rok. Mezinárodní srovnání umožňuje skoro identická otázka ve výzkumu International Social Survey Programme (ISSP) v modulu Náboženství (1998, pravděpodobně 2018) a European Value Survey (EVS) 1998, 2008 (zde otázka zní: „V tomto seznamu jsou různé skupiny lidí. Můžete prosím vybrat všechny ty, které byste nechtěl(a) mít za sousedy?“)

4. Sociální napětí

Za reprezentanta této dimenze byl po diskuzi a dalších konzultacích navržen jev pocit diskriminace indikovaný otázkou:

INDIKÁTOR 6. “Označil(a) byste se za příslušníka skupiny, která je v této zemi diskriminována?”

Odpovědi: ano, ne.

Zdroj dat: European Social Survey

5. Tolerance

Za reprezentanta této dimenze byl navržen a potvrzen jev xenofobie jako zrcadlově negativní ukazatel tolerance, který je indikován dvěma otázkami:

INDIKÁTOR 7. B33. „A s použitím této karty řekněte, zda lidé z jiných zemí, kteří sem přicházejí žít, většinou narušují nebo obohacují kulturu České republiky?“

Odpovědi na škále od 0=narušují do 10= obohacují.

Zdroj dat: European Social Survey, CVVM

INDIKÁTOR 8. B34. „Dělají lidé, kteří do České republiky přicházejí žít z jiných zemí, z České republiky lepší či horší místo pro život?“

Odpovědi na škále od 0=horší do 10= lepší.

Zdroj dat: European Social Survey, CVVM

6. Sociální opora v okolí

Za reprezentanta této dimenze byl po diskuzi a dalších konzultacích navržen jev existence okruhu lidí (důvěrníků), s nimiž lze sdílet intimní záležitosti, indikovaný otázkou:

INDIKÁTOR 9. “Kolik je lidí, pokud vůbec nějakí, se kterými můžete hovořit o svých intimních a soukromých záležitostech?”

Odpovědi: Nikdo a několik kategorií počtu důvěrníků.

Zdroj dat: European Social Survey, sledováno od r. 2010, lze také využít EU-SILC, modul Well-being 2013, kde je podobná otázka: „Máte někoho, komu se můžete svěřit s osobními záležitostmi?“

INDIKÁTOR 10. „Myslíte si, že byste mohl(a) v případě potřeby požádat své příbuzné, přátelé nebo sousedy o pomoc?“

Odpovědi: ano, ne.

Zdroj dat: European Union Statistics on Income and Living Conditions (EU-SILC) – modul Well-being 2013

7. Sdílení hodnot

Za reprezentanta této dimenze byla po diskuzi a dalších konzultacích navržena důležitost hodnot indikovaná dvěma otázkami:

INDIKÁTOR 11. „Jak je pro Vás důležitá rodina?“

Odpovědi na čtyřbodové škále kde 1 = velmi důležitá a 4 = vůbec není důležitá

Zdroj dat: European Value Survey

INDIKÁTOR 12. „Jak jsou pro Vás důležití přátelé a známí?“

Odpovědi na čtyřbodové škále kde 1 = velmi důležití a 4 = vůbec nejsou důležití

Zdroj dat: European Value Survey

Ani jeden z dvanácti výše vybraných indikátorů nesplňuje kritérium „tvrdost dat“, značná část ukazatelů je afektivního nebo kognitivního charakteru. Tato okolnost je ale vyvažována všeobecným naplňováním kritéria „segmentace“, protože všechny indikátory pocházejí z reprezentativních výzkumů české populace, kde je možné respondenty vyjadřující se k otázkám mezilidských vztahů třídit dle většiny standardních socio-demografických znaků.

c) Charakteristické výsledky pro Českou republiku

Nebylo touto skupinou zpracováno.

d) Požadavky na sledování nových indikátorů

Pro oblast mezilidských vztahů nepožadujeme sledování nových indikátorů Českým statistickým úřadem nebo jinými institucemi.

3.8 Indikátory kvality života v oblasti občanské angažovanosti a dobrého vládnutí

a) Kvalita života z hlediska občanské angažovanosti a dobrého vládnutí

Občanská angažovanost je individuální či kolektivní akce, která má za cíl navrhovat, podporovat a/nebo realizovat veřejné potřeby. Jde o spolupráci lidí, kteří usilují o změnu v rámci společenství (komunity) či společnosti, a to formou praktických činností, vzdělávacích aktivit či politických akcí. Smyslem občanské angažovanosti je prosazovat veřejný zájem a podporovat zlepšování kvality života. Společenská angažovanost má potenciál zásadním způsobem ovlivňovat kvalitu života obyvatel. Pokud mají dostatek prostoru pro realizaci svých představ, roste jejich spokojenost a zároveň s tím stoupá i přijatelnost celé samosprávy. Pocit příslušnosti k danému společenství (komunitě) zvyšuje angažovanost a zpětně ovlivňuje pocit příslušnosti.

Podle OSN se **dobré vládnutí** vyznačuje zejména tím, že akceptuje pravidla právního státu, což zahrnuje zajištění respektu k lidským právům, posilování demokracie, podporu transparentnosti a kapacit veřejné správy. Za tím účelem sleduje osm oblastí ve výkonu veřejné správy: orientaci na konsenzus, participaci občanů, právní stát, efektivitu a efektivnost, odpovědnost, transparentnost, institucionální citlivost a schopnost reagovat, rovný a inkluzivní přístup. Dobré vládnutí má dopad na život jednotlivců především v široké oblasti, kterou bychom mohli nazvat jako osobní bezpečnost. Jedná se hlavně o ochranu před kriminálními činy a před zvlášť veřejné moci. Jde ovšem také o zajištění ochrany v těžkých životních situacích, jako je nemoc, postižení, nezaměstnanost. Pozitivní přínosy dobrého vládnutí se projevují také v oblasti infrastruktury a její rozvinutosti a dostupnosti – distanční i finanční. Blízkost a kvalita mateřských, základních a středních škol, zdravotnických zařízení, důležitých úřadů, ale také hromadná doprava, meziměstské spojení, napojení na hlavní město i regionální centra.

b) 10 vybraných indikátorů pro oblast občanské angažovanosti a dobrého vládnutí

Číslo	Indikátor	Měřicí jednotka	Definice	Periodicita	Zdroj
1	Volební účast ve všech typech voleb	% účasti ve volbách	Procento účastníků voleb z celkového počtu registrovaných voličů ve všech typech voleb - PČR, kraje, obce, prezidentské volby. Muži a ženy	Podle voleb	ČSÚ; Je součástí sady indikátorů ČR 2030
2	Důvěra v parlamentní instituce	% důvěřujících a nedůvěřujících	Lidé důvěřující v instituce v ČR ve vybrané instituce	Roční	CVVM SOU AV ČR
3	Počet členů v politických stranách a politických hnutích na národní i lokální úrovni	Počet členů	Počty členů registrovaných v politických stranách podle stanov.	Roční	Zprávy sekretariátů politických stran.
4	Počet žen v parlamentu	Počet žen	Počet žen zvolených do obou komor PČR	Podle voleb do Senátu PČR	Meziparlamentní unie a OSN
5	Počet žen na kandidátních listinách	Počet žen	Počet žen na všech kandidátních listinách v daných volbách.	Podle voleb	Volební analýza
6	Počet hodin odpracovaných dobrovolníky	Hodiny	Počet hodin odpracovaných dobrovolníky ve spolcích, institucích a obecně prospěšných společnostech, v církvích, v církevních právnických osobách, odborech a politických stranách. Nezahrnovat vysoké školy.	Roční	(ČSÚ) v rámci Satelitního účtu neziskových institucí (SÚNI)

Číslo	Indikátor	Měřicí jednotka	Definice	Periodicita	Zdroj
7	Procento zaměstnanců pokrytých kolektivní smlouvou	Procento	Procento lidí, kteří jsou ve svém zaměstnání pod ochranou kolektivní smlouvy.	Není pravidelné	ČSÚ, Struktura mezd zaměstnanců
8	Podíl populace spokojené s jejich poslední zkušeností s poskytnutými veřejnými službami.	Podíl lidí na výzkumu podle spokojenosti	Tento ukazatel je navržen k monitorování cílů podle SDGs: 1.4 (přístup k základním službám) 3.8 (přístup ke kvalitě, základní zdravotní péče) 4.1, 4.2 a 4a (kvalitní vzdělávání včetně zařízení) 7.1 (přístup k cenově dostupným a spolehlivým energetickým službám) 10.2 (sociální začlenění) 11.1 (adekvátní bydlení) 16.3 (právní stát) 16.6 (efektivní, odpovědné a průhledné instituce)	Navrhováno unstats	OSN, ČSÚ (?); Indikátor 16.6.2 k Cíli udržitelného rozvoje 16.6; Nemá ekvivalent v sadě indikátorů ČR 2030
9	25.2.1 Zpřístupnění obsahu, transparentnost, open data	Počet datových sad a počet veřejných institucí publikujících otevřená data	Indikátor 3.1.2. Strategického rámce rozvoje veřejné správy „Nová funkcionalita informačního systému, projektový okruh 4“	Roční	Ministerstvo vnitra; Indikátor 25.2.1 k sadě indikátorů ČR 2030
10	Index vnímání korupce	Procento	Procento vybraných reprezentantů, kteří hodnotí subjektivní vnímání korupce	Roční	Transparency International

c) Charakteristické výsledky pro Českou republiku

Srovnáme-li Českou republiku se zeměmi OECD podle Indexu Better Life (BLI), vidíme, že ve zkoumané oblasti řadí k podprůměru v indikátorech občanské angažovanosti, ale také v indikátorech bydlení, příjmů a zdraví, které úzce souvisejí s dobrým vládnutím. Naopak lehce nadprůměrná je v oblasti společenských vazeb (Community), ale také v indikátorech vztáhnutelných k dobrému vládnutí, jako je vzdělání či bezpečnost.¹

Vydeme-li z BLI, vidíme, že výzkum k občanské angažovanost – společenské angažovanosti, se zaměřuje na dva indikátory, z nichž jeden je kompozitní. Prvním indikátorem je volební účast, což je v daném kulturním okruhu obecně uznávaný ukazatel pro to, jak jsou občané – a v některých případech i neobčané (v některých státech v komunálních volbách), ochotni podílet se na utváření společenské situace v zemi, regionu, či obci. Česká republika se umístila pod průměrem OECD. Druhým indikátorem pak je index angažovanost formálních stakeholderů při přípravě regulací. Tento kompozitní indikátor zahrnuje ukazatele jako konzultační metody, otevřenost a transparentnost procesů, a pětivazební mechanismy. V tomto indikátoru se Česká republika (ČR) řadí nad průměr OECD.

Občané české republiky podle výzkumu CVVM „Důvěra k vybraným institucím veřejného života“ nedůvěřují příliš ani „neziskovým organizacím“, tisku či parlamentu ale důvěřují armádě policii a prezidentovi. Z demokratických institucí mají nadpoloviční důvěru pouze obecní zastupitelstva, ale i ty předstihuje starosta. Z toho se dá soudit, že lidé v ČR důvěřují spíše autokratickým a silovým strukturám.

Podíváme-li se na některé práce z českého, ale i unijního výzkumu zaměřené na společenskou angažovanost a především dobrovolnictví, setkáme se s tím, že se zaměřují především na aktivity, které jsou nějakým způsobem formalizovány – zákon o dobrovolnické službě 198/2002 Sb. a činnost právnických osob spojovaných se zcela nevhodným a zastaralým termínem nevládní neziskové organizace (NNO).

1 OECD. Better life index. [Online.] Dostupné z: <http://www.oecdbetterlifeindex.org/countries/czech-republic/>.

Všezahrnující termín NNO totiž zahrnuje mnoho typů organizací, které bychom zařadili spíše do soukromého sektoru. Jsou to nadace, některé obecně prospěšné společnosti, instituty či lobbystické spolky, jejichž členství je virilní, tedy řídí se podle zúčastněných podnikatelských subjektů. Diskuse na toto téma je široká, a proto se nám zdá jako důležité nezahrnovat počty organizací s neziskovým statutem. Dnes se jeví jako vhodnější termín organizace občanské společnosti (civil society organizations – CSOs), který lépe vystihuje podstatu věci. Slovo občanský zde nemá tak negativní konotaci jako v případě občanské angažovanosti, protože zde jde o formálně ustavené organizace, které mohou zakládat pouze občané, ale na jejichž práci se mohou podílet všichni. Ještě neutrálnější je termín nestátní aktéři (non state actors – NSAs), který ovšem může zahrnovat i podnikatelský sektor.

Studie Z. Prouzové² ukazuje, že zatímco mezi lety 2005–2012 rostly počty NNO (jak si je definoval ČSÚ), v oblasti dobrovolnictví je zřetelný pokles, a to ve všech sledovaných ukazatelích.³ (Jako korekce růstu NNO je však třeba započítat živelný růst zapsaných spolků, dříve občanských sdružení, které jsou často neaktivní a neodhlašují se z registru.)

Proti studii Prouzové však stojí studie GHK pro Evropskou komisi. Tato zpráva se zaměřuje na dobrovolnictví akreditované v rámci zákona 198/2002 Sb., kde je dobrovolnická služba vymezena jako:

a) pomoc nezaměstnaným, osobám sociálně slabým, zdravotně postiženým, seniorům, příslušníkům národnostních menšin, imigrantům, osobám po výkonu trestu odnětí svobody, osobám drogově závislým, osobám trpícím domácím násilím, jakož i pomoc při péči o děti, mládež a rodiny v jejich volném čase,

b) pomoc při přírodních, ekologických nebo humanitárních katastrofách, při ochraně a zlepšování životního prostředí, při péči o zachování kulturního dědictví, při pořádání kulturních nebo sbírkových charitativních akcí pro osoby uvedené v písmenu a), nebo

c) pomoc při uskutečňování rozvojových programů a v rámci operací, projektů a programů mezinárodních organizací a institucí, včetně mezinárodních nevládních organizací.

Zahrnuje ovšem i počty dobrovolníků podle ČSÚ a uvádí obrovský nárůst dobrovolníků – z 840 067 v roce 2005 na 1 215 363 v roce 2007. Je to dáno zřejmě jinou metodologií, ale je zajímavé, jak se čísla liší.⁴ Data ze studie Prouzové se každopádně jeví jako mnohem relevantnější. Proto navrhuje jako nejvhodnější indikátor počty odpracovaných dobrovolnických hodin.

Z předchozího je zřejmé, že srovnání se zahraničím je v současnosti komplikované. Dostupné statistiky nám ovšem dávají jistou představu o objektivní situaci společenské angažovanosti v České republice. Velmi zjednodušeně můžeme říci, že lidé přesouvají své aktivity z veřejné angažovanosti – volby, dobrovolnictví, do sféry soukromé – vzájemná podpora uvnitř malých komunit. I s odečtem nefunkčních spolků je také patrný přesun od společenské angažovanosti na dobrovolné bázi k profesní činnosti.

d) Požadavky na sledování nových indikátorů

Naším základním požadavkem je, aby se ČR zapojila do šetření Time Use Survey.

² PROUZOVÁ, Z.; Data a fakta o neziskovém sektoru v ČR. Studie pro Koncepti politiky vlády vůči NNO do roku 2020 (verze k 1. 3. 2015).

³ PROUZOVÁ, Z. Data a fakta o neziskovém sektoru v ČR. [Studie pro Koncepti politiky vlády vůči NNO do roku 2020. Verze k 1. 3. 2015.] Str. 4 a 15.

⁴ EVROPSKÁ KOMISE (GHK). (2012) Study on Volunteering in the European Union; Country Report Czech Republic. [Studie pro Evropskou komisi.] Str. 3.

3.9 Indikátory kvality života v oblasti životního prostředí

a) Kvalita života z hlediska životního prostředí

Prostředí, ve kterém žijeme, je důležitou součástí kvality života. Čistý vzduch, voda ke koupání i zeleň ve městech, estetika ulic nebo krajiny a živá příroda kolem nás společně skládají velkou část našich prožitků. Nemalá část z nich se promítá také do fyzického nebo mentálního zdraví. Stav životního prostředí ovlivňuje kvalitu života podle 79 % respondentů z České republiky a jen pětina z nich si myslí, že na ni nemá vliv (Evropská komise, 2014).

Koncept environmentální kvality života však nelze přímo ztotožnit s tím, čemu se obvykle říká ochrana životního prostředí. Má to několik příčin. Striktně vzato by šlo rozlišovat mezi kvalitou života a environmentálním zdravím – patrně tak, že bychom rozdělili psychické (kvalita) a fyzické (medicína) mechanismy, kterými prostředí působí na organismus. Ale takové dělení by bylo zavádějící a zbytečné. Hranice mezi medicínským a psychologickým rozměrem jsou mlhavé. Kupříkladu výzkum v posledních letech zjišťuje, že pobyt v přírodě nebo zeleni zlepšuje mentální i fyzické zdraví. Lidé, kteří mají možnost trávit část svého času v přírodě nebo v zeleni, žijí déle a mají lepší náladu, více si pamatují a lépe spolupracují, děti jsou méně nepozorné. Je potom zeleň determinantou zdraví, nebo kvality života, jež se posléze promítá do zdraví? Problém přijatelně vyřešíme tím, že celé dilema prostě odstraníme. Environmentální determinanty zdraví můžeme explicitně zahrnout do kvality života.

I když je kvalita života součástí environmentální politiky, bývala tradičně spíše sekundární motivací starosti o životní prostředí. Někdy se oba rozměry setkávají: dobrou ilustrací je kvalita ovzduší. Někdy však mohou být v rozporu. Asi není příliš komplikované představit si indikátor udržitelnosti, jehož pozitivní trend bude korespondovat s klesající kvalitou života. V některých geografických kontextech se nedostatkovým přírodním zdrojem stává prostor. Přitom zábor pozemků ve prospěch sídel může vylepšovat kvalitu života (prostornější a levnější bydlení, větší zahrady, více parků, více služeb). Anebo vyšší příjem patrně přispívá ke kvalitě života; přitom spotřeba přírodních zdrojů (a jiných environmentálních statků) měřitelně roste s průměrným příjmem v populaci, přinejmenším do nějaké jeho úrovně.

Navíc v řadě případů je vztah udržitelnosti a kvality života možná pozitivní, nicméně nepřímý, komplikovaný, dlouhodobý a/nebo globalizovaný. Těžba nerostných surovin se asi promítá do kvality života statisíců lidí a materiálová spotřeba je určitě klíčovou determinantou objemu těžby. Lze však z velikosti materiálové spotřeby dovozovat cokoli rozumného o kvalitě života? Globální změny podnebí se už nyní patrně promítají – a dříve či později se promítnou významně – do kvality života. Ale můžeme emise skleníkových plynů (nebo výrobu energie z obnovitelných zdrojů) prohlásit za měřítko kvality života? Patrně nikoli.

Naopak velká část společnosti může za důležité považovat věci, které expertní komunita pomíjí jako marginální. Pro mnoho lidí mohou být důležitou součástí každodenní zkušenosti parametry veřejného prostoru nebo architektonické provedení budov. Estetiku místa není snadné měřit. Nemusí se také promítat do globální udržitelnosti společnosti. Ale to neznamená, že ji miliony lidí nevnímají jako významnou dimenzi kvality života.

b) 14 vybraných indikátorů pro oblast životního prostředí

Z výše uvedeného plyne, že kromě objektivních kritérií je důležité sledovat rovněž subjektivní percepce. Objektivní environmentální indikátory mohou vykazovat nějaký trend, ale neměří vnímání prostředí těmi, kdo v něm žijí. Subjektivní indikátory mohou naznačit rozpory mezi stavem a prožitkem a také měřit ty environmentální dimenze, jež možná jsou důležité, ale pro něž se jen obtížně dají konstruovat formální indikátory.

Tabulka 14 indikátorů pro oblast životního prostředí

Indikátor	Měřicí jednotka	Význam	Periodicita zveřejňování dat	Zdroj dat
Podíl obyvatel vystavených překročení imisního limitu pro ochranu lidského zdraví (bez přízemního ozonu) pro alespoň jednu uvedenou znečišťující látku	%	Jaká část české populace žije v místech, kde koncentrace zdraví škodlivých látek ve vzduchu překročila hygienické normy.	1 rok	ČHMÚ
Navýšení celkové roční úmrtnosti, ke které přispěla expozice suspendovaným částicím frakce PM10 (při odhadu 75% zastoupení frakce PM2,5), střední odhad pro ČR	počet osob	Kolik lidí navíc zemře kvůli znečištění mikročásticemi prachu v ovzduší.	1 rok	SZÚ
Jakost vody v tocích podle tříd znečištění (souhrn hodnocení ukazatelů BSK5, CHSKCr, N-NH4+, N-NO3, Pcelk)	km toků v každé třídě	Jaká část řek se nachází ve které ze tříd znečištění, kalkulovaných z pěti ukazatelů jakosti vody.	1 rok	VÚV TGM/ MŽP
Prameny překračující limity pro podzemní vodu minimálně v jednom ukazateli	%	Jaká část pramenů (nyní sledováno 184) ve státní monitorovací síti jakosti podzemních vod překračuje hygienické limity minimálně v jednom z 249 měřených ukazatelů pro pitnou vodu. (Indikátor také naznačuje, jaká je míra kontaminace venkovské krajiny.)	1 rok	ČHMÚ
Podíl populace, která má plochu zeleně („plochy veřejné zeleně s převážně rekreační funkcí jako zahrady, zoo, parky nebo suburbaní přírodní plochy, které jsou spravovány jako městské parky“) do 10 minut chůze od domova ve městech nad 50 000 obyvatel	%	Zda je ve městech dostatek veřejné zeleně a kolika lidem jsou zelené plochy rozumně dostupné.	pouze rok 2012, data pro města >50 000 obyv. (krajská a několik dalších)	DG Regio
Subjektivní indikátor „Do jaké míry jste spokojen(a) se zelení nebo s místy k relaxaci v okolí Vašeho bydliště?“ (0 – zcela nespokojen, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 – zcela spokojen a nedokážu posoudit)	podíly respondentů, kteří na škále uvádějí 1-3 (nespokojení), 8-10 (spokojení), a ostatních	Nakolik jsou lidé skutečně spokojeni s nabídkou zeleně ve svém městě či obci.	pouze rok 2013	Eurostat

Indikátor	Měřicí jednotka	Význam	Periodicita zveřejňování dat	Zdroj dat
Počet tropických dnů (>30° C) během roku (Výhledově: velikost populace exponované během roku počtům tropických dnů)	počet dnů, kdy počasí v Česku dosahuje tropických teplot (výhledově: počet lidí, kteří jsou v daném roce postiženi větším nebo menším počtem tropických dnů)	Nakolik je populace vystavena extrémnímu vedru, jež zvyšuje množství převážně srdečních problémů a snižuje ekonomickou výkonnost. Ukazuje měnící se teplotní poměry, které mají důležité konsekvence pro kvalitu života a se kterými se musí vypořádat adaptační opatření municipalit i státu.	lze sledovat ročně	Czech Globe podle dat ČHMÚ, popřípadě přímo ČHMÚ
Počet osob trpících vysokým rušením spánku (HSD) silniční dopravou kalkulovaný z ukazatele Ln	počet osob	Kolik lidí (a potažmo jaká část populace) v noci trpí vysokým rušením spánku vinou hluku ze silniční dopravy.	pouze 2012, lze sledovat v pětiletých cyklech	NRL pro komunální hluk
Početnost populací běžných druhů ptáků	% stavu z roku 1982	Popisuje, jak se v našem okolí proměňuje celkový počet ptáků běžných, obyčejných druhů. Naznačuje tak, jak se mění množství přírody, která naše bezprostřední okolí oživuje.	1 rok	Česká společnost ornitologická
Subjektivní indikátor „Jak hodnotíte okolí svého bydliště?“ (1 – velmi nepříjemné pro život, 2, 3, 4, 5, 6, 7 – velmi příjemné pro život)	% každé možnosti	Vyjadřuje, nakolik jsou lidé podle svých slov spokojeni s kvalitou veřejného prostoru.		Nesbírá se
Subjektivní indikátor „Jak hodnotíte stav přírody v České republice?“ (7 – naprosto zdravá, 6, 5, 4, 3, 2, 1 – naprosto poškozená)	% každé možnosti	Naznačuje, jak lidé vnímají kvalitu přírodního prostředí v otevřené krajině (tj. lesů, půdy nebo biodiverzity spíše než veřejného prostoru v sídlech).		Nesbírá se
Sebehodnocení „Kolik času trávíte během typického týdne podle svého odhadu venku?“ (... hodin, ... minut) „z toho: Kolik času trávíte během typického týdne podle svého odhadu ve volné přírodě (les, louka, lesopark)?“ (... hodin, ... minut)	průměrný údaj za každou otázku	Zhruba ukáže, kolik svého času lidé stráví venku, respektive v otevřené krajině.		Nesbírá se

Indikátor	Měřicí jednotka	Význam	Periodicita zveřejňování dat	Zdroj dat
Sebehodnocení „Kolik času stráví během typického týdne podle Vašeho odhadu Vaše dítě/děti venku?“ (... hodin, ... minut, Nemám dítě/děti mladší 18 let. Za každé z Vašich dětí odpovězte prosím zvlášť a uveďte prosím jejich věk.) „z toho: Kolik času tráví Vaše dítě/děti během typického týdne podle Vašeho odhadu ve volné přírodě (les, louka, lesopark)?“ (... hodin, ... minut, Nemám dítě/děti mladší 18 let. Za každé z Vašich dětí odpovězte prosím zvlášť a uveďte jejich věk.)	průměrný údaj za každou otázku	Zhruba ukáže, kolik času děti tráví venku, respektive v otevřené krajině.		Nesbírá se
Subjektivní indikátor „Vyvolává, či nevyvolává ve vás vývoj životního prostředí obavy do budoucna?“ (1 – rozhodně ne, 2 – ne, 3 – spíše ne, 4 – tak ani tak, 5 – spíše ano, 6 – ano, 7 – rozhodně ano)	% každé možnosti	Vyjadřuje, nakolik populace vnímá environmentální trendy jako subjektivní hrozbu, a tudíž nakolik se perzistentní obavy z nich promítají do kvality života.		Nesbírá se

Proto existující mezinárodní sady indikátorů kvality života (OECD, Eurostat) většinou kombinují objektivní a subjektivní indikátory. Vybraná sada indikátorů pro Českou republiku toto respektuje a navíc obsahuje i návrhy na sledování dalších, nových indikátorů. Pro hodnocení kvality života v oblasti životního prostředí v České republice navrhujeme sledovat celkem 14 indikátorů. Bližší informace o jednotlivých indikátorech jsou uvedeny v tabulce.

Pro hodnocení vztahu životního prostředí a kvality života expertní skupina doporučuje podrobnější zkoumání tří specifických skupin obyvatel v případových studiích. Jedná se hlavně o děti a seniory (zejména starší věkové skupiny mezi nimi). Rovněž navrhujeme identifikovat nejpostiženější skupiny obyvatel u subjektivních indikátorů (tedy ty, které budou mít vysoký výskyt ve spodních dvou decilech výsledků). Tyto skupiny mohou být některým environmentálním rizikům vystaveny v jiné nebo horší formě než ostatní a mohou se s nimi i obtížněji vyrovnávat.

c) Charakteristické výsledky pro Českou republiku

Překračování imisních limitů: Desítky procent Čechů a Češek (55,7 % v roce 2016) žijí v místech, kde koncentrace některých látek – zejména mikročástic prachu – v ovzduší překračuje hygienické normy. Smog obtěžuje každodenní život a především způsobuje vážné zdravotní problémy, zejména kardiovaskulární choroby, choroby dýchacího traktu či genetické poruchy. V průměrných denních koncentracích PM10 se Česko nachází kolem pátého místa v Evropské unii (EEA, 2016).

Indikátory kvality života 9. Životní prostředí

Úmrtnost na následky smogu: Na znečištění mikročásticemi prachu připadá několik procent celkové mortality v Česku, tj. umírá na něj několik tisíc lidí ročně (4 300 osob v roce 2016). Nejčastější bezprostřední příčinou smrti bývají kardiovaskulární choroby. Česká republika patří (podle podobných dat reportovaných EEA) v EU do skupiny států s výrazně nadprůměrnou úmrtností na znečištění ovzduší, kterou vykazují téměř všechny postkomunistické země, Itálie a Řecko. V této skupině je však mezi státy s nejnižšími hodnotami.

Jakost vody v řekách: Jakost vody ve vodním toku je důležitá pro rekreační využití řeky samotné (koupání, rybaření) i jejího okolí (nakolik je prostředí říčního břehu příjemné k pobytu). Na kvalitě vody v tocích se podepisuje znečištění i morfologie koryta (která má rozhodující vliv na samočistící schopnost toku). Indikátor nelze přímo porovnat s jinými státy.

Pitná voda v pramenech: Kontaminace vody v pramenech různými polutanty způsobuje, že zdroj, který jsou lidé zvyklí běžně používat k získávání pitné vody ve volné krajině, nesplňuje hygienické normy. Chybí ekvivalentní průběžná data pro velmi malé vodní toky zejména v lesích, které mohou někdy plnit stejnou funkci (poslední ze dvou kampaní měření organizovaná ČGS proběhla před zhruba 10 lety); nicméně čistota vody v pramenech může naznačovat také stav těchto toků. Indikátor nelze přímo porovnat s jinými státy.

Zeleň ve městech: Dostupnost veřejné zeleně ve městech je důležitým rozměrem kvality života pro urbánní populaci. Analýza dat přitom ukazuje, že podíl zeleně na ploše města je v tomto kontextu prakticky irrelevantní. Česká města obecně patří v Evropě k těm, jež vykazují lepší výsledky. Mají také poměrně vysoký medián rozlohy zelených ploch. Praha speciálně s 98% dostupností patří v tomto indikátoru mezi nejlepší evropská velká města.

Spokojenost se zelení: Rozsah a dostupnost zeleně ještě nemusí nezbytně vypovídat o tom, nakolik je skutečně vhodná pro každodenní rekreaci. Zelené plochy mohou mít nevhodnou parkovou úpravu, nedostatečný či poškozený mobiliář nebo mohou být znečištěné. Navržený indikátor subjektivní spokojenosti se zelení v okolí bydliště sledoval jednorázově průzkum Eurostatu v roce 2013. Česko v něm vykazovalo nadprůměrnou hodnotu ve srovnání s EU-28 (19,5 % málo spokojených oproti 22,4 % v EU).

Tropické vlny: Četnost tropických dnů naznačuje, nakolik je česká populace postižena extrémními výkyvy počasí, které vyžadují adaptační opatření v municipální i státní politice. V posledních dvaceti letech narůstá výrazně množství tropických dnů i horkých vln. Oproti 60. letům je nyní výskyt horkých vln dvojnásobný. Rekordní byl rok 2015, kdy se vyskytovalo více než 35 tropických dnů. Výskyt několika tropických dnů je běžný každý rok. V minulosti nebylo běžné, že by se každý rok horké vlny vyskytovaly. To se změnilo zhruba v posledních 20 letech, kde se v nejvíce ohrožených místech (jižní Morava, Polabí, velká města) pravidelně opakují skoro každý rok.

Hluk: Zátěž hlukem snižuje komfort a zároveň zvyšuje četnost zdravotních problémů. Navržený indikátor naznačuje velikost populace postižené extrémním hlukem, který tvoří víceméně konstantu v jejím životě. Prozatím nejsou k dispozici data, jež by umožňovala přímé srovnání s jinými evropskými státy; je však pravděpodobné, že po změně legislativy budou pravidelně měřena a reportována. Podle jednorázového průzkumu z roku 2012 z 958 643 lidí vystavených hluku ze silniční dopravy trpělo vysokým rušením spánku 64 899.

Běžné druhy ptáků: Živá příroda je důležitou kulisou prožívání prostředí, která se promítá do kvality každodenního života. Indikátor běžných druhů ptáků přináší prakticky jediná (a přitom poměrně vhodná) data pro měření kvantity a dostupnosti živé přírody. České trendy se příliš nevykají situaci v ostatních zemích Evropské unie. V porovnání s rokem 1982 byl v Česku v roce 2016 celkový počet běžných druhů ptáků nižší o 5 %, přičemž počet ptáků zemědělské krajiny se snížil o 36 % a počet lesních ptáků poklesl o 15 %.

Subjektivní percepce okolí svého bydliště: Konvenční environmentální indikátory reflektují snadno měřitelné rozměry kvality životního prostředí. Pro každodenní zkušenost mohou být však důležité také nuance ve struktuře a kvalitě veřejného prostoru, jež jimi nelze sledovat a které je těžké identifikovat. K tomu patrně nezbývá lepší řešení než dotazování na subjektivní percepce. Jistou komplikací je, že takto konstruovaný indikátor nemůže postihnout, jaké kvality se do vnímání promítají – může jím být víceméně cokoli od architektury po pohozené odpadky. Navrhuje se použít nově konstruovaný indikátor. Nicméně v podobném indikátoru sledovaném pravidelně Eurostatem vykazuje Česko mírně nadprůměrné hodnoty (17,8 % málo spokojených oproti 19,2 % v EU-28).

Subjektivní percepce stavu přírody: Důležitým prvkem kvality života je otevřená krajina. Lidé ji používají k rekreaci a krajina je také součástí estetického zážitku. Podobně jako v případě veřejného prostoru v bezprostředním okolí bydliště je obtížné rozpoznat, jaké rozměry se více nebo méně projevují na kvalitě života. Navíc estetickou kvalitu krajinného rázu je notoricky obtížné měřit. Proto také v tomto případě je navržen subjektivní indikátor, který naznačí míru spokojenosti.

Čas strávený venku: Klinická data soustavně a robustně ukazují, že čas strávený venku – a zejména na zelených plochách – pozitivně přispívá k mentálnímu i fyzickému zdraví. Kvantita času stráveného venku rovněž naznačuje bariéry, kterým jednotlivci nebo domácnosti čelí. Pro Česko jsou k dispozici pouze výsledky z jednorázového výzkumu v roce 2016. Systematická srovnávací data pro státy EU rovněž chybí.

Obavy: Kvalitu života determinuje nejen objektivní realita životního prostředí a zkušenost jeho různých rozměrů, ale rovněž privátní, třeba i naprosto iracionální impresie. Environmentální diskurs se z velké části odehrává kolem tématu negativních trendů. Proto se může projevit v obavách z budoucnosti. Různá zkoumání v sociálních vědách sledují tento fenomén; přímé porovnání takto konstruovaného indikátoru pro více zemí však chybí.

d) Požadavky na sledování nových indikátorů

Expertní skupina navrhuje sledování následujících nových indikátorů:

- Podíl populace, která má plochu zeleně („plochy veřejné zeleně s převážně rekreační funkcí jako zahrady, zoo, parky nebo suburbánní přírodní plochy, které jsou spravovány jako městské parky“) do 10 minut chůze od domova ve městech nad 50 000 obyvatel
- Subjektivní indikátor „Do jaké míry jste spokojen(a) se zelení nebo s místy k relaxaci v okolí Vašeho bydliště?“
- Počet tropických dnů v roce, resp. populace vystavená různým počtům tropických dnů
- Subjektivní indikátor „Jak hodnotíte okolí svého bydliště?“
- Subjektivní indikátor „Jak hodnotíte stav přírody v České republice?“
- Sebehodnocení „Kolik času trávíte/tráví vaše děti během typického týdne podle svého odhadu venku/z toho ve volné přírodě?“
- Subjektivní indikátor „Vyvolává, či nevyvolává ve vás vývoj životního prostředí obavy do budoucna?“

Podrobnější informace o těchto navrhovaných nových indikátorech jsou uvedeny v tabulce vybraných indikátorů pro oblast životního prostředí.

3.10 Indikátory kvality života v oblasti bezpečnosti

a) Kvalita života z hlediska bezpečnosti

V obecné rovině lze bezpečnost definovat jako:

- stav vnímání subjektu o existenci něčeho, co ovlivňuje to, co je pro subjekt cenné;
- stav, ve kterém se individua, skupiny a státy necítí ohrožené vážnými hrozbami, popř. se před nimi považují za účinně chráněné a svoji budoucnost mohou vytvářet podle vlastních představ. Stupeň bezpečnosti, popř. ohrožení závisí dalekosáhle na subjektivních pocitech, historických zkušenostech, pojetí sebe sama a poměru k okolnímu prostředí;
- stav, kdy jsou na nejnižší možnou míru eliminovány hrozby pro objekt a jeho zájmy. Tím objektem (referenčním objektem bezpečnosti) může být stát, mezinárodní organizace, mezinárodní systém, sociální skupina (národ, národnostní menšina, ženy, jednotlivci).

Z výše uvedených definic pak lze bezpečnost typologicky rozdělovat na:

- bezpečnost objektivní nebo subjektivní,
- bezpečnost vnitřní nebo vnější,
- bezpečnost individuální nebo skupinovou,
- bezpečnost abstraktní nebo konkrétní,
- bezpečnost potenciální nebo aktivní,
- bezpečnost statickou nebo dynamickou.

Bezpečnost je tak společenskou kategorií, která se týká téměř bez výhrad každého jednotlivce a celých společenství, jakož i společnosti jako celku. Bezpečnost transformovaná do osobnosti jedince se jeví jako pocitování určité míry bezpečnosti. Právě stav pocitované míry bezpečnosti se vědomě i podvědomě, více či méně promítá do lidské každodennosti. Je proto mimo jakoukoliv pochybnost, že pocit míry bezpečnosti nás ovlivňuje v osobním, soukromém životě, jakož i v pracovních či jiných společenských činnostech. Bezpečnost je výsledkem vnímání reality subjektem, včetně vnímání sebe sama v této realitě. Bezpečnost může být vnitřní, vojenská, technologická, ekonomická, surovinová, energetická, environmentální, informační, kybernetická, jaderná, požární, dopravní, genetická atd.

Začátek 21. století lze mimo jiné definovat jako období dramatického vývoje a změn týkajících se společenského klimatu na celém světě, zejména ve spojitosti s výskytem nových bezpečnostních hrozeb. Ty jsou spojeny především s hrozbou teroristických útoků, potřebou připravovat se a řešit události, které by mohly mít za následek masivní porušení zákonnosti uvnitř země, či dokonce ohrožení bezpečnostního prostředí v nadnárodních subjektech a institucích. Tyto události však nemusí souviset pouze s teroristickými útoky, ale např. s rozvojem používání sofistikovaných metod a nástrojů v informační kriminalitě, s rozmachem organizovaného zločinu, obchodu s lidmi či hospodářské kriminality (týkající se především legalizace výnosů z trestné činnosti, daňové kriminality, financování aktivit teroristických organizací), negativním vlivem korupčního prostředí, radikalizací extremistických skupin a hnutí, islamofobií, velkými migračními vlnami, ale také potřebou řešit nedostatečné dodávky, či dokonce úplné přerušení dodávek zdrojů energie či narušení ekonomické bezpečnosti státu.

V důsledku globálních klimatických změn se častěji objevují hrozby v podobě rozsáhlých živelních pohrom, jako jsou povodně nebo sněhové kalamity. Naopak dlouhotrvající sucho, kromě rizika nedostatku pitné i užitkové vody a vlivu na její kvalitu, zvyšuje pravděpodobnost rizika vzniku rozsáhlých lesních požárů, a to zejména v kombinaci s vichřicemi. Četnost a rozsah účinků živelních pohrom, především povodní, v posledním období svědčí o tom, že riziko jejich vzniku se zvyšuje. Přes důslednější preventivní a ochranná opatření představují nadále hrozbu průmyslové havárie ve stacionárních objektech a zařízeních, ve kterých je nakládáno s nebezpečnými chemickými látkami, přípravky nebo odpady. Vstup stále nových přepravek do dopravních sítí, včetně leteckých, zvyšuje pravděpodobnost nehod při přepravě osob i materiálu.

Základním cílem řízení každého státu je zajistit ochranu životů, zdraví a bezpečí lidí, existenci a rozvoj státu. Postupem doby byla pochopena role technologií a infrastruktur pro zajištění ochrany životů, zdraví a bezpečí lidí, majetku a veřejného blaha. Je si třeba uvědomit, že zdravá populace potřebuje ke svému uspokojivému rozvoji více než jen nezavadné jídlo a pití, je závislá na pocitu bezpečí a veřejného blaha, a proto jsou tyto aspekty stále více zdůrazňovány a jsou hledány nástroje a prostředky na jejich zajištění.

Bezpečnost v komplexním pojetí je dnes chápána jako soubor opatření pro ochranu a rozvoj chráněných zájmů, který vytváří základnu pro veškerý rozvoj. Bezpečnost nelze jednoduše kvantifikovat, a proto se hledají její míry i míry jejího trendu v čase. Z pohledu udržitelného rozvoje je podstatné, zda bezpečnost v čase roste či klesá, zda ve stanovených časových úsecích je dosahováno plánované úrovně bezpečnosti a zda aplikovaná opatření vedou skutečně ke zvýšení bezpečnosti. Mezi základní potřeby každé lidské bytosti tak patří zajištění své vlastní bezpečnosti a bezpečnosti svých blízkých.

Cílem indikátorů kvality života v oblasti bezpečnosti je tedy srozumitelně a na vhodné hranici obecnosti charakterizovat stav bezpečnosti na sledovaném úseku, a to jak na základě objektivních indikátorů, tak na základě subjektivních indikátorů. Vzhledem k současnému stavu bezpečnosti ve světě řídící a rozhodovací sféru nezajímá absolutní hodnota bezpečnosti (tu přenechává výzkumné základně), ale priority, které musí uplatňovat, aby nenastal takový stav, který by ohrozil další rozvoj lidské populace.

b) 14 vybraných indikátorů pro oblast bezpečnosti

S ohledem na věcné zaměření předložené zprávy jsou na **indikátory kvality** života v oblasti bezpečnosti **kladeny následující nároky**:

- možnost mezinárodního srovnání v klíčových oblastech a zároveň možnost detailního srovnání jednotlivých regionů ČR;
- členění dat dle různých hledisek (např. dle pohlaví, věku);
- dostupnost dlouhodobých časových řad;
- využívat v maximální míře stávající indikátory, v případě potřeby přistoupit k vytvoření indikátorů nových;
- využívat v určité míře indikátory subjektivního vnímání bezpečnosti a bezpečnostních hrozeb obyvateli České republiky, umožňující také srovnání jednotlivých regionů ČR.

Celkový počet navržených indikátorů je 14. Z toho 10 navržených indikátorů je objektivních. Objektivní indikátory vycházejí z mezinárodních databází, jsou mezinárodně srovnatelné a poskytují data s roční periodicitou. Hlavním přínosem těchto indikátorů je sledování relevantních vývojových trendů v dlouhodobé časové řadě pro Českou republiku a další, zejména evropské země. Zároveň tyto indikátory umožňují detailní srovnání jednotlivých regionů ČR. Vycházejí z databází vytvářených na úrovni ČR odpovědnými ministerstvy, popř. jinými ústředními správními úřady. **Další 4 navržené indikátory jsou subjektivní.** Subjektivní indikátory vycházejí z průzkumů veřejného mínění zaměřených na vnímání bezpečnosti a bezpečnostních hrozeb obyvateli České republiky. Tyto průzkumy by měly být prováděny s roční periodicitou buď odpovědnými ministerstvy, popř. jinými ústředními správními úřady, nebo renomovanými agenturami pro průzkum veřejného mínění. Hlavním přínosem subjektivních indikátorů je vyšší flexibilita a reflexe názorů a požadavků obyvatel v oblasti bezpečnosti, včetně měření kvality života v oblasti bezpečnosti v jednotlivých regionech ČR.

Tabulka 14 indikátorů pro oblast bezpečnosti

Č.	Indikátor	Měřicí jednotka	Definice	Periodicita zveřejňování dat	Zdroj dat
1.	Výdaje na obranu	mil. EUR, EUR na obyvatele, % HDP	Udává celkové vládní výdaje na sektor obrany.	roční	Eurostat, MF ČR, MO ČR
2.	Výdaje na veřejný pořádek a bezpečnost	mil. EUR, EUR na obyvatele, % HDP	Udává celkové vládní výdaje na veřejný pořádek a bezpečnost.	roční	Eurostat, MF ČR, MV ČR
3.	Zaznamenané trestné činy	počet případů na 100 000 obyvatel	Udává počet úmyslných zabití, počet útoků/napadení, počet únosů, počet sexuálních napadení.	roční	Eurostat, MS ČR
4.	Kriminalita násilná a majetková	počet zjištěných činů, počet objasněných činů, škody v tis. Kč; pro: vraždy, násilné činy, mravnostní činy, krádeže vloupáním, krádeže prosté, majetkové činy, ostatní kriminální činy	Jedná se o vybrané ukazatele obecné kriminality, zejména násilné a majetkové kriminality. Detailní členění je možné vykazovat v souladu se statistickými výkazy a postupy PČR.	roční	MV ČR, PČR
5.	Vězněné osoby	počet na 100 000 obyvatel	Informace o počtu vězněných osob ve věznicích na území České republiky.	roční	Eurostat, MS ČR
6.	Požáry	počet požárů, způsobená škoda v Kč, uchráněná hodnota v Kč, počet usmrcených osob, počet zraněných osob	Informace o počtu požárů, způsobené škodě na životech, zdraví a majetku a o uchráněných hodnotách. Jedná se o vybrané ukazatele, detailní členění je možné v souladu se statistickými výkazy a postupy HZS ČR.	roční	MV ČR, HZS ČR
7.	Nehodovost silniční dopravy	počet nehod, počet usmrcených osob, počet těžce zraněných osob, počet lehce zraněných osob	Nehody a ztráty na životech a újmy na zdraví obyvatelstva v důsledku havárií na pozemních komunikacích. Jedná se o vybrané ukazatele v souladu se statistickými výkazy a postupy PČR.	roční	MV ČR, PČR
8.	Teroristické útoky	počet teroristických útoků, počet zmařených teroristických útoků, počet obětí teroristických útoků	Jedná se o nově navržený indikátor, resp. rozšíření ukazatele „Trestné činy proti republice, cizímu státu a mezinárodní organizaci“.	roční	MV ČR, MS ČR, zpravodajské služby
9.	Projevy extremismu	počet zjištěných skutků, počet objasněných skutků, počet pachatelů	Jedná se o trestnou činnost s extremistickým podtextem. Jedná se o vybrané ukazatele vycházející z analýz MV ČR.	roční	MV ČR

Č.	Indikátor	Měřicí jednotka	Definice	Periodicita zveřejňování dat	Zdroj dat
10.	Kybernetické útoky	počet kybernetických bezpečnostních incidentů	Pod označením „Kybernetický útok“ je pro potřeby vymezení indikátoru myšlen kybernetický bezpečnostní incident. Kybernetickým bezpečnostním incidentem je narušení bezpečnosti informací v informačních systémech nebo narušení bezpečnosti služeb nebo bezpečnosti a integrity sítí elektronických komunikací v důsledku kybernetické bezpečnostní události.	roční	NBÚ (Národní centrum kybernetické bezpečnosti)
11.	Pocit bezpečí v České republice celkově	skóre na škále, podíly odpovědí	Subjektivní indikátor dle průzkumu veřejného mínění zaměřeného na vnímání bezpečnosti a bezpečnostních hrozeb obyvateli ČR.	roční	MV ČR, CVVM
12.	Pocit bezpečí v místě bydliště	skóre na škále, podíly odpovědí	Subjektivní indikátor dle průzkumu veřejného mínění zaměřeného na vnímání bezpečnosti a bezpečnostních hrozeb obyvateli ČR.	roční	MV ČR, CVVM
13.	Reálnost hrozeb pro Českou republiku	skóre na škále, podíly odpovědí	Subjektivní indikátor dle průzkumu veřejného mínění zaměřeného na vnímání bezpečnosti a bezpečnostních hrozeb obyvateli ČR.	roční	MV ČR, CVVM
14.	Adaptabilita na možné hrozby	skóre na škále, podíly odpovědí	Subjektivní indikátor dle průzkumu veřejného mínění zaměřeného na vnímání bezpečnosti a bezpečnostních hrozeb obyvateli ČR.	roční	MV ČR, CVVM

c) Charakteristické výsledky pro Českou republiku

Výdaje na obranu v poměru k HDP se v České republice dlouhodobě pohybují hluboko pod úrovní 2 % HDP, které by měly dosahovat členské státy NATO, a také pod průměrem EU. V roce 2015 výdaje na obranu v České republice dosahovaly 0,9 % HDP.

Výdaje na veřejný pořádek a bezpečnost v poměru k HDP jsou v České republice dlouhodobě vyšší, než je průměr EU. V roce 2015 činily v České republice 1,6 % HDP.

Zaznamenané trestné činy, vyjádřené jako procentní podíl na celkové populaci, se v České republice dlouhodobě pohybují kolem průměru EU. V roce 2015 představovaly v České republice 12 %, zatímco průměr EU činil 13,6 %.

Podíl **násilné kriminality** na celkové kriminalitě v České republice nedosahuje ani 6 %. Přesto může být vliv páchaného násilí na kvalitu života a pocit bezpečí daleko významnější než u jiných druhů trestné činnosti. I to je jeden z důvodů, proč je důležité tuto kategorii sledovat. **Majetková kriminalita** pak tvoří značnou část celkové kriminality v České republice, v některých okresech až 75 %.

Počet **vězněných osob** na 100 000 obyvatel je v České republice dlouhodobě téměř dvojnásobný v porovnání s průměrem EU. Přitom zaznamenané trestné činy, vyjádřené jako procentní podíl na celkové populaci, se v České republice dlouhodobě pohybují kolem průměru EU. Neexistuje tedy jasná korelace mezi počtem vězněných osob a mírou kriminality. Tato problematika a její širší souvislosti by měly být předmětem detailnějších analýz.

V letech 1996-2016 byl patrný trend pozvolného poklesu **počtu požárů** v České republice, avšak počet usmrcených a zraněných osob při požárech stagnoval, nebo dokonce narůstal, a zvyšovaly se rovněž škody způsobené požáry.

Česká republika vykazuje dlouhodobý trend poklesu **počtu osob usmrcených při silničních dopravních nehodách**. Zatímco v roce 2007 bylo v České republice při silničních dopravních nehodách usmrceno 1221 osob, v roce 2014 to bylo 688 osob. Podobnou hodnotu vykazují i jiné členské státy EU s přibližně stejným počtem obyvatel jako Česká republika (Belgie 727, Portugalsko 638 a Maďarsko 626 v roce 2014).

Pokud jde o **kybernetické útoky**, v roce 2015 tvořilo největší část incidentů v České republice narušení informační bezpečnosti (45 %), za ním následoval škodlivý obsah (21 %). Celkový počet kybernetických útoků se v České republice dlouhodobě zvyšuje.

Průzkumy veřejného mínění zaměřené na vnímání bezpečnosti a bezpečnostních hrozeb obyvateli ČR dlouhodobě provádí **Centrum pro výzkum veřejného mínění (CVVM)**. Periodicita těchto průzkumů je 1-2 roky. Podle průzkumu provedeného CVVM v prosinci 2017 má **pocit bezpečí v České republice** 86 % dotázaných, z toho 65 % odpovědělo „spíše ano“ a 21 % „rozhodně ano“. Oproti předcházejícímu šetření CVVM z prosince 2015 došlo k nárůstu podílu odpovědí „rozhodně ano“ o 10 procentních bodů, podíl odpovědí „spíše ano“ zůstal stejný. Od roku 2002 do roku 2017 vzrostl podíl dotázaných, kteří mají pocit bezpečí v České republice, téměř na dvojnásobek, konkrétně ze 45 % na 86 %.

Pocit bezpečí v místě bydliště má podle průzkumu CVVM z prosince 2017 v ČR 88 % dotázaných, z toho 49 % odpovědělo „spíše ano“ a 39 % „rozhodně ano“. Podíl kladných odpovědí je tedy mírně vyšší a výrazněji posunutý k variantě „rozhodně ano“ než v případě hodnocení pocitu bezpečí v České republice celkově.

Podle průzkumu CVVM z prosince 2017 jako **velkou hrozbu** vnímají téměř dvě třetiny dotázaných teroristické skupiny či jednotlivce, více než polovina dotázaných uprchlíky, mezinárodní organizovaný zločin a radikální náboženská hnutí, kolem třiceti procent dotázaných války, epidemie, přírodní katastrofy, surovinové krize a světovou ekonomickou krizi a přibližně čtvrtina dotázaných levicové či pravicové extrémisty, cizí zpravodajské služby a cizince žijící u nás.

d) Požadavky na sledování nových indikátorů

V oblasti bezpečnosti navrhujeme úpravy sledování nebo nové sledování těchto indikátorů:

- Teroristické útoky (počet teroristických útoků, počet zmařených teroristických útoků, počet obětí teroristických útoků) – nově navržený indikátor, resp. rozšíření ukazatele „Trestné činy proti republice, cizímu státu a mezinárodní organizací“ (zdroje: MV ČR, MS ČR, zpravodajské služby);
- Pocit bezpečí v České republice celkově – subjektivní indikátor vycházející z již prováděných průzkumů CVVM, nově navrhována roční periodicita sledování indikátoru;
- Pocit bezpečí v místě bydliště – subjektivní indikátor vycházející z již prováděných průzkumů CVVM, nově navrhována roční periodicita sledování indikátoru;
- Reálnost hrozeb pro Českou republiku – subjektivní indikátor vycházející z již prováděných průzkumů CVVM, nově navrhována roční periodicita sledování indikátoru;
- Adaptabilita na možné hrozby – nově navržený subjektivní indikátor, který je možné zařadit do již prováděných průzkumů CVVM nebo do průzkumů prováděných odpovědnými ministerstvy, popř. jinými ústředními správními úřady; navrhována roční periodicita sledování indikátoru.

3.11 Indikátory kvality života v oblasti osobní pohody (subjective well-being)

a) Osobní pohoda

S pojmem **osobní pohoda** se setkáváme od konce 50. let 20. století, když začal být užíván jako užitečný **indikátor kvality života** (Keyes, Schmotkin, & Ryff, 2002). Rané práce v oboru především poukázaly na to, že **ačkoliv lidé žijí v objektivně definovaných životních podmínkách, je to jejich subjektivní vnímání světa, které určuje, jak se budou chovat, jak budou prožívat životní události a jak budou reagovat na životní výzvy.**

V průběhu 20. století byla vytvořena řada teoretických koncepcí osobní pohody, z nichž zejména dvě získaly mezi badateli významnou pozici – subjektivní pohoda (subjective well-being; Diener, 1984) a psychologická pohoda (psychological well-being; Ryff, 1989). **Subjektivní pohoda**, označovaná též jako hédonická, zahrnuje **vysokou úroveň prožívaných pozitivních emocí, nízkou úroveň prožívaných negativních emocí a kognitivní hodnocení vlastního života jako celku – životní spokojenost** (Diener, 1984). **Psychologická pohoda**, označovaná též jako eudaimonická, je považována za **výsledek uskutečňování pozitivních životních snah**, jako je dosažení nezávislosti, sebezpětí, harmonických vztahů s druhými, vlády nad prostředím, v němž člověk žije, životního cíle a osobního růstu (Ryff, 1989). Hédonická a eudaimonická osobní pohoda představují samostatné konceptuální konstrukty, které jsou však vzájemně inter-korelované a jsou proto pojímány jako vzájemně se doplňující.

Tímto způsobem se k oběma konceptům osobní pohody přistupuje i v materiálech OECD: ačkoliv je zde jako zastřešující používán termín subjektivní pohoda (subjective well-being), který je odvozen pouze z jednoho výzkumného proudu, je u něj rozlišována jak komponenta hedonická (souhrn pozitivních a negativních emocí a životní spokojenost), tak eudaimonická (zejména smysl a cíl života). V případných mezinárodních srovnáních proto doporučuji používat anglický termín subjective well-being, i když není podle mého názoru věcně správný.

b) Indikátory kvality života pro oblast osobní pohody

Měřitelnými složkami (indikátory) osobní pohody jsou životní spokojenost (kognitivní aspekt), objem pozitivních a negativních emocí (emoční aspekt) a eudaimonická pohoda (aspekt smysluplnosti života). Pro měření jednotlivých složek osobní pohody byla vytvořena řada metod, u nichž byla prokázána dostatečná reliabilita i validita. V rozsáhlém výzkumu mohou být jednotlivé aspekty subjektivní pohody měřeny pouze jednou položkou. Pro zjišťování životní spokojenosti je vhodný tzv. Cantrilův žebřík, případně lze použít položku „Jak jste spokojený/á se svým životem jako celkem?“ Emoční aspekt subjektivní pohody lze podobně zjistit dvěma položkami – na pozitivní emoce a na negativní emoce („Nakolik šťastný/á jste se včera cítil/a?“ „Nakolik zneklidněný/á nebo naplněný/á obavami jste se včera cítil/a?“). Eudaimonický aspekt subjektivní pohody lze zjistit položkou „Nakolik máte pocit, že to, co děláte ve svém životě, má cenu?“

Tabulka indikátorů pro oblast osobní pohody

Číslo	Indikátor	Měřicí jednotka	Definice	Periodicita zveřejňování dat	Zdroj dat
1	Životní spokojenost	Průměr na škále	Kognitivní hodnocení vlastního života jako celku.	2 roky	European Social Survey
2	Prožívané emoce	Průměr na škále	Celkový souhrn pozitivních a negativních emocí.		
3	Eudaimonická pohoda	Průměr na škále	Subjektivně pocíťovaný výsledek uskutečňování pozitivních životních snah, typicky životní smysluplnost.		

Číslo	Indikátor	Měřicí jednotka	Definice	Periodicita zveřejňování dat	Zdroj dat
4	Osobnostní rysy	Průměr na škále	Relativně stabilní vlastnosti osobnosti, které vyjadřují tendence chovat se a prožívat určitým způsobem.		

c) Charakteristické výsledky pro Českou republiku

V České republice nebyl dosud proveden žádný výzkum, který by sledoval tak široké spektrum indikátorů, jak je plánováno v tomto projektu, a současně všechny aspekty osobní pohody (životní spokojenost, emoce a životní smysluplnost) u reprezentativního národního souboru. Nelze tudíž mluvit o „charakteristických výsledcích“ pro Českou republiku. Dosud provedené výzkumy se týkaly převážně psychologických, případně psychosociálních souvislostí osobní pohody, resp. jejích dílčích složek, i když vždy byly zjišťovány i základní demografické proměnné (věk, pohlaví, dosažené vzdělání apod.). Většina studií byla provedena s nereprezentativními soubory (středoškolský nebo vysokoškolský studenti, dospělí ve středním věku), případně se specifickými skupinami populace (onkologičtí pacienti, nezaměstnaní). Výjimku představují data z European Social Survey (ESS), která za roky 2010 a 2012 zpracovala Dana Hamplová (2015) v monografii věnované problematice štěstí a životní spokojenosti ve vztahu k rodině, práci a sociálním vztahům. V roce 2018 vyjde v nakladatelství Academia kniha „Jak se žije Čechům v současné Evropě“, která zpracovává i data ESS z roku 2014. V rámci ESS je ovšem sledován pouze kognitivní aspekt osobní pohody, životní spokojenost.

d) Požadavky na sledování nových indikátorů

Dosavadním výzkumem bylo dostatečně prokázáno, že úroveň osobní pohody významně souvisí s osobnostními charakteristikami, zejména s temperamentovými, biologicky podmíněnými rysy osobnosti. Úroveň osobní pohody může být tedy ve větší míře podmíněna osobnostními rysy než objektivními životními okolnostmi. Je proto vhodné kontrolovat vliv osobnostních rysů na osobní pohodu.

Literatura

DIENER, E. (1984). Subjective well-being. Psychological Bulletin, 95, 542-575.

HAMPLOVÁ, D. (2015). Proč potřebujeme rodinu, práci a přátele. Štěstí ze sociologické perspektivy. Praha: Fortuna Libri.

KEYES, C. L. M.; SHMOTKIN, D., & RYFF, C. D. (2002). Optimizing well-being: the empirical encounter of two traditions. Journal of Personality and Social Psychology, 82, 1007-1022.

RYFF, C. D. (1989). Happiness is everything, or is it? Explorations on the meaning of psychological well-being. Journal of Personality and Social Psychology, 57, 1069-1081.

4.1 Příloha - Seznam expertů participujících na projektu kvality života

Číslo	Role v rámci projektu Kvalita života v ČR	Jméno	Příjmení	Instituce
1	Vedoucí koordinátorka	Jana	Maussen	Úřad vlády, Odbor pro udržitelný rozvoj
2	Vedoucí Odboru pro udržitelný rozvoj	Jan	Mareš	Úřad vlády, Odbor pro udržitelný rozvoj
3	Vedoucí Odboru pro udržitelný rozvoj	Anna	Kárníková	Úřad vlády, Odbor pro udržitelný rozvoj
4	Analytik	Milan	Maděra	Úřad vlády, Odbor pro udržitelný rozvoj
5	Analytik	Václav	Klusák	Úřad vlády, Odbor pro udržitelný rozvoj
6	Analytik	Václav	Šebek	Úřad vlády, Odbor pro udržitelný rozvoj
7	Analytik	Zbyněk	Machát	Úřad vlády, Odbor pro udržitelný rozvoj
8	Analytik	Martin	Polášek	Úřad vlády, Odbor pro udržitelný rozvoj
9	Analytik	Václav	Šebek	Úřad vlády, Odbor pro udržitelný rozvoj
10	Analytik	Aleš	Kuták	Úřad vlády, Odbor pro udržitelný rozvoj
11	Analytička	Aneta	Heimanová	Úřad vlády, Odbor pro udržitelný rozvoj
12	Redaktorka	Michaela	Valentová	Úřad vlády, Odbor pro udržitelný rozvoj
13	Grafik	Ondřej	Holub	Úřad vlády, Odbor pro udržitelný rozvoj
14	Odborná asistentka projektu	Irena	Piloušková	Studentka Filozofické fakulty Univerzity Karlovy
15	Odborný asistent projektu	Petr	Kolařík	Student Univerzity Karlovy
16	Expertka - metodologie	Blanka	Mouralová	Ústav pro studium totalitních režimů
17	Expertka - metodologie	Hana	Hašková	Sociologický ústav Akademie věd ČR
18	Statistik	Dalibor	Holý	Český statistický úřad
19	Garant v oblasti 1. Příjem a bohatství	Jiří	Malý	Škoda Auto Vysoká škola
20	Garant v oblasti 2. Zaměstnanost	Jaromír	Janoš	Trexima
21	Garant v oblasti 3. Bydlení	Marek	Hojsík	Ministerstvo práce a sociálních věcí
22	Garant v oblasti 4. Zdraví	Zdeněk	Kučera	Ústav pro zdravotní gramotnost
23	Garantka v oblasti 5. Sladování pracovního a soukromého (WLB)	Marta	Vohlídalová	Sociologický ústav Akademie věd ČR
24	Garant v oblasti 6. Vzdělávání	Ivo	Jupa	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
25	Garant v oblasti 7. Mezilidské vztahy	Pavol	Frič	Sociologický ústav Akademie věd ČR
26	Garant v oblasti 8. Občanská angažovanost a dobré vládnutí	Tomáš	Tožička	EDUCON
27	Garant v oblasti 9. Životní prostředí	Vojtěch	Kotecký	Glopolis
28	Garant v oblasti 10. Bezpečnost	Jarmil	Valášek	Institut ochrany obyvatelstva
29	Garant v oblasti 11. Osobní pohoda	Marek	Blatný	Psychologický ústav Akademie věd ČR
30	Expert v oblasti příjem a bohatství	Petr	Janský	CERGE, Univerzita Karlova
31	Expert v oblasti příjem a bohatství	Martin	Rozumek	Organizace pro pomoc uprchlíkům
32	Expert v oblasti příjem a bohatství	Petr	Wawrosz	Vysoká škola finanční a správní
33	Expertka v oblasti příjem a bohatství	Romana	Volejníčková	Sociologický ústav Akademie věd ČR
34	Expert v oblasti příjem a bohatství	Karel	Mráček	Asociace výzkumných organizací
35	Expert v oblasti příjem a bohatství	Jaroslav	Šulc	Českomoravská konfederace odborových svazů
36	Expert v oblasti příjem a bohatství	Jan	Bittner	Úřad vlády
37	Expertka v oblasti příjem a bohatství	Ilona	Švihlíková	Univerzita Jana Amose Komenského Praha
38	Expertka v oblasti zaměstnanost	Kateřina	Duspivová	Trexima

Číslo	Role v rámci projektu Kvalita života v ČR	Jméno	Příjmení	Instituce
39	Expert v oblasti zaměstnanost	Roman	Křištof	MAS
40	Expertka v oblastech zaměstnanost a bydlení	Lucie	Trlifajová	Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy
41	Expertka v oblasti zaměstnanost a WLB	Daniela	Komanická	Expertka
42	Expertka v oblasti zaměstnanost	Alena	Křížková	Sociologický ústav Akademie věd ČR
43	Expertka v oblasti zaměstnanost	Jana	Trhlíková	Národní ústav pro vzdělávání
44	Expertka v oblasti zaměstnanost a WLB	Kateřina	Křapová	Ministerstvo práce a sociálních věcí
45	Expertka v oblasti zaměstnanost	Alena	Křížková	Sociologický ústav Akademie věd ČR
46	Expertka v oblasti zaměstnanost	Eva	Dandová	Českomoravská konfederace odborových svazů
47	Expertka v oblasti zaměstnanost	Věra	Patočková	Sociologický ústav Akademie věd ČR
48	Expert v oblasti bydlení	Roman	Matoušek	Agentura pro sociální začleňování
49	Expertka v oblasti bydlení	Olga	Starostová	Institut důstojného stárnutí
50	Expert v oblasti bydlení	Michal	Kohout	Fakulta architektury ČVUT
51	Expert v oblasti bydlení	Luděk	Sýkora	Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy
52	Expertka v oblasti bydlení a WLB	Linda	Sokačová	Ministerstvo práce a sociálních věcí
53	Expertka v oblasti zdraví	Daniela	Pěničková	Agentura pro sociální začleňování
54	Expertka v oblasti zdraví	Helena	Hnilicová	1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy
55	Expert v oblasti zdraví	Jiří	Kříž	Fakultní nemocnice Motol
56	Expertka v oblasti zdraví	Hana	Janečková	Diakonie
57	Expertka v oblasti zdraví a WLB	Jaroslava	Hasmanová Marhánková	Západočeská univerzita
58	Expert v oblasti zdraví	Petr	Struk	Ústav pro zdravotní gramotnost
59	Expert v oblasti zdraví	Ladislav	Dušek	Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR
60	Expertka v oblasti zdraví	Alena	Šteflová	WHO
61	Expert v oblasti WLB	Jan	Černý	Člověk v tísni
62	Expertka v oblasti WLB	Petra	Ezzeddine	SIMI a Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy
63	Expertka v oblasti WLB	Adéla	Souralová	Masarykova univerzita
64	Expertka v oblasti WLB	Hana	Maříková	Sociologický ústav Akademie věd ČR
65	Expert v oblasti vzdělávání	Petr	Novotný	Masarykova univerzita
66	Expertka v oblasti vzdělávání	Jana	Straková	Univerzita Karlova
67	Expert v oblasti vzdělávání	Martin	Úlovec	Národní ústav pro vzdělávání
68	Expert v oblasti vzdělávání	Jaroslav	Jindra	Aisis
69	Expert v oblasti vzdělávání	Miroslav	Procházka	Expert
70	Expert v oblasti vzdělávání	Jan	Dobeš	Expert
71	Odborná asistentka skupiny mezilidské vztahy	Ludmila	Wladyniak	CESES, Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy
72	Expert v oblasti mezilidské vztahy	Jiří	Šafr	Sociologický ústav Akademie věd ČR
73	Expert v oblasti mezilidské vztahy	Karel	Čada	Institut sociologických studií, Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy
74	Expertka v oblasti mezilidské vztahy	Markéta	Sedláčková	Filozofická fakulta Univerzity Karlovy
75	Expert v oblasti mezilidské vztahy	Martin	Vávra	Sociologický ústav Akademie věd ČR
76	Expertka v oblasti mezilidské vztahy	Lucie	Vidovičová	Masarykova univerzita
77	Expert v oblasti mezilidské vztahy	Michal	Illner	Sociologický ústav Akademie věd ČR
78	Expert v oblasti mezilidské vztahy	Petr	Lupač	Filozofická fakulta Univerzity Karlovy
79	Expertka v oblasti mezilidské vztahy	Michaela	Šmídová	Expertka

Číslo	Role v rámci projektu Kvalita života v ČR	Jméno	Příjmení	Instituce
80	Expert v oblasti občanská angažovanost a dobré vládnutí	Ondřej	Horák	Centrum občanského vzdělávání
81	Expertka v oblasti občanská angažovanost a dobré vládnutí	Martina	Horváthová	Úřad vlády
82	Expert v oblasti občanská angažovanost a dobré vládnutí	Cristian	Popesku	SOZE
83	Expertka v oblasti občanská angažovanost a dobré vládnutí	Magda	Musilová	Expertka
84	Expertka v oblasti občanská angažovanost a dobré vládnutí	Markéta	Mottlová	Fórum 50 %
85	Expertka v oblasti občanská angažovanost a dobré vládnutí	Jana	Pokorná	Masarykova univerzita
86	Expert v oblasti občanská angažovanost a dobré vládnutí	Karel	Schwarz	European Anti Poverty Network
87	Expert v oblasti občanská angažovanost a dobré vládnutí	Oto	Novotný	Úřad vlády
88	Expert v oblasti životní prostředí	Tomáš	Hák	Centrum pro otázky životního prostředí Univerzity Karlovy
89	Expert v oblasti životní prostředí	David	Vačkář	Ústav výzkumu globální změny Akademie věd ČR
90	Expertka v oblasti životní prostředí	Marie	Pospíšilová	Sociologický ústav Akademie věd ČR
91	Expertka v oblasti životní prostředí	Markéta	Linxová	Ministerstvo životního prostředí
92	Expert v oblasti životní prostředí	Jan	Krajhanzl	Masarykova univerzita
93	Expert v oblasti bezpečnost	Martin	Cejp	Institut pro kriminologii a sociální prevenci
94	Expertka v oblasti bezpečnost	Jana	Firstová	Evropský ústav práva a soudního inženýrství
95	Expert v oblasti bezpečnost	Jan	Straka	Policejní prezidium ČR
96	Expert v oblasti bezpečnost	David	Zámek	Vysoká škola finanční a správní
97	Expert v oblasti bezpečnost	Pavel	Kolář	Kriminalistický ústav Praha, Policie ČR

4.2 Příloha - Souhrn indikátorů kvality života

Seznam indikátorů sledované oblasti č. 1, Příjem a bohatství

Číslo	Indikátor	Měřicí jednotka	Definice	Periodicita zveřejňování dat	Zdroj dat
1	Náhrady zaměstnancům	% HDP, v běžných cenách	Celkové hrubé mzdy a platy zaměstnanců v penězích i nepeněžním plnění a příspěvky na sociální zabezpečení placené zaměstnavatelem v poměru k hrubému domácímu produktu v běžných cenách.	1 rok	Eurostat
2	Průměrné celkové hodinové náklady práce	EUR	Celkové roční náklady práce (tj. hrubé mzdy a platy, příspěvky na sociální zabezpečení a další náklady práce placené zaměstnavatelem) vydělené počtem hodin odpracovaných průměrným ročním počtem zaměstnanců přepočteným na ekvivalent plného pracovního úvazku.	1 rok	Eurostat
3	Průměrný hrubý hodinový výdělek	EUR	Celkové roční mzdy a platy před zdaněním a dalšími odvody vydělené počtem hodin odpracovaných průměrným ročním počtem zaměstnanců přepočteným na ekvivalent plného pracovního úvazku.	1 rok	Eurostat
4	Hrubá měsíční minimální mzda	EUR	Měsíční minimální mzda před zdaněním a dalšími odvody platná k 1. lednu daného roku. V zemích, které stanovují hodinovou nebo týdenní minimální mzdu, jsou údaje přepočteny na měsíční minimální mzdu. V některých zemích není minimální mzda zavedena.	1 rok	Eurostat
5	Poměr hrubé měsíční minimální mzdy a průměrného hrubého měsíčního výdělku	%		1 rok	Eurostat
6	Gender pay gap v neupravené podobě	%	Rozdíl mezi průměrným hrubým hodinovým výdělkem zaměstnance (muže) a zaměstnankyně (ženy) v poměru k průměrnému hrubému hodinovému výdělku zaměstnance (muže). Zahrnuty jsou podniky s 10 a více zaměstnanými osobami.	1 rok	Eurostat
7	Celkový náhradový poměr		Poměr mediánu individuálních hrubých penzí osob ve věku 65-74 let k mediánu individuálních hrubých výdělků osob ve věku 50-59 let, bez ostatních sociálních transferů.	1 rok	Eurostat
8	Průměrný čistý disponibilní příjem	EUR, PPS	Čistý disponibilní příjem je celkový hrubý disponibilní příjem (tj. mzdy a platy, soukromé příjmy z podnikání, investic a vlastnictví, přijaté sociální transfery v penězích včetně starobních důchodů) po zdanění a dalších odvodech, který je k dispozici na výdaje a spoření.	1 rok	Eurostat
9	Mediánový čistý disponibilní příjem	EUR, PPS		1 rok	Eurostat
10	Míra ohrožení chudobou	%	Podíl osob s ekvivalizovaným disponibilním příjmem nižším než 60 % národního mediánu ekvivalizovaného disponibilního příjmu (po sociálních transferech).	1 rok	Eurostat
11	Míra ohrožení chudobou zaměstnanců	%	Podíl zaměstnaných osob ve věku 18 a více let s ekvivalizovaným disponibilním příjmem nižším než 60 % národního mediánu ekvivalizovaného disponibilního příjmu (po sociálních transferech).	1 rok	Eurostat
12	Koeficient příjmové nerovnosti (S80/S20)		Poměr celkových ekvivalizovaných disponibilních příjmů dosahovaných v nejvyšším a nejnižším příjmovém kvintilu v populaci.	1 rok	Eurostat
13	Giniho koeficient		Souhrnná míra příjmové nerovnosti nabývající hodnot od 0 (absolutní rovnost příjmů) do 100 (absolutní nerovnost příjmů). Vyjadřuje míru nerovnosti v rozdělení ekvivalizovaných disponibilních příjmů v populaci. Čím vyšší je hodnota Giniho koeficientu, tím vyšší je nerovnost v rozdělení příjmů.	1 rok	Eurostat
14	Přechody mezi příjmovými decily během tří let	%	Přechod o jeden nebo více příjmových decilů nahoru. Přechod o jeden nebo více příjmových decilů dolů. Setrvání ve stejném příjmovém decilu.	1 rok	Eurostat

Seznam indikátorů sledované oblasti č. 2, Zaměstnanost

Číslo	Indikátor	Měřicí jednotka	Definice	Periodicita zveřejňování dat	Zdroj dat
1	Míra zaměstnanosti	%	Míra zaměstnanosti vyjadřuje podíl počtu zaměstnaných na počtu všech osob 15letých a starších.	čtvrtletní	ČSÚ
2	Míra nezaměstnanosti	%	Obecná míra nezaměstnanosti vyjadřuje podíl počtu nezaměstnaných na celkové pracovní síle (v procentech), kde čísel i jmenovatel jsou ukazatele konstruované podle mezinárodních definic a doporučení aplikovaných ve VŠPS.	čtvrtletní	ČSÚ
3	Míra dlouhodobé nezaměstnanosti	%	Míra dlouhodobé nezaměstnanosti vyjadřuje podíl počtu nezaměstnaných jeden rok a déle na celkové pracovní síle (v procentech), kde v čitateli je počet nezaměstnaných jeden rok a déle a ve jmenovateli je celkový počet osob s jediným nebo hlavním zaměstnáním plus celkový počet nezaměstnaných.	čtvrtletní	ČSÚ
4	Podzaměstnanost	%	Podzaměstnaní jsou všechny osoby v placeném zaměstnání nebo osoby pracující ve vlastním podniku, ať již byly nebo nebyly v referenčním týdnu v práci, které pracují na částečný úvazek nebo obvykle méně než 40 hodin týdně a přitom by si přály pracovat větší počet hodin.	čtvrtletní	ČSÚ
5	Podíl překvalifikovaných zaměstnanců	%	Podíl zaměstnanců, kteří vykonávají zaměstnání s nižšími nároky, než jaká je jejich úroveň vzdělání (vertikální nesoulad na trhu práce).	v současné době není standardním ukazatelem, kvantifikace lze pololetně	MPSV (ISPV)
6	Podíl osob s překerními úvazky	%	Podíl osob pracujících na dohody (DPP, DPČ), s pracovní smlouvou na dobu určitou, agenturních pracovníků, pomáhajících rodinných příslušníků a nedobrovolných sebezaměstnaných.	v současné době se nezjišťuje v plném rozsahu, kvantifikace ročně	ČSÚ
7	Podíl zaměstnaných osob bez hmotného zajištění v rámci sociální ochrany	%	Složený ukazatel, který vyjadřuje podíl osob, které byly dříve zaměstnané a nyní nemají nárok na daný typ podpory. Konkrétně se jedná o podíl nezaměstnaných bez nároku na podporu v nezaměstnanosti a podíl osob, které dosáhly statutárního důchodového věku a nemají nárok na starobní důchod.	v současné době se nezjišťuje v plném rozsahu, kvantifikace ročně	ČSÚ
8	Skutečně poskytnuté placené pracovní volno	hod/měsíc	Počet čerpaných hodin dovolené (položka ABSDOVOL) a důležitých překážek v práci na straně zaměstnance vč. dnů zdravotního volna (sick days) a free days s náhradou či nekrácením mzdy.	v současné době se nezjišťuje v plném rozsahu, kvantifikace ročně	MPSV (ISPV)
9	Počet smrtelných pracovních úrazů	absolutní počet	Počet nově hlášených případů smrtelných pracovních úrazů v daném roce, k nimž došlo na území ČR (tj. vč. cizinců).	ročně	MPSV (SÚIP)
10	Jste spokojeni se svým profesním, pracovním životem?		Podíl osob, které na otázku odpoví "ANO" a "SPÍŠE ANO".	v současné době se nezjišťuje v plném rozsahu, kvantifikace ročně	zařazení do pravidelného národního šetření
11	Jste spokojeni s odměnou za práci?	%	Podíl osob, které na otázku odpoví "ANO" a "SPÍŠE ANO".	v současné době se nezjišťuje v plném rozsahu, kvantifikace ročně	zařazení do pravidelného národního šetření
12	Seberealizace	%	Podíl osob, které odpoví "ANO" a "SPÍŠE ANO" na 2 následující podotázky v rámci otázky Q12 (ISSP): - Mám velké možnosti pracovního postupu. - Mám zajímavé zaměstnání. - Mohu pracovat samostatně. - Ve svém zaměstnání mohu pomáhat jiným lidem. - Moje zaměstnání je pro společnost užitečné.	ročně	ISSP (1x 10 let), zařazení do pravidelného národního šetření
13	Jste spokojeni se vztahy na pracovišti?	%	Podíl osob, které na otázku odpoví "ANO" a "SPÍŠE ANO".	ročně	ISSP (1x 10 let), zařazení do pravidelného národního šetření
14	Považujete svoji profesi za perspektivní vzhledem k probíhajícím změnám?	%	Podíl osob, které na otázku odpoví "ANO" a "SPÍŠE ANO".	v současné době se nezjišťuje v plném rozsahu, kvantifikace ročně	zařazení do pravidelného národního šetření
15	Setkali jste se v posledním roce se znevýhodněním v pracovním životě? (nábor, povýšení, ohodnocení)	%	Podíl osob, které na otázku odpoví "ANO" a "SPÍŠE ANO".	ročně	ISSP (1x 10 let), zařazení do pravidelného národního šetření

Seznam indikátorů sledované oblasti č. 3, Bydlení

Číslo	Indikátor	Měřicí jednotka	Definice	Periodicita zveřejňování dat	Zdroj dat
1	Počet obecních nájemních bytů	počet	Počet bytů ve vlastnictví obcí s více než 1000 obyvateli	ročně	ČSÚ
2	Domácnosti v nájemním bydlení	%	Podíl domácností žijících v nájemním bydlení na všech domácnostech	ročně	ČSÚ
3	Podíl domácností s extrémní ekonomickou zátěží z bydlení	%	Podíl domácností, které na bydlení vynakládají více než 40 % svých čistých disponibilních příjmů	ročně	ČSÚ
4	Podíl domácností v nájemním bydlení s extrémní ekonomickou zátěží z bydlení	%	Podíl domácností žijících v nájemním bydlení, které na bydlení vynakládají více než 40 % svých čistých disponibilních příjmů, na všech domácnostech	ročně	ČSÚ
5	Celkový objem aktivních úvěrů na bydlení	mld. CZK	Celkový objem úvěrů na bydlení: úvěry ze stavebního spoření, hypoteční úvěry domácnostem	ročně	ČNB
6	Poměr úvěrů na bydlení na HDP	%	Poměr celkového objemu úvěrů na bydlení (úvěry ze stavebního spoření, hypoteční úvěry domácnostem) na HDP	ročně	ČNB
7	Domácnosti v závadném bydlení	%	Podíl domácností, které žijí v závadném bydlení (neschopnost udržet v zimě teplo v bytě, závady střechy, oken, plísně apod.)	ročně	ČSÚ
8	Subjektivní spokojenost s úrovní svého bydlení	%	Podíl osob, které jsou se svým bydlením nespokojené (hodnoty 0-3)	5 let	ČSÚ
9	Průměrná spotřeba energie na m2 bytu	kWh / (m2 x rok)	Průměrná celková dodaná energie na vstupu do budovy na plochu bytů ročně	5 let	MPO
10	Podíl nově postavených bytů v obcích bez dostupných veřejných služeb	%	Podíl nově postavených bytů v obcích, které nemají zajištěné vybrané veřejné služby (dopravní obslužnost železniční dopravou, mateřská škola, úplná základní škola, ordinace praktického lékaře) nebo mají méně než 500 obyvatel	5 let	MMR
11	Počet osob bez střechy	počet	Počet osob v bytové nouzi spadajících do kategorie ETHOS „bez střechy“ (osoby přežívající venku a osoby v noclehárně)	ročně	MPSV
12	Počet osob bez bytu	počet	Počet osob v bytové nouzi spadajících do kategorie ETHOS „bez bytu“ (osoby v ubytovně pro bezdomovce, pobytových zařízeních pro ženy, ubytovnách pro migranty, osoby před opuštěním instituce a uživatelé dlouhodobější podpory – typicky v azylovém domě)	ročně	MPSV
13	Podíl bytů přístupných pro osoby se zdravotním postižením	%	Podíl bytů, které jsou přístupny pro osoby se zdravotním postižením (zcela bezbariérové byty nebo byty s omezenými bariérami)	ročně	MMR
14	Sociální segregace	%	Celkový podíl (zranitelných) obyvatel žijících v segregovaných lokalitách	5 let	MPSV
15	Průměrná doba dojíždění do zaměstnání	min/ týden	Průměrná doba strávená vyjížděnkou a dojížděnkou do/ze zaměstnání a do/ze škol týdně	10 let	ČSÚ

Seznam indikátorů sledované oblasti č. 4, Zdraví

Číslo	Indikátor	Měřicí jednotka	Definice	Periodicita zveřejňování dat	Zdroj dat
1	Střední délka života (při narození a v 65 letech)	roky	Střední délka života neboli naděje dožití udává průměrný (předpokládaný) věk, jehož dosahují členové dané populace.	ročně	ÚZIS, dostupné jsou komparace v rámci EU
2	Délka života ve zdraví (při narození a v 65 letech)	roky	Zdravá délka života vyjadřuje průměrný počet zbývajících let života, které osoba v určitém věku prožije v dobrém zdraví.	ročně	ÚZIS, dostupné jsou komparace v rámci EU
3	Kojenecká úmrtnost	osoby na 1 000 narozených	Počet zemřelých do 1 roku života na 1 000 živě narozených během 1 roku	ročně	ÚZIS, dostupné jsou komparace v rámci EU
4	Předčasná úmrtnost (úmrtnost do 65 let)	%	Počty zemřelých do 65 let věku na 1 000 obyvatel	ročně	ÚZIS
5	Sebevražednost	osoby na 100 000 obyvatel	Počet sebevražd v průběhu roku na 100 000 obyvatel	ročně	ÚZIS, dostupné jsou komparace v rámci EU
6	Subjektivní zdravotní stav	%	Hodnocení vlastního zdravotního stavu pomocí ratingové škály	ročně	EHIS
7	Incidence duševních chorob	osoby na 100 000 obyvatel	Nové případy onemocnění na 100 000 obyvatel	ročně	ÚZIS, dostupné jsou komparace v rámci EU
8	Počet lékařů na 100 000 obyvatel	osoby na 100 000 obyvatel	Počty na 100 000 obyvatel	ročně	ÚZIS, dostupné jsou komparace v rámci EU
9	Počet všeobecných sester a porodních asistentek na 100 000 obyvatel	osoby na 100 000 obyvatel	Počty na 100 000 obyvatel	ročně	ÚZIS, dostupné jsou komparace v rámci EU
10	Počet návštěv v domácím prostředí	návštěva	Evidovaná návštěva zdravotníka v domácnosti pacienta	ročně	ÚZIS
11	Výdaje na zdravotnictví v poměru k HDP	%	Poměr součtu výdajů zdravotních pojišťoven, MZ a občanů dělených HDP	ročně	ČSÚ, dostupné jsou komparace v rámci EU
12	Prevalence denních kuřáků	%	Hodnocení vlastního kouření/nekouření pomocí ratingové škály	ročně	EHIS
13	Prevalence rizikových konzumentů alkoholických nápojů	%	Každodenní pití alkoholických nápojů těžké epizodické pití jedenkrát týdně	4 roky	EHIS
14	Prevalence nadváhy a obezity	%	Podíl osob s nadváhou (BMI > 25 kg/m ²) a obezitou (BMI > 30 kg/m ²)	4 roky	EHIS
15	Frekvence fyzické aktivity v průběhu týdne	%	Výpověď o četnosti fyzické aktivity	4 roky	EHIS
16	Úroveň zdravotní gramotnosti	%	Procento osob vykatujících omezenou zdravotní gramotnost v dotazníku HLS-EU-Q 16/47	4 roky	Data z mezinárodního komparativního výzkumu zdravotní gramotnosti
17	Provázání vybraných ukazatelů morbid-ity a mortality s údaji o vzdělání, socioekonomickém statusu a úrovni příjmů	%	Připravováno	připravováno	Data nejsou aktuálně dostupná, jedná se o požadavek na ÚZIS a zdravotní pojišťovny; měření ekvity představuje stále velkou metodologickou výzvu

Seznam indikátorů sledované oblasti č. 5, Sladování pracovního a soukromého života

Číslo	Indikátor	Měřicí jednotka	Definice	Periodicita zveřejňování dat	Zdroj
1	Počet odpracovaných hodin v placeném zaměstnání	počet hodin, %	Průměrné počty odpracovaných hodin týdně v hlavním zaměstnání a podíly lidí pracujících průměrně do 20h, 21-30h, 31-39h, 40h, 41-45h, 46-50h, více než 50 hodin týdně	čtvrtletní	Výběrové šetření pracovních sil (VŠPS) ČSÚ
2	Počet hodin strávený neplacenou prací v domácnosti a péčí o druhé (děti, nesoběstačné členy rodiny), péčí o sebe	počet hodin	Průměrné počty hodin týdně strávené neplacenou prací v domácnosti, péčí o děti, o další nesoběstačné členy rodiny a péčí o sebe (zvlášť za každou z těchto aktivit)	ne	Jednorázová výběrová dotazníková šetření
3	Počet hodin volného času týdně	počet hodin	Průměrné počty hodin volného času týdně (bez času na spánek)	ne	Jednorázová výběrová dotazníková šetření
4	Míra pocíťovaného stresu a napětí v oblasti pracovního a soukromého života	%	Indikátor je možné měřit různými bateriemi otázek. Např: Můžete mi prosím říct, do jaké míry souhlasíte nebo nesouhlasíte s následujícími výroky? (Odpovědi: Rozhodně souhlasí, spíše souhlasí, spíše nesouhlasí, rozhodně nesouhlasí, nevím, netýká se) - Vaše práce v zaměstnání Vás často vyčerpává. - Váš partnerský a rodinný život Vás často vyčerpávají. Můžete prosím uvést, jak často jste se během posledních tří měsíců setkal s následujícími situacemi: (Odpovědi: týdně, měsíčně, jednou či dvakrát během posledních 3 měsíců, nikdy/téměř nikdy, netýká se) - Přišel jste z práce domů tak unavený, že jste nebyl schopen udělat v domácnosti a rodině věci, které by byly potřeba. - Přišel jste kvůli rodinným záležitostem do práce tak unavený, že jste nebyl schopen udělat v práci věci, které bylo potřeba. (Zdroj otázek: šetření Životní a pracovní dráhy 2010, SOÚ AV ČR)	ne	Jednorázová výběrová dotazníková šetření;

Číslo	Indikátor	Měřicí jednotka	Definice	Periodicita zveřejňování dat	Zdroj
5	Spokojenost s časem na i) práci, ii) rodinu (včetně péče o druhé) a iii) pro sebe (spánek, volný čas, koníčky apod.).	%	Indikátor je možné měřit různými bateriemi otázek. Je třeba sledovat spokojenost zvlášť za každou z těchto oblastí. Příkladem otázek na měření tohoto indikátoru je např. následující baterie: Do jaké míry jste spokojeni s časem, který máte na: - práci - rodinu - péčí o děti a o druhé - na spánek a odpočinek - koníčky a aktivní odpočinek (odpovědi: velmi spokojen, spíše spokojen, ani spokojen-ani nespokojen, spíše nespokojen, rozhodně nespokojen, nevím, netýká se)	ne	Jednorázová výběrová dotazníková šetření
6	Spokojenost s kvalitou, prostorovou a časovou dostupností, finanční dostupností a nabídkou služeb péče o děti předškolního věku a mladšího školního věku	%	Je třeba sledovat spokojenost zvlášť za každou z těchto oblastí. Indikátor je možné mapovat např. následujícími otázkami: Do jaké míry jste spokojen s následujícími aspekty služeb péče o děti do 3 let? - s kvalitou - s jejich nabídkou/dostupností - s finanční dostupností - s prostorovou dostupností - s časovou dostupností Do jaké míry jste spokojen s následujícími aspekty služeb péče o předškolní děti ve věku mezi třemi a šesti lety věku? - s kvalitou - s jejich nabídkou/dostupností - s finanční dostupností - s prostorovou dostupností - s časovou dostupností Do jaké míry jste spokojen s následujícími aspekty služeb péče o děti mladšího školního věku? - s kvalitou - s jejich nabídkou/dostupností - s finanční dostupností - s prostorovou dostupností - s časovou dostupností (Varianty odpovědí: velmi spokojen, spíše spokojen, ani spokojen-ani nespokojen, spíše nespokojen, rozhodně nespokojen, nevím, netýká se)	ne	Zpravidla se nesleduje, výjimečně se objevují otázky na spokojenost s dostupností služeb péče ve výběrových šetřeních (např. Ad hoc modul WLB VŠPS 2010)

Číslo	Indikátor	Měřicí jednotka	Definice	Periodicita zveřejňování dat	Zdroj
7	Spokojenost s kvalitou, dostupností, prostorovou dostupností, finanční dostupností a nabídkou služeb péče o seniory a další nesoběstačné členy rodiny, včetně služeb pro lidi s vážným zdravotním/tělesným/smyslovým hendikepem	%	Je třeba sledovat spokojenost zvláště za každou z těchto oblastí. Indikátor je možné měřit např. následujícími otázkami: Do jaké míry jste spokojen s následujícími aspekty služeb péče o seniory? - s kvalitou - s celkovou nabídkou/výběrem - s finanční dostupností - s prostorovou dostupností Do jaké míry jste spokojen s následujícími aspekty služeb péče o lidi s vážným zdravotním/tělesným/smyslovým hendikepem? - s kvalitou - s celkovou nabídkou/výběrem - s finanční dostupností - s prostorovou dostupností - s časovou dostupností Varianty odpovědí: velmi spokojen, spíše spokojen, ani spokojen-ani nespokojen, spíše nespokojen, rozhodně nespokojen, nevím, netýká se	ne	Zpravidla se nesleduje, výjimečně se objevují otázky na spokojenost s dostupností služeb péče ve výběrových šetřeních (např. Ad hoc modul WLB VŠPS 2010)
8	Děti v zařízeních formální péče o děti (mateřské školy, jesle/mini školky/ dětské skupiny apod.)	%	1) Podíl dětí mladších 3 let v dané věkové skupině v zařízeních formální péče 2) podíl dětí 3-6 let z dané věkové skupiny v zařízeních formální péče	roční	Data jsou sbíraná v rámci EU-SILC
9	Počet odmítnutých žádostí o umístění do školky	počet žádostí	Počet odmítnutých žádostí o umístění do školky v absolutních počtech podle jednotlivých krajů a věku dítěte	roční	Sbírá MŠMT ČR, publikace Výkonové ukazatele školství (předškolní vzdělávání)
10	Počet odmítnutých žádostí o umístění do domovů pro seniory a domovů pro osoby se zdravotním postižením a čekací doba na umístění do domu s pečovatelskou službou/do domova seniorů (sledovat zvláště pro každou z těchto oblastí)	počet žádostí	1) Počet odmítnutých žádostí o umístění do domovů pro seniory podle jednotlivých krajů (v absolutních počtech); průměrná čekací doba na umístění do domova seniorů podle jednotlivých krajů. 2) Počet odmítnutých žádostí o umístění do zařízení péče o lidi s vážným zdravotním/mentálním hendikepem podle krajů (v absolutních počtech); čekací doba na umístění do těchto zařízení podle krajů.	roční	Data sbírá MPSV ČR a publikuje ČSÚ; data týkající se čekací doby na umístění lidí v těchto zařízeních se nesledují

Číslo	Indikátor	Měřicí jednotka	Definice	Periodicita zveřejňování dat	Zdroj
11	Finanční náročnost služeb péče o děti- náklady pro rodiny na umístění dítěte v jeslích/dětské skupině/v státní a soukromé školce	Kč/měsíc	Průměrné měsíční náklady rodin na jedno dítě umístěné: 1) ve státní školce 2) v soukromé školce 3) v zařízeních péče o děti do 3 let (Za jednotlivé kraje)	ne	většinou se nesleduje; výjimečně bylo sledováno v rámci specifických výběrových šetření (např. VÚPSV v R. 2009)
12	Finanční náklady pro jednotlivce/rodiny na umístění seniora v domově s pečovatelskou službou, v domově pro seniory a náklady na služby péče pro lidi s vážným zdravotním/tělesným/smyslovým hendikepem	Kč/měsíc	Průměrné měsíční náklady pro rodiny/jednotlivce na: 1) pobyt osoby v domově pro seniory 2) pobyt osoby v domově s pečovatelskou službou 3) pobyt osoby v zařízeních péče o lidi se závažným mentálním/zdravotním/smyslovým hendikepem 4) nákup služeb péče o člověka s vážným zdravotním/tělesným/smyslovým hendikepem či seniory v jeho domácnosti	ne	nesleduje se
13	Možnost úpravy pracovní doby a pracovní režim (ve smyslu pozitivní flexibility)	%	Podíl lidí, kteří uvádějí, že mají možnost upravit si pracovní dobu podle svých potřeb (např. mají zcela flexibilní režim, možnost vybrat si z několika pevných pracovních režimů, možnost upravit si pracovní dobu v rámci určitého rozmezí apod.)	ne	Pouze jednorázová výběrová šetření
14	Podíl lidí pracujících v nesociální pracovní době (práce večer, v noci, o víkendech)	%	Podíl lidí, kteří pracují v rozmezí 19-23 h, po 23. hodině, v sobotu a v neděli ze všech ekonomicky aktivních a pracujících lidí (zaměstnanců, podnikatelů a osob pracujících na ŽL); Sledovat každou z těchto charakteristik zvláště.	roční	Sleduje se v rámci VŠPS/LFS (ČSÚ), data dostupná na webu Eurostatu
15	Dopady rodičovství na zaměstnanost žen a mužů s dětmi	procentní body	Rozdíl v zaměstnanosti žen ve věku 25-49 let s dětmi do 6 let a bez nich; Rozdíl v zaměstnanosti mužů ve věku 25-49 let s dětmi do 6 let a bez nich	roční	Indikátor lze spočítat z dat VŠPS/LFS

Seznam indikátorů sledované oblasti č. 6, Vzdělávání

Číslo	Indikátor	Měřicí jednotka	Definice	Periodicita zveřejňování dat	Zdroj dat
1	Účast dospělé populace na celoživotním vzdělávání v posledních 4 týdnech	%	Procentní podíl osob ve věku 15-64 let, které se v posledních 4 týdnech před šetřením zúčastnily neformálního vzdělávání	1 rok	Strategický rámec ČR 2030, Příloha 1
2	Dosažené vzdělání dospělé populace v produktivním věku, procentní podíl osob ve věku 25-64 let s dosaženým alespoň vyšším sekundárním vzděláním	%	Procentní podíl osob ve věku 25-64 let s dosaženým alespoň vyšším sekundárním vzděláním	1 rok	How's Life? 2015 MEASURING WELL-BEING
3	Kognitivní dovednosti 15letých studentů, průměrná úroveň čtenářské, matematické a přírodovědné gramotnosti podle šetření PISA	PISA mean scores	Průměrné skóre ve čtenářské, matematické a přírodovědné gramotnosti podle šetření PISA, 15letí studenti	3 roky	
4	Mladí lidé, kteří nejsou zaměstnaní ani se neúčastní vzdělávání nebo odborné přípravy, procentní podíl ve věkové skupině 15-19 let	%	Procentní podíl mladých lidí ve věku 15-19 let, kteří nejsou zaměstnaní ani se neúčastní vzdělávání nebo odborné přípravy	1 rok	
5	Děti, které rády chodí do školy, procentní podíl dětí ve věku 11, 13 a 15 let, které uvádějí, že rády chodí do školy	%	Procentní podíl dětí ve věku 11, 13 a 15 let, které uvádějí, že rády chodí do školy	4 roky	EUROPEAN REPORT ON QUALITY INDICATORS OF LIFELONG LEARNING
6	Schopnost dále se učit, procentní podíl studentů v dané zemi v dolních 25 % celkové výkonnosti v indexu PISA „strategie zpracování“	%	Procentní podíl studentů v dané zemi v dolních 25 % celkové výkonnosti v indexu PISA „strategie zpracování“	?	
7	Vzdělávání učitelů, procentní podíl učitelů, kteří absolvovali vzdělávání nebo odbornou přípravu v posledních 4 týdnech	%	Procentní podíl učitelů (dle ISCO), kteří v posledních 4 týdnech před šetřením absolvovali vzdělávání nebo odbornou přípravu	1 rok	
8	Spokojenost se životem dnes a za 5 let, podle dosaženého vzdělání	%	Procentní podíl osob ve věku 25-64 let uvádějících, že stojí na pozitivní straně tzv. Cantrilského žebříčku životní spokojenosti	1 rok	Education at a Glance 2016
9	Výdaje na vzdělávání, výdaje na vzdělávací instituce v % HDP, podle úrovně vzdělání	% HDP	Výdaje na vzdělávací instituce v % HDP, podle úrovně vzdělání	1 rok	
10	Řešení problémů v technologicky bohatých prostředích		Podíl dospělých obyvatel ve věku 16-65 let na úrovních 2 a 3 v testu, který měřil „schopnost používat digitální technologie, komunikační prostředky a sítě k získávání a hodnocení informací, ke komunikaci s ostatními a k provádění praktických úloh“	10 let?	Předpoklady úspěchu v práci a v životě, Výsledky mezinárodního výzkumu dospělých OECD PIAAC

Seznam indikátorů sledované oblasti č. 7, Mezilidské vztahy

Číslo	Indikátor	Měřicí jednotka	Definice	Periodicita zveřejňování dat	Zdroj dat
1	„Podívejte se na tuto kartu. Celkově vzato, řekl(a) byste, že většině lidí se dá věřit, nebo že v jednání s druhými lidmi opatrnosti nikdy nezbyvá?“	průměr na škále	Odpovědi na škále od 0 do 10, přičemž 10 znamená největší důvěru.		European Social Survey, European Value Survey, European Union Statistics on Income and Living Conditions (EU-SILC) – modul Well-being 2013
2	„Podívejte se na tuto kartu. Myslíte si, že většina lidí by se vás pokusila podvést, kdyby měli příležitost, nebo by se snažili chovat poctivě?“	průměr na škále	Odpovědi na škále od 0 do 10, přičemž 10 znamená největší důvěru.		European Social Survey, European Value Survey, European Union Statistics on Income and Living Conditions (EU-SILC)
3	„Daroval(a) jste minulý měsíc peníze na dobročinné účely?“		Odpovědi: ano, ne.	1 rok	World Giving Index, od r. 2010 každoročně konstruovaný na základě výsledků Gallup's World View World Poll, N = 1000 za každou zemi
4	„Pomohl(a) jste minulý měsíc cizinci, nebo někomu koho neznáte, který potřeboval pomoc?“		Odpovědi: ano, ne.	1 rok	
5	„Které skupiny osob byste nechtěl/a mít za sousedy?“		Odpovědi se týkají následujících skupin: lidí závislé na drogách, lidí závislé na alkoholu, lidí s kriminální minulostí, psychicky nemocné lidí, lidí jiné barvy pleti, cizinci žijící v ČR, lidí s homosexuální orientací, kuřáky, bohaté lidi, lidí jiného náboženského přesvědčení, chudé lidi, tělesně hendikepované, staré lidi, lidí jiného politického přesvědčení, mladé lidi. Z odpovědí je možné sestavit složený indikátor, který jedním číslem vyjádří fenomén negativních preferencí.	1-2 roky	CVVM, za léta 2003-2017, sledováno každý (druhý) rok. Mezinárodní srovnání umožňuje skoro identická otázka ve výzkumu International Social Survey Programme (ISSP) v modulu Náboženství (1998, pravděpodobně 2018) a European Value Survey (EVS) 1998, 2008 (zde otázka zní: „V tomto seznamu jsou různé skupiny lidí. Můžete prosím vybrat všechny ty, které byste nechtěl(a) mít za sousedy?“)
6	„Označil(a) byste se za příslušníka skupiny, která je v této zemi diskriminována?“		Odpovědi: ano, ne.		European Social Survey

Číslo	Indikátor	Měřicí jednotka	Definice	Periodicita zveřejňování dat	Zdroj dat
7	„A s použitím této karty řekněte, zda lidé z jiných zemí, kteří sem přicházejí žít, většinou narušují nebo obohacují kulturu České republiky?“	průměr na škále	Odpovědi na škále od 0 = narušují do 10 = obohacují.		European Social Survey, CVVM
8	„Dělají lidé, kteří do České republiky přicházejí žít z jiných zemí, z České republiky lepší či horší místo pro život?“	průměr na škále	Odpovědi na škále od 0 = horší do 10 = lepší.		
9	„Kolik je lidí, pokud vůbec nějaký, se kterými můžete hovořit o svých intimních a soukromých záležitostech?“		Odpovědi: Nikdo a několik kategorií počtu důvěrníků.		European Social Survey, sledováno od r. 2010, lze také využít EU-SILC, modul Well-being 2013, kde je podobná otázka: „Máte někoho, komu se můžete svěřit s osobními záležitostmi?“
10	„Myslíte si, že byste mohl(a) v případě potřeby požádat své příbuzné, přátelé nebo sousedy o pomoc?“		Odpovědi: ano, ne.		European Union Statistics on Income and Living Conditions (EU-SILC) – modul Well-being 2013
11	„Jak je pro Vás důležitá rodina?“	průměr na škále	Odpovědi na čtyřbodové škále, kde 1 = velmi důležitá a 4 = vůbec není důležitá.		European Value Survey
12	„Jak jsou pro Vás důležití přátelé a známí?“	průměr na škále	Odpovědi na čtyřbodové škále, kde 1 = velmi důležití a 4 = vůbec nejsou důležití.		

Seznam indikátorů sledované oblasti č. 8, Občanská angažovanost a dobré vládnutí

Číslo	Indikátor	Měřicí jednotka	Definice	Periodicita	Zdroj
1	Volební účast ve všech typech voleb	% účasti ve volbách	Procento účastníků voleb z celkového počtu registrovaných voličů ve všech typech voleb - PČR, kraje, obce, prezidentské volby. Muži a ženy	Podle voleb	ČSÚ; Je součástí sady indikátorů ČR 2030
2	Důvěra v parlamentní instituce	% důvěřujících a nedůvěřujících	Lidé důvěřující v instituce v ČR ve vybrané instituce	Roční	CVVM SOÚ AV ČR
3	Počet členů v politických stranách a politických hnutí na národní i lokální úrovni	Počet členů	Počty členů registrovaných v politických stranách podle stanov.	Roční	Zprávy sekretariátů politických stran.
4	Počet žen v parlamentu	Počet žen	Počet žen zvolených do obou komor PČR	Podle voleb do Senátu PČR	Meziparlamentní unie a OSN
5	Počet žen na kandidátních listinách	Počet žen	Počet žen na všech kandidátních listinách v daných volbách.	Podle voleb	Volební analýza
6	Počet hodin odpracovaných dobrovolníky	Hodiny	Počet hodin odpracovaných dobrovolníky ve spolcích, institutech a obecně prospěšných společnostech, v církvích, v církevních právnických osobách, odborech a politických stranách. Nezahrnovat vysoké školy.	Roční	(ČSÚ) v rámci Satelitního účtu neziskových institucí (SÚNI)
7	Procento zaměstnanců pokrytých kolektivní smlouvou	%	Procento lidí, kteří jsou ve svém zaměstnání pod ochranou kolektivní smlouvy.	Není pravidelné	ČSÚ, Struktura mezd zaměstnanců
8	Podíl populace spokojené s jejich poslední zkušeností s poskytnutými veřejnými službami.	Podíl lidí na výzkumu podle spokojenosti	Tento ukazatel je navržen k monitorování cílů podle SDGs: 1.4 (přístup k základním službám) 3.8 (přístup ke kvalitě, základní zdravotní péče) 4.1, 4.2 a 4a (kvalitní vzdělávání včetně zařízení) 7.1 (přístup k cenově dostupným a spolehlivým energetickým službám) 10.2 (sociální začlenění) 11.1 (adekvátní bydlení) 16.3 (právní stát) 16.6 (efektivní, odpovědné a průhledné instituce)	Navrhováno unstats	OSN, ČSÚ (?); Indikátor 16.6.2 k Cíli udržitelného rozvoje 16.6; Nemá ekvivalent v sadě indikátorů ČR 2030
9	25.2.1 Zpřístupnění obsahu, transparentnost, open data	Počet datových sad a počet veřejných institucí publikujících otevřená data	Indikátor 3.1.2. Strategického rámce rozvoje veřejné správy „Nová funkcionalita informačního systému, projektový okruh 4“	Roční	Ministerstvo vnitra; Indikátor 25.2.1 k sadě indikátorů ČR 2030
10	Index vnímání korupce	%	Procento vybraných reprezentantů, kteří hodnotí subjektivní vnímání korupce	Roční	Transparency International

Seznam indikátorů sledované oblasti č. 9, Životní prostředí

Číslo	Indikátor	Měřicí jednotka	Definice	Periodicita zveřejňování dat	Zdroj dat
1	Znečištění vzduchu	% populace	Podíl obyvatel vystavených překročení imisního limitu pro ochranu lidského zdraví (bez přízemního ozonu) pro alespoň jednu uvedenou znečišťující látku	1 rok	ČHMÚ
2	Úmrtnost na smog	počet osob	Navýšení celkové roční úmrtnosti, ke které přispěla expozice suspendovaným částicím frakce PM10 (při odhadu 75% zastoupení frakce PM2,5), střední odhad pro ČR	1 rok	SZÚ
3	Čistota vody v řekách	km toků v každé třídě	Jakost vody v tocích podle tříd znečištění (souhrn hodnocení ukazatelů BSK5, CHSKCr, N-NH4+, N-NO3, Pcelk)	1 rok	VÚV TGM/ MŽP
4	Pitná voda ve studánkách	% pramenů	Prameny překračující limity pro podzemní vodu minimálně v jednom ukazateli	1 rok	ČHMÚ
5	Dostupnost zeleně	% populace ve městech > 50 000 obyv.	Podíl populace, která má plochu zeleně („plochy veřejné zeleně s převážně rekreační funkcí jako zahrady, zoo, parky nebo suburbaní přírodní plochy, které jsou spravovány jako městské parky“) do 10 minut chůze od domova ve městech nad 50 000 obyvatel	pouze rok 2012, data pro města >50 000 obyv. (krajská a několik dalších)	nový indikátor
6	Subjektivní spokojenost se zelení	podíly respondentů, kteří na škále uvádějí 1-3 (nespokojení), 8-10 (spokojení) a ostatních	Subjektivní indikátor: „Do jaké míry jste spokojen(a) se zelení nebo s místy k relaxaci v okolí Vašeho bydliště?“ (0 – zcela nespokojen, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 – zcela spokojen a nedokážu posoudit)	pouze rok 2013	nový indikátor
7	Tropické dny	počet dnů	Počet dnů, kdy počasí v Česku dosahuje tropických teplot (> 30° C)	lze sledovat ročně	Czech Globe podle dat ČHMÚ, popřípadě přímo ČHMÚ
8	Extrémní hluk	počet osob	Počet osob trpících vysokým rušením spánku (HSD) silniční dopravou kalkulovaný z ukazatele Ln	5 let	NRL pro komunální hluk
9	Živá příroda v krajině	% stavu z roku 1982	Početnost populací běžných druhů ptáků	1 rok	Česká společnost ornitologická
10	Subjektivní spokojenost s veřejným prostorem v okolí domova	% každé možnosti	Subjektivní indikátor: „Jak hodnotíte okolí svého bydliště?“ (1 – velmi nepříjemné pro život, 2, 3, 4, 5, 6, 7 – velmi příjemné pro život, %)		nový indikátor
11	Subjektivní hodnocení stavu přírody	% každé možnosti	Subjektivní indikátor „Jak hodnotíte stav přírody v České republice?“ (7 – naprosto zdravá, 6, 5, 4, 3, 2, 1 – naprosto poškozená, %)		nový indikátor

Číslo	Indikátor	Měřicí jednotka	Definice	Periodicita zveřejňování dat	Zdroj dat
12	Čas strávený venku (dospělí)	průměrné počty hodin a minut	Sebehodnocení: „Kolik času trávíte během typického týdne podle svého odhadu venku?“ (...hodin, ...minut) „z toho: Kolik času trávíte během typického týdne podle svého odhadu ve volné přírodě (les, louka, lesopark)?“ (...hodin, ...minut)		nový indikátor
13	Čas strávený venku (děti)	průměrné počty hodin a minut	Sebehodnocení: „Kolik času stráví během typického týdne podle Vašeho odhadu Vaše dítě/děti venku?“ (...hodin, ...minut, Nemám dítě/děti mladší 18 let. Za každé z Vašich dětí odpovězte prosím zvlášť a uveďte prosím jejich věk.) „z toho: Kolik času tráví Vaše dítě/děti během typického týdne podle Vašeho odhadu ve volné přírodě (les, louka, lesopark)?“ (...hodin, ...minut, Nemám dítě/děti mladší 18 let. Za každé z Vašich dětí odpovězte prosím zvlášť a uveďte jejich věk.)		nový indikátor
14	Subjektivní obavy z ekologických trendů	% každé možnosti	Subjektivní indikátor: „Vyvolává, či nevyvolává ve vás vývoj životního prostředí obavy do budoucna?“ (1 – rozhodně ne, 2 – ne, 3 – spíše ne, 4 – tak ani tak, 5 – spíše ano, 6 – ano, 7 – rozhodně ano)		nový indikátor

Seznam indikátorů sledované oblasti č. 10, Bezpečnost

Číslo	Indikátor	Měřicí jednotka	Definice	Periodicita zveřejňování dat	Zdroj dat
1.	Výdaje na obranu	mil. EUR, EUR na obyvatele, % HDP	Udává celkové vládní výdaje na sektor obrany.	roční	Eurostat, MF ČR, MO ČR
2.	Výdaje na veřejný pořádek a bezpečnost	mil. EUR, EUR na obyvatele, % HDP	Udává celkové vládní výdaje na veřejný pořádek a bezpečnost.	roční	Eurostat, MF ČR, MV ČR
3.	Zaznamenané trestné činy	počet	Udává počet úmyslných zabití, počet útoků/napadení, počet únosů, počet sexuálních napadení. Udává počet případů na 100 000 obyvatel.	roční	Eurostat, MS ČR
4.	Kriminalita násilná a majetková	počet	Jedná se o vybrané ukazatele obecné kriminality, zejména násilné a majetkové kriminality (vraždy, násilné činy, mravnostní činy, krádeže vloupáním, krádeže prosté, majetkové činy a ostatní kriminální činy).	roční	MV ČR, PČR
5.	Vězněné osoby	počet	Udává počet vězňů ve věznicích na území České republiky na 100 000 obyvatel.	roční	Eurostat, MS ČR
6.	Požáry	počet, Kč	Udává počet požárů, způsobenou škodu v Kč, uchráněné hodnoty v Kč, počet usmrcených osob a počet zraněných osob.	roční	MV ČR, HZS ČR
7.	Nehodovost silniční dopravy	počet	Udává počet nehod a počet usmrcených osob, počet těžce zraněných osob a počet lehce zraněných osob v důsledku havárií na pozemních komunikacích.	roční	MV ČR, PČR
8.	Teroristické útoky	počet	Udává počet teroristických útoků na území ČR, počet zmařených teroristických útoků a počet obětí teroristických útoků.	roční	MV ČR, MS ČR, zpravodajské služby
9.	Projevy extremismu	počet	Jedná se o trestnou činnost s extremistickým podtextem. Udává počet zjištěných skutků, počet objasněných skutků a počet pachatelů.	roční	MV ČR
10.	Kybernetické útoky	počet	Narušení bezpečnosti informací v informačních systémech nebo narušení bezpečnosti služeb nebo bezpečnosti a integrity sítí elektronických komunikací v důsledku kybernetické bezpečnostní události. Udává počet kybernetických útoků.	roční	NBÚ (Národní centrum kybernetické bezpečnosti)
11.	Pocit bezpečí v České republice celkově	skóre na škále, podíly odpovědí	Subjektivní indikátor dle průzkumu veřejného mínění zaměřeného na vnímání bezpečnosti a bezpečnostních hrozeb obyvateli ČR.	roční	MV ČR, CVVM
12.	Pocit bezpečí v místě bydliště	skóre na škále, podíly odpovědí	Subjektivní indikátor dle průzkumu veřejného mínění zaměřeného na vnímání bezpečnosti a bezpečnostních hrozeb obyvateli ČR.	roční	MV ČR, CVVM
13.	Reálnost hrozeb pro Českou republiku	skóre na škále, podíly odpovědí	Subjektivní indikátor dle průzkumu veřejného mínění zaměřeného na vnímání bezpečnosti a bezpečnostních hrozeb obyvateli ČR.	roční	MV ČR, CVVM
14.	Adaptabilita na možné hrozby	skóre na škále, podíly odpovědí	Subjektivní indikátor dle průzkumu veřejného mínění zaměřeného na vnímání bezpečnosti a bezpečnostních hrozeb obyvateli ČR.	roční	MV ČR, CVVM

Seznam indikátorů sledované oblasti č. 11, Osobní pohoda

Číslo	Indikátor	Měřicí jednotka	Definice	Periodicita zveřejňování dat	Zdroj dat
1	Životní spokojenost	Průměr na škále	Kognitivní hodnocení vlastního života jako celku.	2 roky	European Social Survey
2	Prožívané emoce	Průměr na škále	Celkový souhrn pozitivních a negativních emocí.		
3	Eudaimonická pohoda	Průměr na škále	Subjektivně pocíťovaný výsledek uskutečňování pozitivních životních snah, typicky životní smysluplnost.		
4	Osobnostní rysy	Průměr na škále	Relativně stabilní vlastnosti osobnosti, které vyjadřují tendence chovat se a prožívat určitým způsobem.		